

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Σπουδάστριες

Καθεκλάκη Αργυρώ Α.Μ. 9104

Φιορέτση Μαρία Α.Μ. 9749

**«Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ, ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ
10ΕΤΙΑ. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ»**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγήτρια-Καθηγήτρια

κα Βούλγαρη - Ψιμάρνη Φωτεινή

Ηράκλειο

Αύγουστος, 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</i>	8
<i>ABSTRACT</i>	9
<i>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</i>	10
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</i>	11
<i>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ</i>	12
1.1 Η Ελληνική Οικονομία.....	12
1.2 Ιστορική Αναδρομή	13
1.3 Τα Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας.....	16
1.4 Η Οικονομική Ανάπτυξη.....	19
1.5 Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση	20
1.6 Η Ελληνική Κρίση και η Ευρωπαϊκή	24
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</i>	30
<i>Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ</i>	30
2.1 Εισαγωγικά Στοιχεία	30
2.2 Η Εξέλιξη της Ελληνικής Οικονομίας την Τελευταία Δεκαετία- Σύγκριση με Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	30
2.3 Η Ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας.....	74
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</i>	81
<i>ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ- Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ, ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ</i>	81
3.1 Ο Τομέας Πρωτογενούς Παραγωγής.....	81
3.2 Ο Τομέας Μεταποίησης.....	96
3.3 Ο Τομέας Εμπορίου	103
3.4 Ο Τομέας Υπηρεσιών	108
3.5 Εξέλιξη Τομέων Μεταποίησης, Εμπορίου και Υπηρεσιών	111
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	124
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</i>	134

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1: Δημόσιο έλλειμμα, Πληθωρισμός, ΑΕΠ και σχέση χρέους-ΑΕΠ _____	12
(1970–2015) _____	12
Πίνακας 2: Συνεισφορά του Αγροτικού Τομέα στην Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, 1995- 2005 _____	83
Πίνακας 3: Προστιθέμενη Ακαθάριστη Αξία του Αγροτικού Τομέα σε Τιμές Παραγωγού 2005- 2013 _____	84
Πίνακας 4: Αξία Παραγωγικής Δραστηριότητας του Αγροτικού Τομέα σε Τιμές Παραγωγού, 2005- 2013 _____	85
Πίνακας 5: Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων _____	86
(σε δις €) _____	86
Πίνακας 6: Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ΧΓΕ κατά Περιφέρεια _____	89
Πίνακας 7: Μέση ΧΓΕ των εκμεταλλεύσεων κατά Περιφέρεια _____	89
Πίνακας 8: Απασχόληση των κατόχων & των μελών του νοικοκυριού τους στην γεωργία- κτηνοτροφία, κατά κατηγορία και περιφέρεια _____	92
Πίνακας 9: Εξέλιξη της παραγωγής ορισμένων αγροτικών προϊόντων _____	94
(σε 1000 τόνους) _____	94
Πίνακας 10: Βασικά μεγέθη αγροτικού τομέα ΕΕ-27, Ελλάδα (2012) _____	95
Πίνακας 11: Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής _____	96
(2005=100,0) _____	96
Πίνακας 12: Κύκλος εργασιών κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (εκατ. €) _____	98
Πίνακας 13: Αριθμός επιχειρήσεων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας _____	100
Πίνακας 14: Στοιχεία διάρθρωσης επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης _____	100
Πίνακας 15: Ποσοστά μείωσης των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης 2009- 2011 _____	101
Πίνακας 16: Ποσοστά Απασχόλησης στην Βιομηχανία 2008- 2011 _____	101
Πίνακας 17: Εξέλιξη του απόλυτου αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου, 2000-2011, και ποσοστιαίες μεταβολές _____	106
Πίνακας 18: Κατάλογος Υπηρεσιών _____	109
Πίνακας 19: Δείκτης δραστηριότητας για τις υπηρεσίες 2009-2013 _____	109

Πίνακας 20:	
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) κατά κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας σε εκατ. € και % συμμετοχή	111
Πίνακας 21: Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας Ελλάδα ΕΕ-27, 2001-10	115
Πίνακας 22: Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας Ελλάδα ΕΕ-27, 2002-14	116
Πίνακας 23: Αναθεωρήσεις Ελληνικού Ελλείμματος & Χρέους 2008- 2010	15
Πίνακας 24: Ελλάδα: Βοήθεια από ΔΝΤ και Πληρωμές για Τόκους και Χρεολύσια	16
Πίνακας 25: S.W.O.T. Ανάλυση για την Ελληνική Οικονομία	20
Πίνακας 26: Πραγματική σύγκλιση (Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, PPS)	49
Πίνακας 27: Ελληνικό κατά κεφαλήν Πραγματικό ΑΕΠ ως προς το Αντίστοιχο Μέγεθος των Οικονομιών της ΕΕ-15 Πραγματική Σύγκλιση (σε μονάδες κοινής αγοραστικής δύναμης, _____	52
PPS-EU28), % _____	52
Πίνακας 28: Εμπορικό Ισοζύγιο Αγαθών Μεταξύ των Χωρών της Ε.Ε., 2002 και 2013, (Εκατ. Ευρώ)	54
Πίνακας 29: Ακαθάριστο χρέος, παθητικό, ενεργητικό και καθαρό χρέος της γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες της ΕΕ, 2010	64
Πίνακας 30: Σύγκριση προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων δημοσιονομικών μεγεθών και ΑΕΠ (σε δισ. ευρώ, τρέχουσες τιμές, εκτός αν ορίζονται διαφορετικά), Ελλάδα, 2010	66
Πίνακας 31: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος _____	70
(1990-2014=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία) _____	70
Πίνακας 32: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	73
Πίνακας 33: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Τομέα, % ετήσια μεταβολή	77
Πίνακας 34: Παραγωγικότητα ΑΕΠ/ Εργαζόμενο, 2008 και 2014	78
Πίνακας 35: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Πληθωρισμού 2004-2014 (%)	80
Πίνακας 36: Οι σημαντικότερες αποφάσεις ευρωπαϊκών οργάνων _____	135
(Συνόδου Κορυφής ευρωζώνης, Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Συμβουλίου Υπουργών) για το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην ΕΕ και για την ελληνική οικονομία, _____	135
2008-2009 _____	135

Περιεχόμενα Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, κατά περιφέρεια _____	87
Διάγραμμα 2: Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση κατά περιφέρεια _____	88
Διάγραμμα 3: Ποσοστιαία κατανομή των εκμεταλλεύσεων σε μεικτές, αμιγώς γεωργικές και αμιγώς κτηνοτροφικές _____	90
Διάγραμμα 4: Ποσοστά Απασχολούμενων στην Γεωργία & Κτηνοτροφία Κατά Κατηγορία _____	90
Διάγραμμα 5: Ποσοστά Ημερών Εργασίας Απασχολούμενων στην Γεωργία-Κτηνοτροφία, Κατά Κατηγορία _____	91
Διάγραμμα 6: Συμμετοχή των τομέων της παραγωγής στο σχηματισμό της Α.Π.Α. (2005) _____	93
Διάγραμμα 7: Συμμετοχή των τομέων της παραγωγής στο σχηματισμό της Α.Π.Α. (2006) _____	93
Διάγραμμα 8: Εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος συγκρινόμενου με μισθούς και αμοιβές άλλων τομέων της οικονομίας _____	95
Διάγραμμα 9: Λόγος εξαγωγών/εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (1987-2013 και πρόβλεψη 2014-2015) _____	102
Διάγραμμα 10: Ποσοστιαία Κλαδική Οικονομική Δραστηριότητα (κύκλος εργασιών) _____	103
Διάγραμμα 11: Ρυθμός μεταβολής (%) δεικτών εμπορίου _____	104
Διάγραμμα 12: Ποσοστιαία Κλαδική Οικονομική Δραστηριότητα (αριθμός επιχειρήσεων) _____	105
Διάγραμμα 13: Εξέλιξη του αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου, 2000-2011 _____	106
Διάγραμμα 14: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (%) του αριθμού των επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου και κατά επιμέρους κλάδο, 2000-2007 και 2008-2011 _____	107
Διάγραμμα 15: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία 2000-2008 (1996-2006=100) _____	112
Διάγραμμα 16: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο 2000-2008 (1996-2006=100) _____	113
Διάγραμμα 17: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Υπηρεσίες _____	114

2000-2008 (1996-2006=100)	114
Διάγραμμα 18: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία 2001-14	117
(1996-2006=100)	117
Διάγραμμα 19: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες 2001-14	118
(1996-2006=100)	118
Διάγραμμα 20: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο 2001-14	119
(1996-2006=100)	119
Διάγραμμα 20: Ελληνικό Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (1974- 2010)	16
Διάγραμμα 21: Ο Κύκλος της Υπο- Ανάπτυξης	18
Διάγραμμα 22: Η πορεία του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 1999-2010	26
Διάγραμμα 23: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ελλάδα, % ΑΕΠ)	26
Διάγραμμα 24: Η αύξηση του ΑΕΠ κατά το 2003	31
Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής %	31
Διάγραμμα 25: Η αύξηση του ΑΕΠ στην ΕΕ-15 κατά το 1996- 2003	31
Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής %	31
Διάγραμμα 26: ΑΕΠ ανά Κάτοικο σε τιμές 1995, 1960=100	34
Διάγραμμα 27: Οι δύο χρηστοί κύκλοι της Ελληνικής οικονομίας	36
Διάγραμμα 28: Ρυθμός Μεταβολής Ελληνικού ΑΕΠ (%) 1961-2013	37
Διάγραμμα 29 Διαφορά Ρυθμού Μεταβολής του ΑΕΠ στην Ελλάδα έναντι της ΕΕ-15 (%) 1961- 2005 και πρόβλεψη για το 2006	38
Διάγραμμα 30: Η αύξηση του ΑΕΠ για το 2005	39
Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής της ΕΕ-15 (%)	39
Διάγραμμα 31: Χώρες Ευρωζώνης σε προγράμματα οικονομικής προσαρμογής: Πραγματικό ΑΕΠ (ετήσιος ρυθμός μεταβολής) 2005-2015	40
Διάγραμμα 32: Αύξηση της Παραγωγικότητας Σύγκριση με ΕΕ-15, 2005	41
Ετήσια % Αύξηση	41
Διάγραμμα 33: Παραγωγικότητα Εργασίας Ανεπτυγμένων Ευρωπαϊκών Χωρών	41
1994-2010	41
Διάγραμμα 34: Παραγωγικότητα Εργασίας ανά ώρα εργασίας Ε.Ε. 2012-2013	42
Διάγραμμα 35: Εγχώρια Ζήτηση σε Σταθερές Τιμές 2000 σε Σύγκριση με 23 Ανεπτυγμένες Χώρες	43

(σταθμισμένος δείκτης 1960-2005 και πρόβλεψη 2006, 2000=100)	43
Διάγραμμα 36: Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές 2005 έναντι 37 προηγμένων χωρών	43
(έτος βάσης 2005=100, 1995-2013 και πρόβλεψη 2014-2015)	43
Διάγραμμα 37: Έλλειμμα του Δημοσίου, ECU/EUR και % του ΑΕΠ (2006: πρόβλεψη)	45
Διάγραμμα 38: Χώρες Ευρωζώνης σε οικονομική δυσχέρεια:	46
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (% του ΑΕΠ)	46
Διάγραμμα 39: Χρέος Νοικοκυριών % ΑΕΠ (2006 και εκτίμηση 2007)	47
Διάγραμμα 40: Συνολικό χρέος των χωρών μελών της Ε.Ε. % ΑΕΠ, 2014	47
Διάγραμμα 41: Ρυθμός Αύξησης των Δανείων προς τα Νοικοκυριά 2002-2006	48
Διάγραμμα 42: Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών 2007 (% του ΑΕΠ σε τιμές αγοράς)	53
Διάγραμμα 43: Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών και Συναλλαγματική Ισοτιμία	55
(1996-2008)	55
Διάγραμμα 44: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ελλάδα (1990-2006=100)	57
Διάγραμμα 45: Δείκτες οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ελλάδα (1990-2008=100)	58
Διάγραμμα 46: Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) και εκλογικός-δημοσιονομικός κύκλος, Ελλάδα, 1988-2009	58
Διάγραμμα 47: Έσοδα γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ-15,	59
1995-2009	59
Διάγραμμα 48: Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ,	60
Διάγραμμα 49: Δαπάνες γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ-15,	61
1995-2009	61
Διάγραμμα 50: Δαπάνες γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ, 2014	62
Διάγραμμα 51: Χρέος γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα,	63
1970-2010	63
Διάγραμμα 52: Εκατοστιαία απόδοση δεκαετών κρατικών ομολόγων, Ελλάδα, Γερμανία, Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ισπανία, Νοέμβριος 1993-Μάιος 2010	65
Διάγραμμα 53: Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές 2005 έναντι 35 προηγμένων χωρών	68
Διάγραμμα 54: Χώρες Ευρωζώνης σε οικονομική δυσχέρεια: Ποσοστό ανεργίας (%)	69
Διάγραμμα 55: Διάρθρωση της Ανεργίας ως προς την διάρκεια της, 2010-2015	69
Διάγραμμα 56: Spread 10ετών ομολόγων του Δημοσίου κρατών-μελών της Ευρωζώνης σε σχέση με το αντίστοιχο ομόλογο της Γερμανίας	72

Διάγραμμα 57: Σύνθεση χρέους Κεντρικής Διοίκησης, Φεβρουάριος 2015 _____	74
Διάγραμμα 58: Προστιθέμενη Αξία ανά Τομέα Δραστηριότητας 2010 και 2014 _____	76
Διάγραμμα 59: Εισροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα _____	77
Διάγραμμα 60: Σύγκριση ΑΕΠ με Παραγωγικότητα, 1999-2014 _____	79

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο την παρουσίαση και την ανάλυση της πορείας της ελληνικής οικονομίας, καθώς και των τομέων πρωτογενούς παραγωγής, μεταποίησης, εμπορίου και υπηρεσιών, κατά την τελευταία δεκαετία.

Είναι πολύ σημαντική η διερεύνηση της ελληνικής οικονομίας καθώς και του πρωτογενή τομέα, του τομέα της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών, πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, δεδομένου ότι με αυτόν τον τρόπο μπορούν να διεξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με το ποιοι ήταν οι παράγοντες που οδήγησαν την ελληνική οικονομία στην μακροχρόνια ύφεση που εκδηλώνεται τα τελευταία χρόνια. Η εκπόνηση της εργασίας έγινε με την χρήση έγκυρων στατιστικών πηγών και μελετών.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εννοιολογική προσέγγιση της ελληνικής οικονομίας και των επιμέρους τομέων της. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται η ανάλυση της πορείας της ελληνικής οικονομίας κατά την τελευταία κρίσιμη δεκαετία. Ενώ στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πορεία των επιμέρους τομέων και η ανάλυση της με την χρήση στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων. Τέλος παρατίθενται τα συμπεράσματα τα οποία διεξάχθηκαν από την εκπόνηση της εργασίας.

ABSTRACT

This thesis aims at the presentation and analysis of the Greek economy and the primary production sectors, manufacturing, trade and services during the last decade. It is very important to investigate the Greek economy through the analysis of its sectors before the start of the economic crisis, since in this way it can be carried out useful conclusions about which factors lead to the recessionary conditions manifested in recent years. The study was conducted using valid statistical sources and studies.

Omit the first chapter covers a conceptual approach to the Greek economy and its individual sectors. The second chapter gives an analysis of the Greek economy over the last decade critical, while the third chapter presents the course of individual sectors and analysis using statistical tables and charts. Finally, in the conclusions omit this.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 2001, η Ελλάδα έγινε μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), ταυτόχρονα υιοθέτησε το νέο ενιαίο νόμισμα «ευρώ», ενώ τότε διαμορφώθηκαν μεγάλες προσδοκίες σχετικά με το μέλλον της χώρας. Υπήρχε η πεποίθηση, ότι η ένταξη στο σκληρό πυρήνα των ευρωπαϊκών οικονομιών θα επέφερε την πραγματική σύγκλιση με τις προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Όμως, αυτές οι προσδοκίες δεν επαληθεύθηκαν. Τα επόμενα χρόνια υπήρξε ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, αλλά όχι στη βάση ενός παραγωγικού προτύπου που θα μπορούσε να εξασφαλίσει διατηρήσιμη πρόοδο. Η κοινωνία στράφηκε στον καταναλωτισμό έναντι της αποταμίευσης και της επένδυσης, ενώ αντέδρασε έντονα σε απόπειρες αλλαγής κατεστημένων δομών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει σε έκθεση της η Τράπεζα της Ελλάδος (2008-2013), «ενώ το πολιτικό σύστημα απέδωσε βαρύνουσα σημασία στο πολιτικό κόστος και δίστασε να αναλάβει αποφασιστικές μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες. Η χώρα απόλαυσε τα οφέλη του ενιαίου νομίσματος, δεν προσπάθησε όμως να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που συνεπαγόταν η υιοθέτησή του.

Στην οικονομία ειδικότερα, η ανάπτυξη ήταν ταχεία, στηρίχθηκε όμως αποκλειστικά στην εγχώρια ζήτηση, η οποία τροφοδοτήθηκε από το δανεισμό, δημόσιο και ιδιωτικό. Η παραγωγική βάση δεν προσαρμόστηκε ανάλογα, και η ανταγωνιστικότητα υποχώρησε ραγδαία, με αποτέλεσμα τη χειροτέρευση του ελλείμματος του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών. Οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονταν, ενώ τα έσοδα ήταν αδύνατον να τις παρακολουθήσουν, οδηγώντας σε μεγάλα ελλείμματα και σε ιστορικός υψηλά επίπεδα το δημόσιο χρέος. Τα προβλήματα αυτά είχαν επισημανθεί επανειλημμένα από την Τράπεζα της Ελλάδος, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και διεθνείς οργανισμούς. Οι προειδοποιήσεις όμως δεν εισακούονταν και η χώρα συνέχισε να πορεύεται αμέριμνα, δανειζόμενη για να καταναλώνει όλο και περισσότερα προϊόντα και υπηρεσίες που η ίδια δεν παρήγε».

Μέσα από τα επιμέρους κεφάλαια της παρούσας εργασίας θα γίνει η παράθεση και η ανάλυση όλων αυτών των στοιχείων που δείχνουν αρχικά την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, μετά την ένταξη της στο ευρώ και στην συνέχεια πως

επηρεάστηκε και βυθίστηκε στην βαθιά ύφεση, που επέφερε η παγκόσμια οικονομική κρίση.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας έγινε και από τις δύο σπουδάστριες, διαχωρίζοντας τα κεφάλαια, μέσα όμως στα πλαίσια της συνεργασίας και του ομαδικού πνεύματος. Ειδικότερα, με το πρώτο και το τρίτο κεφάλαιο της εργασίας ασχολήθηκε η σπουδάστρια Καθεκλάκη Αργυρώ, ενώ με το δεύτερο κεφάλαιο ασχολήθηκε η σπουδάστρια Φιορέτζη Μαρία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Η Ελληνική Οικονομία

Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφύλιου η ελληνική οικονομία παρουσίασε ραγδαίους ρυθμούς ανόδου, δεδομένου ότι ξεκινούσε από χαμηλή βάση. Το 1973 σημειώθηκε απότομη διακοπή της συνεχόμενης συγκλίσεως με τις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες, η οποία οφειλόταν στην πρώτη μεγάλη πετρελαϊκή κρίση, κάτι το οποίο συνετέλεσε στην πτώση της χούντας. Η κατάσταση χειροτέρεψε το 1979 μετά το ξέσπασμα της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης.

Το 2001 η Ελλάδα εισήλθε στην Ευρωζώνη, έπειτα από μια επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση κατά τη διάρκεια του 2000 των (τεσσάρων από τα πέντε) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, έλλειμμα γενικής κυβέρνησης, δημόσιο χρέος, μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών, μακροπρόθεσμο επιτόκιο δανεισμού). Κατά το 2002 η Ελλάδα μαζί με άλλα έντεκα κράτη –μέλη της Ευρωζώνης απέκτησαν το ευρώ, ως νέο κοινό νόμισμα.

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν στην Ελλάδα παρουσίαζε αυξητικές τάσεις με ρυθμούς άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου εν μέρει λόγω των επενδύσεων σε υποδομές σχετιζόμενες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αλλά και λόγω της ευκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις για καταναλωτικές δαπάνες. Όμως από το 2001 έως και το 2005 η Ελλάδα βρέθηκε να παραβιάζει το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από 3% του Συμφώνου Σταθερότητας (το οποίο έχει στόχο να διασφαλίζει ότι τα κράτη μετά την ένταξη στην ευρωζώνη και την ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ, συνεχίζουν να τα τηρούν).

Από το τέλος του 2009 και τις αρχές του 2010, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με διάφορους παράγοντες σε τοπικό επίπεδο, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με σοβαρά οικονομικά προβλήματα, δεδομένου ότι παρουσιάζει το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Wikipedia, 2015), όπως φαίνεται και στα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Δημόσιο έλλειμμα, Πληθωρισμός, ΑΕΠ και σχέση χρέους-ΑΕΠ (1970–2015)

Δημοσιονομικά:	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ²	2013 ²	2014 ²	2015 ³
Δημόσια έσοδα (% του ΑΕΠ)	-	-	31.0	37.0	37.8	39.3	40.9	41.7	43.4	41.2	40.6	39.4	38.4	39.0	39.2	40.7	40.7	38.3	40.6	42.3	43.9	44.1	43.5	-
Δημόσια έξοδα ⁴ (% του ΑΕΠ)	-	-	45.2	46.2	44.5	45.3	44.7	44.8	47.1	45.7	45.4	45.1	46.0	44.4	45.0	47.2	50.5	54.0	51.3	51.7	50.7	49.6	48.1	-
Έλλειμμα προϋπολογισμού ⁴ (% του ΑΕΠ)	-	-	14.2	9.1	6.7	5.9	3.9	3.1	3.7	4.5	4.8	5.7	7.6	5.5	5.7	6.5	9.8	15.6	10.7	9.4	6.8	5.5	4.6	-
Πληθωρισμός (ετήσια %)	-	-	-	8.9	7.9	5.4	4.5	2.1	2.9	3.7	3.9	3.4	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3	4.7	3.1	1.1	-0.8	-0.4	-
Αύξηση ΑΕΠ (%)	8.9	0.7	0.0	2.1	2.4	3.6	3.4	3.4	4.5	4.2	3.4	5.9	4.4	2.3	5.5	3.5	-0.2	-3.1	-4.9	-7.1	-6.0	-4.2	0.6	-
Δημόσιο χρέος (δισ €)	0.2	1.5	31.1	86.9	97.8	105.2	111.9	118.6	141.0	151.9	159.2	168.0	183.2	195.4	224.2	239.3	263.3	299.7	329.5	355.7	344.6	347.6	349.3	-
Ονομαστικό ΑΕΠ (δισ €)	1.1	6.8	43.4	88.7	97.5	107.9	117.3	125.0	135.0	145.1	155.2	170.9	183.6	193.0	208.6	223.2	233.2	231.1	222.2	208.5	195.0	184.5	185.0	-
Αναλογία χρέους προς ΑΕΠ (%)	17.9	22.5	71.7	97.9	100.3	97.5	95.4	94.9	104.4	104.7	102.6	98.3	99.8	101.2	107.5	107.2	112.9	129.7	148.3	170.6	176.7	188.4	188.9	-

Σημειώσεις: ¹ Έτος εισαγωγής στην Ευρωζώνη. ² Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 19 Οκτ. 2012. ³ Προβλέπεται το Νοεμβρ. 2012 ⁴ Υπολογισμένο με τη μέθοδο EDP

Πηγή: Wikipedia

1.2 Ιστορική Αναδρομή

Μετά την μετα-πολεμική περίοδο η ελληνική οικονομία σημείωσε σημαντική ανάπτυξη, και συγκεκριμένα κατά τις δεκαετίες του 1950, 1960 και 1970 σημειώθηκαν υψηλοί ρυθμοί μεταβολής του ΑΕΠ. Όμως αυτή η αύξηση του ΑΕΠ δεν ήταν ισότιμη για όλες τις επιμέρους περιφέρειες, κατά την περίοδο 1989- 1994 η Αττική, η Κεντρική Μακεδονία, η Δυτική Ελλάδα και οι νησιωτικές περιφέρειες αύξησαν τη συμμετοχή τους στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας ενώ υπόλοιπες περιφέρειες υποχώρησαν.

Τα οικονομικά μεγέθη της χώρας επηρεάζονται σημαντικά από την διάρθρωση και την δραστηριότητα του δημόσιου τομέα, υπολογίζεται ότι περίπου το 60% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος οφείλεται στην δραστηριότητα του δημόσιου τομέα. Όσον αφορά την διάρθρωση του δημόσιου τομέα αυτή αποτελείται από την Κεντρική Διοίκηση, τους Δημόσιους Οργανισμούς και τις Δημόσιες Επιχειρήσεις.

Πρέπει να υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ των δημοσίων επιχειρήσεων και των δημοσίων οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης. Το 1950 εμφανιστήκαν για πρώτη φορά οι δημόσιες επιχειρήσεις σε τομείς κοινής ωφέλειας, ενώ μετά την πρώτη ενεργειακή κρίση του 1973 παρουσιάσθηκαν νέες μορφές δημοσίων επιχειρήσεων. Από το 1976 και μετά το κράτος επεκτείνει τον έλεγχο του στο τραπεζικό σύστημα, και σε άλλους σημαντικούς τομείς και βιομηχανίες (όπως π.χ. τα ναυπηγεία, και τα λιπάσματα). Η περισσότερη βαρύτητα δίδεται στην ετήσια κατάρτιση του κρατικού

προϋπολογισμού και στον προϋπολογισμό των δημοσίων επενδύσεων (μέσω των οποίων εκφράζεται και η εκάστοτε κυβερνητική πολιτική).

«Ο κρατικός προϋπολογισμός περιέχει έσοδα που προβλέπεται να εισπράξει το κράτος μέσα σε ένα χρόνο (που βασίζονται κατά κανόνα στην φορολογία με άμεσους είτε έμμεσους φόρους), καθώς επίσης και στις δαπάνες που πρόκειται να πραγματοποιήσει. Άμεση φορολογία καλείται η φορολογία των φυσικών είτε νομικών προσώπων (π.χ. φορολογία εισοδήματος, φορολογία περιουσίας, κ.λ.π) και μπορεί να είναι προοδευτική είτε αναλογική στο εισόδημα (δηλαδή όσο αυξάνει το εισόδημα να αυξάνει περισσότερο και η φορολογία και άρα να είναι δικαιότερη). Έμμεση φορολογία είναι η φορολογία που τίθεται επάνω στα καταναλωτικά αγαθά και στις υπηρεσίες και είναι προοδευτική φορολογία (μια και οι καταναλωτές των προϊόντων πληρώνουν τον ίδιο φόρο ανεξαρτήτως του εισοδήματος των)» (Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου, σελ. 5).

Το 1979 έγινε η εφαρμογή των μεθόδων: του Προϋπολογισμού Μηδενικής Βάσης (Π.Μ.Β.), σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο καμία απολύτως δαπάνη δεν θεωρείται δεδομένη αλλά όλες ελέγχονται έχοντας ως κριτήριο την αναγκαιότητα και τη σκοπιμότητα, και η μέθοδος των Προγραμμάτων Αυξήσεως Παραγωγικότητας (Π.Α.Π.) η οποία στόχευε στον καλύτερο έλεγχο των δαπανών και στην αύξηση της παραγωγικότητας.

Το 1980 σημειώθηκε μεγάλη αύξηση του δημόσιου χρέους του ευρύτερου δημόσιου τομέα και από 11,8% που ήταν το 1960, έφτασε στο 28,9%, ενώ το 1994 το δημόσιο χρέος εκτινάχθηκε στα 114,0%. Υπάρχει διάκριση του δημοσίου χρέους σε εξωτερικό δημόσιο χρέος και σε εσωτερικό δημόσιο χρέος. Ο μεγάλος δανεισμός του δημόσιου επέφερε αύξηση των επιτοκίων, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων λόγω της αύξησης του χρέους.

Η περίοδος από το 1967 έως το 1974 χαρακτηρίζεται από τον υπέρογκο εσωτερικό δανεισμό, ο οποίος και τετραπλασιάστηκε, ενώ αντίθετα ο εξωτερικός δανεισμός παρουσίασε σχετικά μικρή αύξηση. Συγκεκριμένα για την εν λόγω χρονική περίοδο απαριθμούνται δεκαεννέα εξωτερικά δάνεια τα οποία αντιστοιχούν μόλις στο 6,4 % του νέου δημόσιου χρέους από αυτά το 92,2% ήταν σε δολάρια.. Ο εξωτερικός δανεισμός γινόταν κυρίως μέσα από τα δάνεια των εργοληπτικών εταιρειών, τα οποία έπαιρναν από το εξωτερικό, υπό την εγγύηση του Ελληνικού

Δημοσίου και στη συνέχεια τα παραχωρούσαν στο Ελληνικό Δημόσιο προς εκτέλεση δημοσίων έργων (όπου τυπικά το Ελληνικό Δημόσιο δεν είναι ο δανειολήπτης και έτσι δεν θεωρούνταν ως εξωτερικός δανεισμός).

Από το 1978 μέχρι και το 1987 οι απασχολούμενοι στην κεντρική διοίκηση και στις ΔΕΚΟ από 300.000 αυξήθηκαν στις 460.000, αν συμπεριληφθούν και οι δημόσιες τράπεζες, οι προβληματικές και οι ελεγχόμενες από το Δημόσιο επιχειρήσεις ο αριθμός των απασχολούμενων έφτασε στις 640.000. Τα ελλείμματα του ευρύτερου δημόσιου τομέα από 13,4% επί του ΑΕΠ που ήταν το 1981, έφτασαν το 1989 στο 26,1%. Η κάλυψη αυτών των ελλειμμάτων έγινε κατά 106% από δανεισμό.

Το 1985 η Ελλάδα κατείχε παγκόσμια πρωτιά στο κατά κεφαλήν δημόσιο χρέος. Από το 1975 μέχρι και το 1987 ο εξωτερικός δανεισμός έφτασε στα 18,4 δις. Δολάρια, από τα οποία το 81% αντιστοιχούσε στην εξυπηρέτηση των παλαιότερων δανείων. Όσον αφορά το εσωτερικό δημόσιο χρέος καλυπτόταν από την Τράπεζα της Ελλάδος, από τα έντοκα γραμμάτια και από τα ομόλογα του δημοσίου. Αξίζει να αναφερθεί η τεράστια αύξηση του ελληνικού εξωτερικού δημόσιου χρέους που ενώ το 1974 ήταν 1.585 εκ. δολάρια, το 1992 έφτασε τα 22 δις. Δολάρια. Το 1992 τα ομολογιακά δάνεια, λόγω του ότι πρόσφεραν καλύτερους όρους, ξεπέρασαν τα έντοκα γραμμάτια.

Είναι δεδομένο ότι μια χώρα προτιμά να καταφεύγει στον εσωτερικό δανεισμό, παρά στον εξωτερικό. Όμως ο δανεισμός που έγινε στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δεκαετία χρησιμοποιήθηκε περισσότερο για καταναλωτικούς σκοπούς και για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου, παρά για επενδυτικούς σκοπούς, αυτό επέφερε προβλήματα στην συνέχιση του εξωτερικού δανεισμού για την Ελλάδα, κάτι το οποίο την οδήγησε να στραφεί στον δανεισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι αναθεωρήσεις του ελληνικού ελλείμματος και του χρέους από το 2008 έως το 2010. Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου προς την Ελλάδα και οι πληρωμές για τόκους και χρεολύσια.

Πίνακας 2: Αναθεωρήσεις Ελληνικού Ελλείμματος & Χρέους 2008- 2010

Έλλειμμα ως % του ΑΕΠ		Δημόσιο Χρέος ως % του ΑΕΠ	
Απρίλιος 2008:	0,8	Οκτώβριος 2008:	91,4
Σεπτέμβριος 2008:	1,8	Οκτώβριος 2009:	113,4
Οκτώβριος 2008:	2,0	Ιανουάριος 2010:	113,2
Ιανουάριος 2009:	3,7	Οκτώβριος 2010:	115,4
Μάρτιος 2009:	3,7	Δεκέμβριος 2010:	127 %
Σεπτέμβριος 2009:	6,0		
Οκτώβριος 2009:	12,5		
Απρίλιος 2010:	13,6		
Οκτώβριος 2010:	13,8		
Δεκέμβριος 2010:	15,1		

Πηγή: Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου

Πίνακας 3: Ελλάδα: Βοήθεια από ΔΝΤ και Πληρωμές για Τόκους και Χρεολύσια

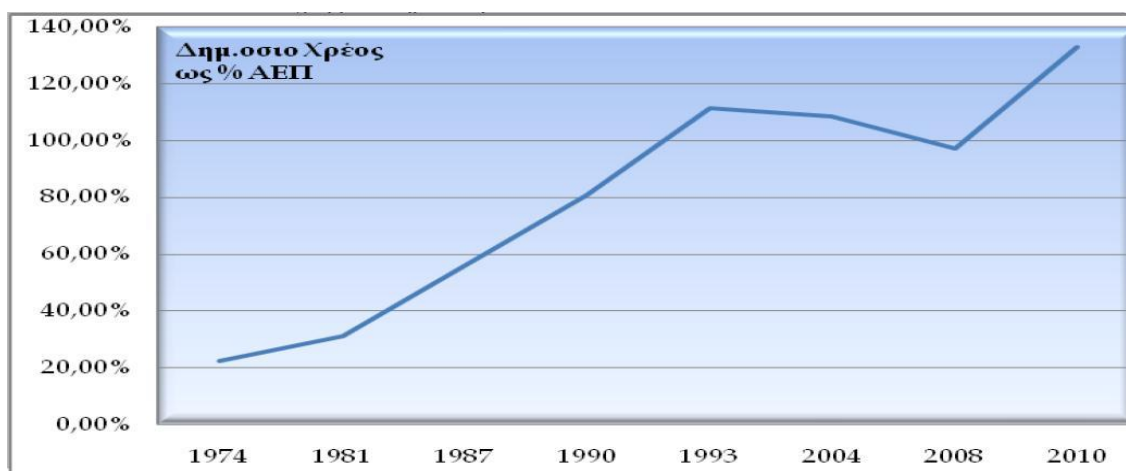
	Βοήθεια από ΔΝΤ	Τόκοι	Χρεολύσια
2011	47,3	12,5	34,7
2012	42,8	11,1	31,7
2013	76,2	9,6	26,6
2014	80,2	8,6	31,6
2015	98,3	7,1	51,3

Πηγή: Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου

1.3 Τα Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας

Για πολλούς τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας σχετίζονται αποκλειστικά και μόνο με τον εξωτερικό δανεισμό και η έξαρση τους προσδιορίζεται χρονικά την περίοδο 2008- 2009, συμπίπτοντας έτσι με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Όμως τα προβλήματα στην ελληνική οικονομία προϋπήρχαν, όπως άλλωστε αναφέρθηκε και την προηγούμενη ενότητα, το δημόσιο χρέος ήδη από το 1974 παρουσίαζε ανοδική πορεία.

Διάγραμμα 1: Ελληνικό Δημόσιο Χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (1974- 2010)

Πηγή: Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου

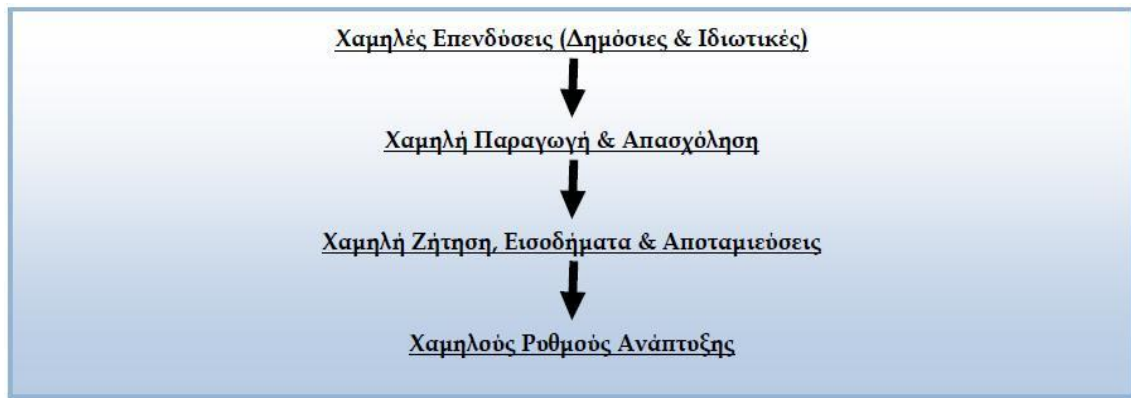
Σύμφωνα με τους Κορρέ, Κόκκινου και Τσομπάνογλου μεταξύ των πιο σημαντικών διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της Ελληνικής οικονομίας είναι:

- «Η υπερβολική συγκέντρωση του πληθυσμού της χώρας (το ένα τρίτο περίπου) και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων (το μεγαλύτερο τμήμα τους) στην περιφέρεια της Αττικής.
- Στην Αττική και σε μικρότερη έκταση στη Θεσσαλονίκη και σε ορισμένα άλλα αστικά κέντρα οι συνθήκες αναψυχής και εργασίας χειροτερεύουν, η μετακίνηση και οι μεταφορές γίνονται προβληματικές, η φύση, το ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον καταστρέφονται ή υποβαθμίζονται σημαντικά και γενικότερα η αποτελεσματικότητα της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζεται δυσμενώς.
- Οι διαφορές στην ποιότητα ζωής ανάμεσα στις περιφέρειες και η αποδιοργάνωση που παρατηρείται στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική δομή ορισμένων αγροτικών περιφερειών απλώνουν τις δυσμενείς επιδράσεις τους σε ολόκληρη τη χώρα και διαβρώνουν την εθνική συνεκτικότητα.
- Η άνιση κατανομή στα εισοδήματα, στις ευκαιρίες επιλογής των τρόπων ζωής μειώνει την κοινωνική ευημερία που αναλογεί στους κατοίκους των περιφερειών.
- Η κατεύθυνση των επενδύσεων προς μη επιθυμητές κοινωνικά περιοχές, η περιορισμένη χρησιμοποίηση και αξιοποίηση των ανθρώπινων και φυσικών πόρων και της υπάρχουσας κοινωνικής υποδομής σε ορισμένες περιφέρειες, η αύξηση του κόστους παραγωγής εξαιτίας της έλλειψης εξωτερικών οικονομικών, συνέβαλαν στην έναρξη μιας διαδικασίας σωρευτικής ανισότητας που ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να ανατραπεί. Ήδη από την δεκαετία του 1960 το πρόβλημα της άνισης περιφερειακής ανάπτυξης αποτέλεσε αντικείμενο προβληματισμού της πολιτικής ηγεσίας και άρχισαν να λαμβάνονται τα πρώτα μέτρα περιφερειακής πολιτικής. Ωστόσο η Οικονομική Πολιτική ήταν κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960 επικεντρωμένη στην ανάπτυξη της Οικονομίας ως συνόλου ώστε να αντιμετωπισθούν οι συνέπειες των περιπετειών του πολέμου και η περιφερειακή πολιτική είχε

συμπληρωματικό μόνο χαρακτήρα που σταδιακά όμως εξελίχθηκε και διαμορφώθηκε σε κυρίαρχη πολιτική του Ελληνικού Κράτους.

- Η διασπορά των φυσικών πόρων και η γεωγραφική θέση των διαφόρων περιοχών είναι ένα από τα βασικά αίτια του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης όλων των ορεινών νομών της χώρας, με ποσοστά ορεινών και ημιορεινών εδαφών μεγαλύτερα του 80%, καθώς και των μικρών και σχεδόν άνυδρων νησιών.
- Η κακή διαχείριση και η κακή διοίκηση που δημιούργησε τον υπέρμετρο εξωτερικό δανεισμό καθώς και τα μεγάλα ελλείμματα διαχρονικά χωρίς να γίνουν παραγωγικές και αποδοτικές επενδύσεις και εκσυγχρονισμός με συνέπεια τον φαύλο κύκλο της υπό-ανάπτυξης και την μείωση επενδύσεων, απασχόλησης, εισοδημάτων, ζήτησης, και την συνεχή μείωση των ρυθμών ανάπτυξης,(Διάγραμμα 2)».

Διάγραμμα 2: Ο Κύκλος της Υπο- Ανάπτυξης

Πηγή: Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου

Επιπρόσθετα τα κυριότερα προβλήματα των σημαντικότερων τομέων και μεγεθών της Ελληνικής οικονομίας είναι:

- Η παρατεταμένη συνύπαρξη του υψηλού πληθωρισμού σε συνδυασμό με τον χαμηλό ρυθμό ανάπτυξης.
- Η κακή διαχείριση και διοίκηση των μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων.
- Τα υψηλά τρέχοντα ελλείμματα στο ισοζύγιο των διεθνών πληρωμών.
- Η στασιμότητα τόσο στην βιομηχανική παραγωγή, όσο και γενικά στις επενδύσεις.

Ένας ακόμα παράγοντας ο οποίος συνέβαλε στην κακή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας ήταν η μεταφορά πόρων από τον ιδιωτικό τομέα προς τον δημόσιο, που διατέθηκαν για καταναλωτικούς σκοπούς, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μείωση της συνολικής αποταμίευσης και των επενδύσεων. Στην δημιουργία των μεγάλων ελλειμμάτων, συνέβαλε και η αδυναμία αύξησης των εσόδων που προέρχονται από την φορολογία σε αναλογία με τις δαπάνες, για την χρηματοδότηση των ελλειμμάτων το κράτος αύξανε την προσφορά χρήματος, το οποίο επέφερε μεγάλες πληθωριστικές πιέσεις. Για την συμπίεση των πληθωριστικών πιέσεων ασκούσαν αυστηροί έλεγχοι τιμών, ιδιαίτερα στα γεωργικά προϊόντα σε περιόδους που οι διεθνείς τιμές των ειδών διατροφής αυξανόταν, και ήταν περίπου διπλάσιες από τις εσωτερικές με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής καθώς και την επιπλέον ένταση των πληθωριστικών πιέσεων.

1.4 Η Οικονομική Ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη και η εύρυθμή λειτουργία της οικονομίας μιας χώρας αποτελούν τους σημαντικότερους στόχους της εκάστοτε εφαρμοζόμενης δημοσιονομικής πολιτικής, και ιδιαίτερα μιας χώρας με μεγάλο ποσοστό δημόσιου ελλείμματος και δημόσιου χρέους όπως είναι η Ελλάδα. Ο όρος «οικονομική ανάπτυξη», ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια, παρουσιάζεται προς τους πολίτες από την εκάστοτε κυβέρνηση ως στόχος, για την επίτευξη του οποίου απαιτείται η εφαρμογή των μέτρων λιτότητας.

Είναι δεδομένο ότι όντως η οικονομική ανάπτυξη προαπαιτεί μεταβολές τόσο στην οικονομική όσο και την κοινωνική δομή μιας χώρας. Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη πρέπει να βασίζεται σε δύο κύριους άξονες, πρώτον στην καλή διοίκηση και διαχείριση, και δεύτερον στην σωστή αξιοποίηση και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού με απώτερο σκοπό την κοινωνική ευημερία και την συνολική ανάπτυξη. Στην ανάπτυξη μιας χώρας συμβάλλουν επίσης η καλή διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών πόρων και των πρώτων υλών, η ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, καθώς και η αξιοποίηση των κεφαλαιουχικών και τεχνολογικών αγαθών.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η S.W.O.T. (Strengths Weaknesses Opportunities Treats) ανάλυση για την ελληνική οικονομία. Η S.W.O.T. ανάλυση είναι μια τεχνική προσωρινού προγραμματισμού που αξιολογεί τις δυνατότητες, τις

αδυναμίες, τις ευκαιρίες και τις απειλές μιας οικονομίας με τη βοήθεια δεδομένων που συλλέγονται.

Πίνακας 4: S.W.O.T. Ανάλυση για την Ελληνική Οικονομία

Δυνατότητες (Strength)	Αδυναμίες (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση διαθέσιμων πρώτων υλών & φυσικών πόρων • Αξιοποίηση εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού • Αξιοποίηση κατάλληλου φυσικού περιβάλλοντος • Αξιοποίηση πολιτιστική κληρονομιά & παράδοσης • Εκμετάλλευση πρωτογενούς τομέα • Αξιοποίηση ναυτιλίας • Ανάπτυξη τουρισμού • Ανάπτυξη εμπορίου 	<ul style="list-style-type: none"> • Έλλειψη σαφών & ξεκάθαρων στόχων • Έλλειμμα διαχείρισης • Έλλειμμα διοίκησης & οργάνωσης • Κρατισμός, μεγάλος δημόσιος τομέας • Γραφειοκρατία • Έλλειψη συντονισμού • Έλλειψη υγιούς ανταγωνισμού • Έλλειψη συνεργασίας
Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού • Αναβάθμιση τρεχουσών υποδομών • Ανάπτυξη φυσικού πλούτου & πρώτων υλών • Αξιοποίηση πρωτογενούς τομέα • Αξιοποίηση πολιτιστικής παράδοσης • Αξιοποίηση ναυτιλίας • Ανάπτυξη τουρισμού και ναυτιλίας • Αξιοποίηση των δυνατοτήτων ΕΕ και ζώνης Ευρώ 	<ul style="list-style-type: none"> • Μεγάλα ελλείμματα • Μεγάλο εξωτερικό δημόσιο χρέος • Υψηλή Ανεργία • Υψηλά επιτόκια δανεισμού • Υψηλά επίπεδα πληθωρισμού • Μη κινητικότητα εργασίας • Μη κινητικότητα πόρων • Ομάδες συμφερόντων, υψηλή φοροδιαφυγή

Πηγή: Κορρές- Κόκκινου- Τσομπάνογλου

1.5 Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση

Είναι γεγονός ότι μέχρι και τις αρχές του 2007, η παγκόσμια οικονομία κινούνταν και λειτουργούσε σ' ένα περιβάλλον απεριόριστης αισιοδοξίας, σημειωτέον ότι κατά την περίοδο 2002- 2007, σημειώθηκε η μεγαλύτερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων 40 χρόνων. Με το μέγεθος της ετήσιας παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας για το 2007 να φτάνει τα 55,6 τρισεκατομμύρια δολάρια, δηλαδή 23,9% υψηλότερη σε σταθερές τιμές από το 2000. Το 25,3% της συνολικής

παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας το 2007, παραγόταν στις ΗΠΑ, στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών παραγόταν το 29,9%, στην Ιαπωνία το 7,8%, το 13,1% παραγόταν στις τέσσερις μεγάλες αναδυόμενες χώρες Βραζιλία, Ρωσία, Κίνα, και Ινδία, ενώ το υπόλοιπο 23,9% παραγόταν από τις υπόλοιπες οικονομίες.

Έως τότε οικονομικές κρίσεις όπως αυτή της δεκαετίας του 1930, η οποία είχε επηρεάσει όλες τις χώρες του κόσμου και οδήγησε στην γνωστή Μεγάλη Ύφεση, επιφέροντας μεγάλες αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο του χρηματοοικονομικού τομέα και υποχώρηση της παγκοσμιοποίησης που είχε προηγηθεί, αποτελούσαν μακρινό και ξεχασμένο παρελθόν. Η νέα γενιά δεν γνώριζε καν την ύπαρξη και τις επιπτώσεις μιας οικονομικής κρίσης τέτοιου μεγέθους.

Η παγκοσμιοποίηση, το άνοιγμα των αγορών και η ελεύθερη ροή αγαθών και υπηρεσιών, η κατάλυση του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ανατολική Ευρώπη κατά το τέλος της δεκαετίας του 1980, σε συνδυασμό με τις εντυπωσιακές αναπτυξιακές επιδόσεις των χωρών της Ασίας κατά το 1990, έδιναν την εντύπωση ότι η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη είναι κάτι παραπάνω από δεδομένη, με ένα πολλά υποσχόμενο μέλλον.

Στον χρηματοοικονομικό τομέα επικρατούσε ακόμα μεγαλύτερη αισιοδοξία, δεδομένου ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η εξέλιξη του ήταν ραγδαία στις ανεπτυγμένες οικονομίες των ΗΠΑ και της Ευρώπης, κάτι το οποίο του επέφερε τεράστια έσοδα και αγοραία προστιθέμενη αξία, της οποίας το ειδικό βάρος στην οικονομία αυξανόταν ολοένα και περισσότερο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο χρηματοοικονομικός τομέας να μεγαλώνει συνεχώς και να εμφανίζεται αήττητος, ξεπερνώντας τα όρια λειτουργίας του ως απλού διαμεσολαβητικού μηχανισμού, καθώς επίσης και τις δυνατότητες ουσιαστικού ελέγχου από τις εκάστοτε εθνικές κυβερνήσεις, από τις αρχές και από τους υπάρχοντες διεθνείς οργανισμούς.

Χαρακτηριστικό μάλιστα εκείνων των εποχών της «μεγάλης ευημερίας», σύμφωνα με τους Καραμούζη και Χαρδούβελη (Καραμούζης- Χαρδούβελης, 2011, σελ. 35) ήταν «ότι το επίκεντρο των συζητήσεων πολλών ακαδημαϊκών μακροοικονομολόγων δεν ήταν πως θα επιτύχουμε ένα καλύτερο αύριο για το μέσο πολίτη ή πως θα βελτιώσουμε την κατανομή του εισοδήματος ή τις συνθήκες διαβίωσης σε πολλές χώρες, όπως για παράδειγμα της ξεχασμένης Αφρικής, αλλά ο αυτοέπαινος, δηλαδή ποια είναι η σωστή κατανομή των ευσήμων για την

καταπληκτική επίτευξη του συνδυασμού υψηλών ρυθμών παγκόσμιας ανάπτυξης, με ταυτόχρονο χαμηλό πληθωρισμό, ή για την περίοδο του «great moderation» όπως ονομάστηκε».

Εντός αυτών των συνθηκών αισιοδοξίας και εφησυχασμού, αναλαμβάνονταν μεγάλα ρίσκα από τον χρηματοοικονομικό τομέα, με ανύπαρκτη την αντίληψη για την ανάληψη αυτών των κινδύνων και την αντίστοιχη τιμολόγηση τους στις διεθνείς αγορές. Το μέγεθος της αισιοδοξίας που επικρατούσε τότε, ήταν τόσο μεγάλο που ακόμα και ένα χρόνο μετά από την έναρξη της οικονομικής κρίσης, τόσο το ευρύτερο κοινό όσο και οι ειδικοί δεν είχαν αντιληφθεί το πόσο κρίσιμη ήταν η κατάσταση και πως αυτή μπορούσε να εξελιχθεί.

«Η Κρίση του 2008, όπως η ατομική έκρηξη πάνω από τη Χιροσίμα, είχε θύματα τα οποία ακόμα δεν έχουν γεννηθεί. Σπάνια η ανθρωπότητα ξαφνιάζει τον εαυτό της με αυτό τον τρόπο» (Βαρουφάκης- Μισσο, 2012, σελ. 111). Για πολλούς η Κρίση του 2008 ταυτίζεται με την κατάρρευση της Lehman Borthers, της επενδυτικής τράπεζας που επέζησε για 148 χρόνια, που δεν πτοήθηκε από έναν εμφύλιο πόλεμο, δύο παγκόσμιους πολέμους και από το Κραχ του 1929. Όμως η Κρίση του 2008 δεν οφείλεται αποκλειστικά σ' ένα μεμονωμένο παράγοντα αλλά στον συνδυασμό πολλών παραγόντων, οι οποίοι αλληλεπίδρασαν μεταξύ τους, δημιουργώντας μια εκρηκτική αρνητική δυναμική, που ως συνέπεια είχε την δημιουργία ενός φαύλου κύκλου χρεοκοπιών και πτώσεων των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, που ξεπέρασε τα όρια των ΗΠΑ και επεκτάθηκε κατά κύριο λόγο στην Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως. Στην συνέχεια παρατίθενται ορισμένοι μακροοικονομικοί και χρηματοοικονομικοί παράγοντες οι οποίοι είχαν αρνητική επίδραση στον χρηματοοικονομικό τομέα (Καραμούζης- Χαρδούβελης, 2011, σελ. 36).

Μακροοικονομικοί Παράγοντες

- i. Η ανισορροπία μεταξύ των χωρών του κόσμου που σχετίζεται με τον διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης και επένδυσης, η οποία εκδηλώθηκε με υψηλά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ και με υψηλά πλεονάσματα των χωρών της Ασίας και ιδίως της Κίνας. Αυτές οι ανισορροπίες επέφεραν μεταφορά κεφαλαίων από την Ασία προς τις ΗΠΑ.
- ii. Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων στις ΗΠΑ. Η ανοδική πορεία των τιμών στα ακίνητα είχε ξεκινήσει από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, η οποία

σταμάτησε περίπου στα μέσα του 2006, οπότε και ξεκίνησε η καθοδική τους πορεία. Όμως η πτώση των τιμών, είχε ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση των δόσεων των νοικοκυριών προς τις τράπεζες. Δεν ήταν λίγοι οι οποίοι αντιλήφθηκαν ότι η αξία του ακινήτου που είχαν αγοράσει μειώθηκε κάτω από την αξία του δανείου τους, οπότε τους συνέφερε απλά να παραδώσουν τα κλειδιά στην τράπεζα και να φύγουν. Όμως η χρεοκοπία των νοικοκυριών έφερε μείωση των εισροών στα ταμεία των τιτλοποιημένων δανείων.

- iii. Η πολιτική και η οικονομική ιδεολογία που επικρατούσε στις ΗΠΑ αλλά και σε άλλες αναπτυγμένες χώρες, κατά την οποία οι αγορές είναι αποτελεσματικές και οι πολίτες ορθολογικοί στην οικονομική συμπεριφορά τους.
- iv. Οι εποπτικές αρχές επίσης, είχαν υιοθετήσει την υπόθεση της αποτελεσματικής αγοράς.

Χρηματοοικονομικοί Παράγοντες

- i. Η μεγάλη αύξηση των δανείων μειωμένης εξασφάλισης, χωρίς την ύπαρξη της ανάλογης τραπεζικής εγκράτειας και ο έλεγχος για τον πιστωτικό κίνδυνο, που συνέβαλαν στην αύξηση των τιμών των κατοικιών.
- ii. Οι νέες μορφές τιτλοποιήσεων, με πολύπλοκους δομημένους τίτλους, όπως για παράδειγμα τα CDO (Collateralized Debt Obligations), αυτούς τους τίτλους λίγοι τους είχαν κατανοήσει απόλυτα έτσι ώστε να μπορούν να προβούν σε σωστή τιμολόγηση τους.
- iii. Η ενδογενής γένεση ανάληψης μεγαλύτερων κινδύνων από τον συνδυασμό των επιμέρους αρνητικών παραγόντων.
- iv. Η κερδοσκοπική κουλτούρα που επικρατούσε στον τραπεζικό και τον επενδυτικό τομέα.
- v. Οι οίκοι αξιολόγησης, που εκ των υστέρων, κατηγορήθηκαν για ανεπάρκεια ή/και για μεροληψία, η οποία μπορεί να προερχόταν από το γεγονός ότι οι εκδότες των τίτλων ήταν αυτοί που πλήρωναν για την αξιολόγηση.
- vi. Η μεγάλη μόχλευση, που σημαίνει λίγα ίδια κεφάλαια και αυξημένος δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος.

Η Κρίση του 2008 ξεκίνησε από τις ΗΠΑ για λόγους που σχετίζονται ως επί το πλείστον με την κατάρρευση ενός υπερδιογκωμένου χρηματοοικονομικού τομέα, που

στήριζε επενδύσεις και κατανάλωση. Ταυτόχρονα, το δημοσιονομικό έλλειμμα καθώς και εκείνο του εμπορικού ισοζυγίου ήταν υπερβολικά υψηλά, σε σχέση με των υπολοίπων οικονομιών. Εάν Στην θέση των ΗΠΑ κατά την περίοδο που «έσκασε» η φούσκα βρισκόταν οποιαδήποτε άλλη χώρα με τέτοια εύθραυστη δημοσιονομική κατάσταση και υπερχρεωμένα νοικοκυριά θα αντιμετώπιζε μαζικές εξόδους κεφαλαίου, ανθρώπινου δυναμικού και άλλων παραγωγικών πόρων προς το εξωτερικό. Όμως συνέβη το ακριβώς αντίθετο για το αμερικανικό δολάριο, υπήρξε εισροή κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ, λόγω του ότι οι ΗΠΑ δεν αποτελούν μια χώρα όπως όλες οι υπόλοιπες.

Οι αρχές έχοντας λάβει πολύτιμα μαθήματα από την Μεγάλη Ύφεση του 1930, αντέδρασαν άμεσα και συντονισμένα από το 2008. Ο συντονισμός των προσπαθειών των κυβερνήσεων και των τραπεζών για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, έγινε μέσω των G-20 και του αναβαθμισμένου Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Προσπαθώντας να μην χτίσουν νέα τείχη προστατευτισμού, αλλά ακολουθώντας μια κοινή πολιτική εξόδου από την κρίση.

1.6 Η Ελληνική Κρίση και η Ευρωπαϊκή

Τα προβλήματα ρευστότητας για τις Ευρωπαϊκές τράπεζες ξεκίνησαν τον Αύγουστο του 2007, όταν οι γερμανικές τράπεζες ανακάλυψαν ότι ήταν εκτεθειμένες σε προβληματικά χρεόγραφα δανείων αυξημένου κινδύνου. Όμως στα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης οι τράπεζες του πυρήνα της Ευρωζώνης εξακολούθησαν να δανείζουν εκτεταμένα την περιφέρεια, πιστεύοντας ότι πρόκειται για μια ασφαλή διέξοδο δανεισμού.

Όμως το 2008 το τοπίο στον τραπεζικό τομέα γινόταν όλο και πιο δύσκολο, δεδομένου ότι άρχισαν τα προβλήματα ρευστότητας, ειδικά με την διάσωση της «Bear Sterns» και με την κατάρρευση της Lehman Brothers μετά από έξι μήνες. Για την διάσωση των τραπεζών η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προχώρησε σε εκτεταμένη παροχή ρευστότητας και δέχτηκε πληθώρα αμφισβητήσιμων τύπων αξιόγραφων ως εγγύα έτσι ώστε να εξασφαλίσει τον δανεισμό της. Αυτό οδήγησε

τις τράπεζες στο να ξεκινήσουν την επιδιόρθωση των ισολογισμών τους , μέσω της απομόχλευσης¹.

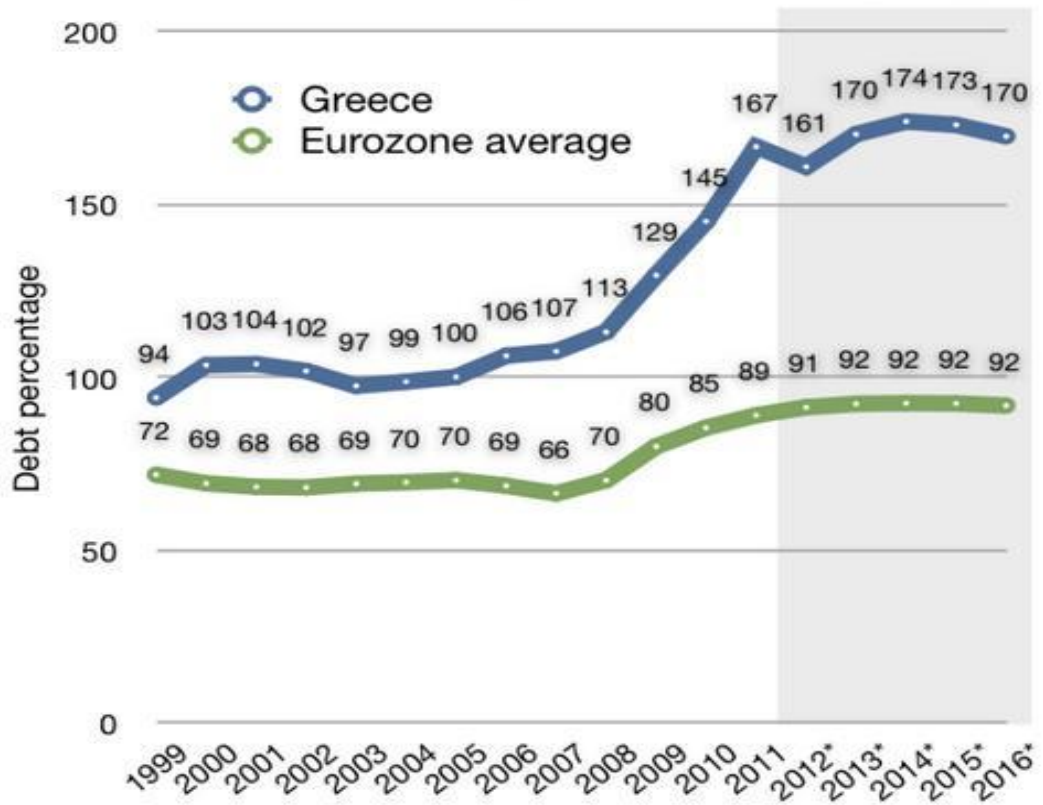
Κατά τα τέλη του 2008 ο δανεισμός των τραπεζών προς την περιφέρεια είχε μειωθεί, επίσης σταμάτησαν την αγορά μακροπρόθεσμων τίτλων και προτίμησαν τα βραχυπρόθεσμα εργαλεία (επιταγές, συναλλαγματικές κ.τ.λ.), ενώ αποσκοπούσαν στην βελτίωση της ρευστότητας με την στήριξη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Όμως όλο αυτό προκάλεσε την έλλειψη πιστώσεων και την επιτάχυνση της ύφεσης σε ολόκληρη την Ευρωζώνη. Κάτι το οποίο είχε ως συνέπεια τα κράτη του κέντρου, η Βρετανία και η περιφέρεια της Ευρωζώνης, να ψάχνουν για πρόσθετα δανεικά κονδύλια στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Ένας από τους κυριότερους λόγους της αύξησης του κρατικού δανεισμού ήταν η έλλειψη εσόδων, δεδομένου ότι λόγω της ύφεσης τα έσοδα από την φορολογία μειώθηκαν. Επίσης μετά το 2007 οι κρατικές δαπάνες παρουσίασαν αύξηση σε αρκετές χώρες, καθώς η διάσωση των τραπεζών αποδείχθηκε δαπανηρή. Η κρίση και οι προηγούμενες κερδοσκοπικές δραστηριότητες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, επέβαλαν ένα επιταχυνόμενο δημόσιο δανεισμό το 2009. Υπό αυτή την σκοπιά η Ελλάδα απλά ακολούθησε το παράδειγμα άλλων χωρών, συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ, αλλά και της Βρετανίας.

Αυτό που τράβηξε την προσοχή των κερδοσκόπων στο ελληνικό δημόσιο χρέος (Διάγραμμα 3), ήταν το γεγονός ότι η χώρα παρουσίαζε παρατεταμένα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (Διάγραμμα 4) και επίσης διέθετε μικρό μέγεθος στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων, σε συνδυασμό με το ότι η ελληνική κυβέρνηση είχε χάσει την αξιοπιστία της λόγω συστηματικών αλλοιώσεων των εθνικών στατιστικών, με απώτερο σκοπό την εικονική μείωση του μεγέθους των ελλειμμάτων. Όμως η ευρύτερη σημασία της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα δεν οφειλόταν στην εγγενή σπουδαιότητα της χώρας, αλλά πιθανόν να αντιπροσώπευε την αρχή κερδοσκοπικών επιθέσεων εναντίον άλλων χωρών της περιφέρειας που αντιμετώπιζαν εκτεταμένο χρέος, ακόμα και χώρες εκτός της Ευρωζώνης όπως είναι η Βρετανία.

¹ «Απομόχλευση ονομάστηκε η μείωση της σχέσης ξένων προς ίδια κεφάλαια.»

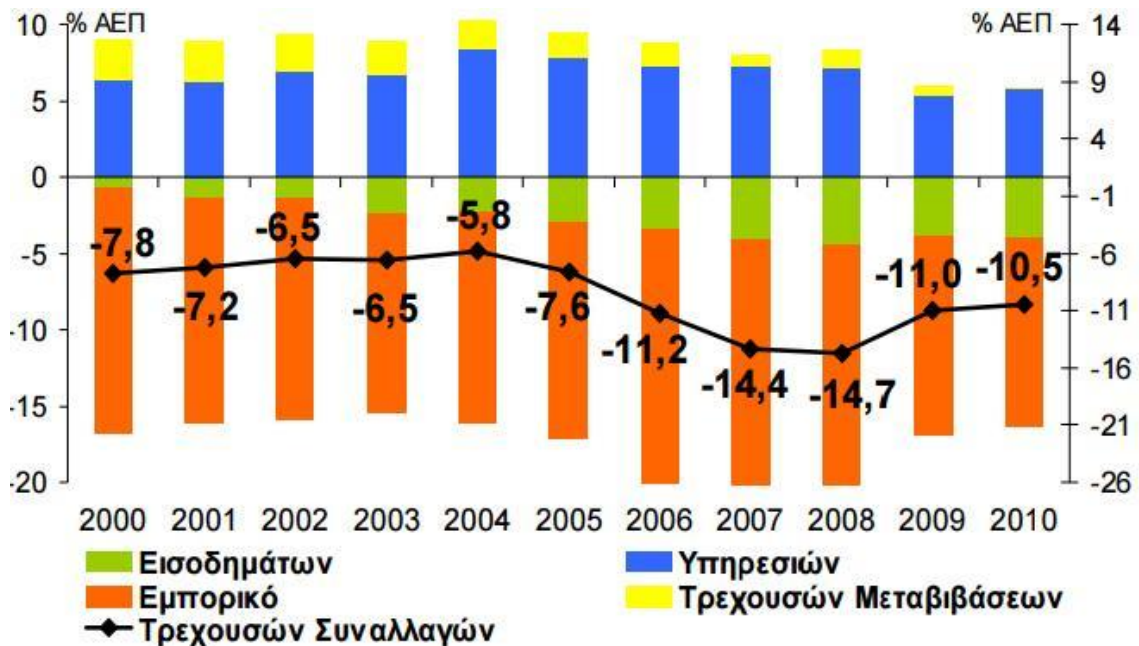
Διάγραμμα 3: Η πορεία του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 1999-2010

Source: Eurostat

*estimates

Διάγραμμα 4: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ελλάδα, % ΑΕΠ)

Πηγή: Eurobank Rezeach 2/2011

Επομένως η κρίση της Ελλάδας, ήταν σύμπτωμα μιας πιο γενικευμένης ασθένειας. Αυτό που προκαλεί μεγάλη εντύπωση είναι το γεγονός το πόσο αναποτελεσματικοί στάθηκαν οι θεσμοί της Ευρωζώνης κάτω από αυτές τις συνθήκες, και πάνω από όλα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, για την οποία οι ιδιωτικές τράπεζες το 2007-2009, υπήρξαν εμφανώς «πολύ μεγάλες για να πτωχεύσουν», δικαιολογώντας μεγάλη παροχή ρευστότητας. Όμως δεν ίσχυε το ίδιο για τα κράτη της περιφέρειας όταν βρέθηκαν σε δύσκολη θέση, επίσης δεν είχε καμία σημασία ότι τα όποια προβλήματα δημοσίου χρέους προήλθαν, κατά την πλειοψηφία τους, από την ίδια την οικονομική κρίση, καθώς επίσης και από τις ενέργειες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας με την παροχή εξαιρετικής ρευστότητας προς τις τράπεζες.

Είναι δεδομένο ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα περιοριζόταν από το ίδιο της το καταστατικό στο να αποκτήσει ευθέως δημόσιο χρέος, κάτι το οποίο αποδεικνύει τον κακοσχεδιασμένο και μεροληπτικό χαρακτήρα της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (Λαπαβίτσας- Καλτενμπρούνερ- Λίντο- Μίτσελ- Παϊνσέιρα- Πάουελ- Πίρες- Στένφορς- Τέλες, 2010, σελ. 26).

Επομένως ένα από τα θέματα που αναδείχθηκαν με την οικονομική κρίση ήταν γενικά η ανάγκη βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης και εποπτείας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, και ειδικά στην Ευρώπη η χρηματοπιστωτική κρίση και στη συνέχεια η κρίση δημόσιου χρέους υπήρξαν καταλυτικές για την εφαρμογή εκτεταμένων μεταρρυθμίσεων στο σύστημα διακυβέρνησης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Με την Διακήρυξη των Παρισίων τον, Οκτώβριο του 2008 οι χώρες της Ευρωζώνης συμφώνησαν να αναλάβουν μια συντονισμένη δράση για την σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος, η εν λόγω Διακήρυξη προέβλεπε τη λήψη συντονισμένων μέτρων για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και τη βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης στην οικονομία. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονταν η παροχή κρατικών εγγυήσεων για την έκδοση τραπεζικών χρεογράφων, καθώς και η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών.

Επίσης το 2008 εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Οικονομικής Ανάκαμψης, που είχε ως σκοπό να στηρίξει την οικονομική δραστηριότητα με τόνωση της συνολικής ζήτησης και κλιμάκωση των προσπαθειών για την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Το 2008 το Συμβούλιο ECOFIN καθόρισε το γενικό προσανατολισμό του σχεδίου Οδηγίας για την αύξηση του

ανώτατου ορίου των συστημάτων για την εγγύηση των καταθέσεων από 20.000 ευρώ στα 50.000 ευρώ τον Ιούνιο του 2009 και την εναρμόνισή του στις 100.000 ευρώ από 31.12.2011, με στόχο την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στον τραπεζικό τομέα. Το ECOFIN επίσης αποφάσισε να αυξήσει την συνολική χρηματοδότηση μέσω του μηχανισμού μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης του ισοζυγίου πληρωμών για κράτη-μέλη εκτός της ζώνης του ευρώ, από τα 12 δισ. ευρώ στα 25 δισ. ευρώ. Στην χρήση του εν λόγω μηχανισμού προέβησαν τρία κράτη-μέλη της ΕΕ (η Ουγγαρία, η Λετονία και η Ρουμανία) κατά τη διετία 2008-2009.

Το 2009 εντάθηκαν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, με την κατάθεση συγκεκριμένων προτάσεων για την ενίσχυση του πλαισίου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Αυτές οι προτάσεις ήταν βάσει της έκθεσης της Ομάδας υπό την προεδρία του Jacques de Larosière, η οποία δημοσιεύθηκε το Φεβρουάριο του 2009 και περιλάμβανε συστάσεις για ένα νέο θεσμικό πλαίσιο εποπτείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε συνέχεια αυτών των συστάσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε νομοθετικές προτάσεις στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι οποίες αφορούσαν την ίδρυση (Τράπεζα της Ελλάδος, 2008-2013,σελ. 29):

- του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ESRB), με αρμοδιότητα την άσκηση της μακροπροληπτικής εποπτείας, και
- του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας (ESFS), το οποίο θα ήταν αρμόδιο για τη μικροπροληπτική εποπτεία, το οποίο θα αποτελούνταν από ένα δίκτυο που θα περιλάμβανε τρεις Ευρωπαϊκές Εποπτικές Αρχές (ESAs) και τις αντίστοιχες αρμόδιες εθνικές εποπτικές αρχές.

Ιδίως από τον Οκτώβριο του 2008, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση άρχισε να επηρεάζει την ελληνική οικονομία. Το 2008 το τότε καταγεγραμμένο έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης υπερέβη το 4% του ΑΕΠ, και αυτό επέφερε την υπαγωγή της Ελλάδας στην Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος τον Απρίλιο του 2009, ενώ και το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε φτάνοντας το 97%. Εν μέσω αυτών των εξελίξεων ήταν ευδιάκριτο ότι η ελληνική οικονομία θα παρουσίαζε επιδείνωση, γεγονός που επιβεβαιώθηκε τον επόμενο χρόνο. Οι εκτιμήσεις για την κατάσταση της οικονομίας της Ελλάδας κατά το τέλος του 2008 και στις αρχές του 2009 αποτυπωνόταν στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης

20008- 2011, το οποίο υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι προβλέψεις του, δεδομένης της κατάστασης, ήταν αρκετά αισιόδοξες. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εκείνη την περίοδο δεν είχε γίνει ακόμα κατανοητή το πόσο σοβαρή ήταν η κατάσταση, δηλαδή το ότι η διεθνής τραπεζική κρίση θα εξελισσόταν σε μια κρίση χρέους για χώρες με υψηλά ελλείμματα και χρέη, όπως ήταν η Ελλάδα. Και έτσι η κρίση χρέους η οποία εξελισσόταν με ραγδαίους ρυθμούς σε ολόκληρο τον κόσμο, στην Ελλάδα αντιμετωπίστηκε σαν ένα μακρινό οικονομικό φαινόμενο στο οποίο δεν εμπλεκόταν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

2.1 Εισαγωγικά Στοιχεία

Δεδομένου ότι τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά την οικονομική κρίση του 2008, η οικονομία της Ελλάδας παρουσιάζει ιδιαίτερες αρνητικές μεταβολές και βρίσκεται στο στόχαστρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια ανασκόπηση της πορείας της ελληνικής οικονομίας κατά τα τελευταία δέκα χρόνια.

Έχει ήδη προαναφερθεί ότι από το 2000 έως και το 2007, η ελληνική οικονομία βρισκόταν σε τροχιά ανάπτυξης. Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιαστούν όλα τα απαραίτητα στοιχεία που δείχνουν την πορεία της ελληνικής οικονομίας, λίγα χρόνια πριν την έναρξη της κρίσης καθώς και τις μετέπειτα οικονομικές εξελίξεις. Ως μέτρο σύγκρισης στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται και στατιστικά οικονομικά στοιχεία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

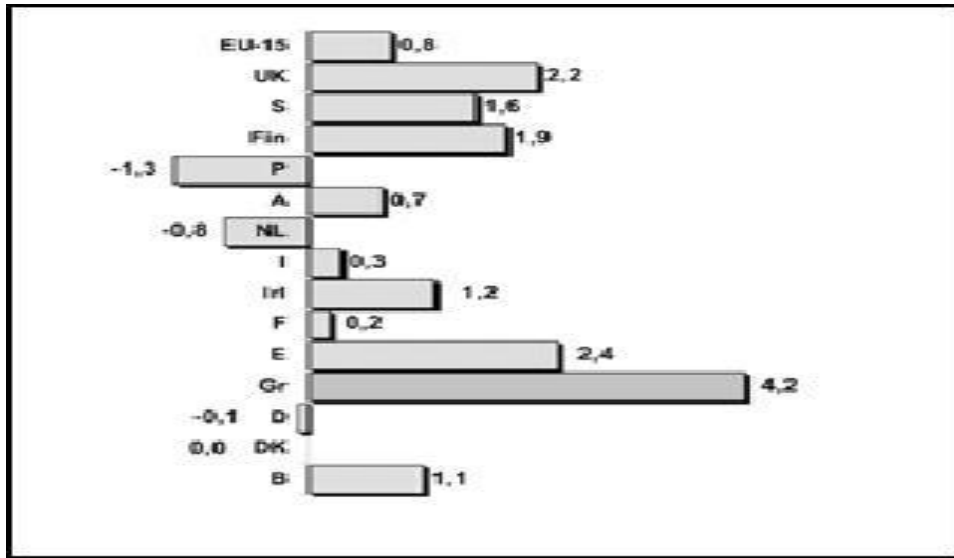
Εσκεμμένα η χρονική αναφορά για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, ξεκινάει από την περίοδο 2003-2004, δεδομένου ότι κατά την συγκεκριμένη περίοδο η χώρα παρουσίαζε αύξηση στο ΑΕΠ, λόγω της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004.

2.2 Η Εξέλιξη της Ελληνικής Οικονομίας την Τελευταία Δεκαετία- Σύγκριση με Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το 2003 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στην Ελλάδα, ήταν ο μεγαλύτερος μεταξύ των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, συγκεκριμένα το ΑΕΠ στην Ελλάδα παρουσίασε αύξηση 4,2%, ενώ κατά μέσο όρο στην ΕΕ- 15 σημειώθηκε αύξηση της τάξεως του 0,8%. Η οικονομία της Ελλάδας το 2003 για πρώτη φορά κατά την δεκαετία 1993-2003, κατέλαβε την πρώτη θέση στην σχετική κατάταξη, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 5, ενώ τα προηγούμενα χρόνια οι ρυθμοί μεγέθυνσης του ελληνικού ΑΕΠ ήταν χαμηλότεροι από αυτούς της Ιρλανδίας. Όπως φαίνεται στο ίδιο διάγραμμα, οι επιδόσεις της Ελλάδας ήταν κατά πολύ μεγαλύτερες από την Ισπανία (+2,4%) και από την οικονομία της Πορτογαλίας που βρισκόταν σε ύφεση (-1,3%).

Διάγραμμα 5: Η αύξηση του ΑΕΠ κατά το 2003

Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής %

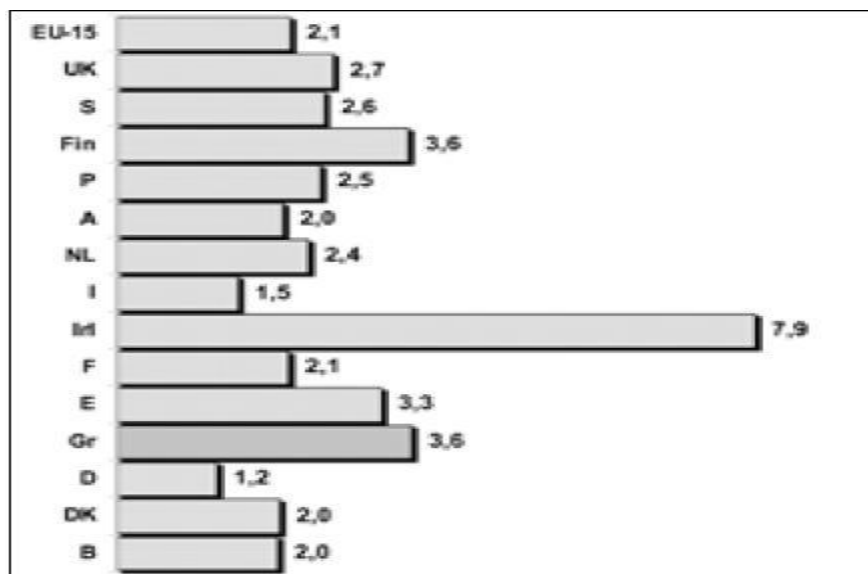

Πηγή: Ετήσια Έκθεση INEE, 2004

Το ελληνικό ΑΕΠ παρουσίαζε αυξητικές τάσεις σε σύγκριση τους ρυθμούς μεγέθυνσης των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 κατά την περίοδο 1996-2003, κατά την οποία ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ έφτασε στο 3,6%, έναντι 2,1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 2,5% στην Πορτογαλία και 3,3% στην Ισπανία (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Η αύξηση του ΑΕΠ στην ΕΕ-15 κατά το 1996- 2003

Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής %

Πηγή: Ετήσια Έκθεση INEE, 2004

Στην διαμόρφωσή των υψηλών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης κατά το 2003, συνέβαλαν όλοι οι παράγοντες οι οποίοι βοηθούν στην ενίσχυση της ζήτησης και σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του Ινστιτούτου Εργασίας για την Ελληνική Οικονομία το 2004 (INEE ΓΣΕΕ, 2004, σελ.49), οι παράγοντες αυτοί ήταν:

- «η αύξηση των πραγματικών μισθών κατά 3,7% ετησίως και η συνακόλουθη αύξηση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών,
- η μείωση του ποσοστού ανεργίας,
- η συνακόλουθη αύξηση των εισοδημάτων των νοικοκυριών και η αύξηση της καταναλωτικής τους ροπής,
- η μείωση του κόστους χρηματοδότησης και η ταχεία πιστωτική επέκταση,
- η διατήρηση του επιπέδου των θετικών επιδόσεων σε σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων,
- η αύξηση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα,
- τα δημόσια έργα για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων,
- τα άλλα κατασκευαστικά έργα που χρηματοδοτούνται εν μέρει από εισροές κοινοτικών πόρων (που ανήλθαν σε περίπου 3% του ΑΕΠ),
- η ανάκαμψη των εξαγωγών υπηρεσιών μεταφοράς,
- η ανάκαμψη των εξαγωγών αγαθών, και
- η άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης».

Όπως επισημαίνεται στην Ετήσια Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία του Ινστιτούτου Εργασίας για το 2005, η αύξηση της ζήτησης στην Ελλάδα έθεσε σε λειτουργία δύο χρηστούς κύκλους (**Διάγραμμα 19**), οι οποίοι επέτρεψαν στην ελληνική οικονομία να εισαγάγει τεχνολογικές και οργανωτικές καινοτομίες στις εργασιακές διαδικασίες και συνέβαλε στην απόκτηση ενός σχετικά υψηλού επιπέδου παραγωγικής εργασίας. Έτσι χάρη στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και στους δύο χρηστούς κύκλους οι οποίοι πολλαπλασίασαν αρχικά οφέλη από εξωγενής παράγοντες (όπως η προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων και η εκτέλεση δημοσίων έργων), η ελληνική οικονομία κατάφερε να αναπτυχθεί με ρυθμούς που υπερέβησαν κατά πολύ τις αντίστοιχες μέσες επιδόσεις της ΕΕ-15.

Σε αυτή την περίπτωση για την Ελλάδα προφανώς και ίσχυε αυτό που προβλέπεται από την οικονομική θεωρία, κατά την οποία «οι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ αναμένεται,

υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να είναι υψηλότεροι στις χώρες με χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης (ή παραγωγικότητας) σε σύγκριση με τις πιο προηγμένες οικονομίες, που αποτελούν τα «τεχνολογικά σύνορα» τα οποία τείνουν να προσεγγίσουν οι χώρες με χαμηλότερη παραγωγικότητα καθώς υιοθετούν τεχνολογικές και οργανωτικές μεθόδους ήδη δοκιμασμένες με επιτυχία στις «ηγετικές» οικονομίες. Η ενσωμάτωση αυτών των μεθόδων στο κεφαλαιακό απόθεμα και τις εργασιακές διαδικασίες των χωρών που έχουν χαμηλότερη παραγωγικότητα μπορεί να οδηγήσει σε ρυθμούς ανάπτυξης που μακροπρόθεσμα υπερβαίνουν τους αντίστοιχους ρυθμούς στις πιο προηγμένες οικονομίες, οι οποίες έχουν λιγότερες ευκαιρίες να αυξήσουν τον όγκο της παραγωγής τους αφού έχουν ήδη εφαρμόσει τις πιο εξελιγμένες και πρόσφατες μεθόδους

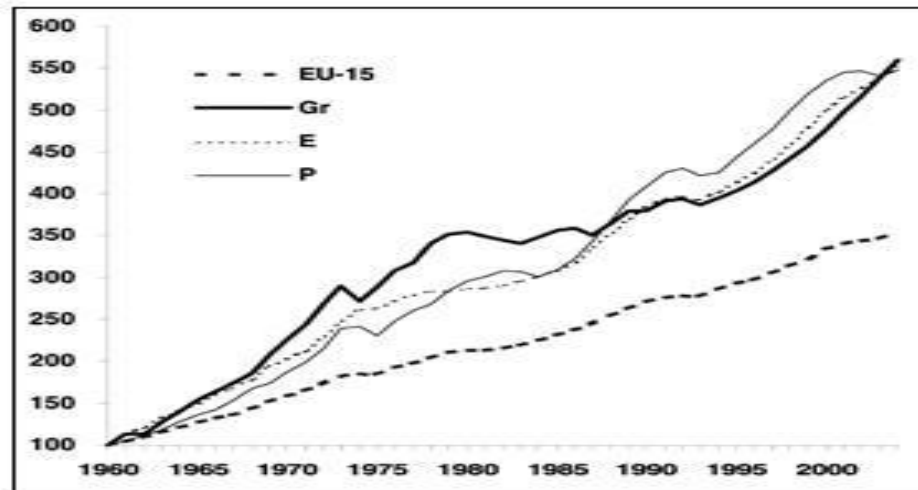
Η πραγματοποίηση αυτής της δυνατότητας ταχύτερης ανάπτυξης οδηγεί σε πραγματική σύγκλιση (real convergence, catch-up process), δηλαδή σε μείωση της διαφοράς μεταξύ του επιπέδου παραγωγικότητας στις συγκλίνουσες χώρες και στις ηγετικές οικονομίες. Η πραγματοποίηση της δυνατότητας της πραγματικής σύγκλισης εξαρτάται, όπως έδειξε ο Putnam από την «κουλτούρα των πολιτών» (civil culture), την «κοινωνική ικανότητα» (social capability) και τους θεσμούς στην χώρα υποδοχής των νέων τεχνολογικών και οργανωτικών μεθόδων. Εξαρτάται σημαντικά από την ικανότητα του «συλλογικού εργάτη» να χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά τις νέες τεχνολογικές και οργανωτικές μεθόδους που ενσωματώνονται στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου

Στις δυνάμεις που ωθούν τις χώρες με χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης στην πραγματική σύγκλιση αντιτίθενται δυνάμεις που οδηγούν σε πραγματική απόκλιση. Όπως έχει διαπιστώσει η νέα οικονομική γεωγραφία, το μέγεθος της αγοράς, οι οικονομίες κλίμακας, οι εξωτερικές οικονομίες, το θεσμικό περιβάλλον, συνδυάζονται σε σχέσεις σωρευτικής αιτιότητας και ενισχύουν την ανάπτυξη στις πιο προηγμένες χώρες (ή περιοχές) έναντι των λιγότερο ανεπτυγμένων. Οι θεωρίες ενδογενούς ανάπτυξης, επίσης, προβλέπουν περισσότερο την πραγματική απόκλιση παρά την σύγκλιση» (INEE ΓΣΕΕ, 2005, σελ.54).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, της Ισπανίας, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Κύπρου, επικράτησε των φυγόκεντρων δυνάμεων της απόκλισης, η τάση προς την σύγκλιση. Ο μέσος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ελλάδα έφτασε στο

4.0% κατά την περίοδο 1960-2004, σε σύγκριση με 3.1% στην Ιταλία και 2.9% στην ΕΕ-15. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, το ΑΕΠ ανά κάτοικο σε σταθερές τιμές, το 2004 να είναι περίπου 4.5 φορές μεγαλύτερο από το 1960 στην Ελλάδα έναντι 2.5 στην ΕΕ-15 κατά μέσο όρο (Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: ΑΕΠ ανά Κάτοικο σε τιμές 1995, 1960=100

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2005

Σύμφωνα με τα όσα έχουν προαναφερθεί η οικονομική ανάκαμψη που παρουσίασε η ελληνική οικονομία, δεν οφειλόταν αποκλειστικά και μόνο στους εξωγενείς παράγοντες (μονομερείς μεταβιβάσεις από την ΕΕ και προετοιμασία Ολυμπιακών Αγώνων), αλλά και στην ύπαρξη δύο πολύ σημαντικών χρηστών κύκλων που είχαν συγκροτηθεί και οι οποίοι συνέβαλαν στον πολλαπλασιασμό των αρχικών οφελών που προερχόταν από τους εξωγενείς παράγοντες. Το 2005 στην Μελέτη για την Ελληνική Οικονομία του Ινστιτούτου Εργασίας, αναφερόταν χαρακτηριστικά το εξής: «όταν οι εξωγενείς παράγοντες εκλείψουν, η ελληνική οικονομία πιθανότατα θα διαθέτει σημαντική εσωτερική δυναμική, της οποίας όμως η συντήρηση θα εξαρτηθεί από τις κατευθύνσεις πολιτικής που θα υιοθετηθούν κατά τα αμέσως επόμενα έτη». Δυστυχώς, όπως αποδείχθηκε, η πορεία της ελληνικής οικονομίας τα αμέσως επόμενα χρόνια δεν επαλήθευσε αυτή την πεποίθηση. Όσον αφορά τους δύο χρηστούς κύκλους της ελληνικής οικονομίας, αυτοί είναι (Διάγραμμα 8):

1. Ο πρώτος κύκλος, είναι ο κύκλος επενδύσεων-προϊόντος (πολλαπλασιαστής) και ζήτησης-επενδύσεων (επιταχυντής): η αυξημένη επενδυτική δαπάνη (δημόσια και ιδιωτική) οδηγεί σε ταχεία μεγέθυνση του προϊόντος μέσω των

πολλαπλασιαστικών της αποτελεσμάτων. Συγχρόνως, η ραγδαία αύξηση του προϊόντος, και συνακόλουθα των εισοδημάτων, και της ζήτησης, αλλά και οι προσδοκίες που προκαλούνται από αυτή οδηγούν σε αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων (επιταχυντής). Έτσι, το προϊόν και οι επενδύσεις βρίσκονται σε σχέση αμοιβαίας αλληλεξάρτησης που οδηγεί σε συνεχή άνοδο της πραγματικής οικονομίας και σε εκσυγχρονισμό του παραγωγικού συστήματος. Ο τύπος που ακολουθεί αφορά την οικονομική μεγέθυνση, η οποία ουσιαστικά ισοδυναμεί με το άθροισμα της κατανάλωσης, των επενδύσεων, των κυβερνητικών δαπανών, των εξαγωγών και των εισαγωγών μιας χώρας.

$$Y=C+I+G+E-M$$

Όπου:

Y= οικονομική μεγέθυνση

C= κατανάλωση

I= επενδύσεις

G= κυβερνητικές δαπάνες

E= εξαγωγές

M= εισαγωγές

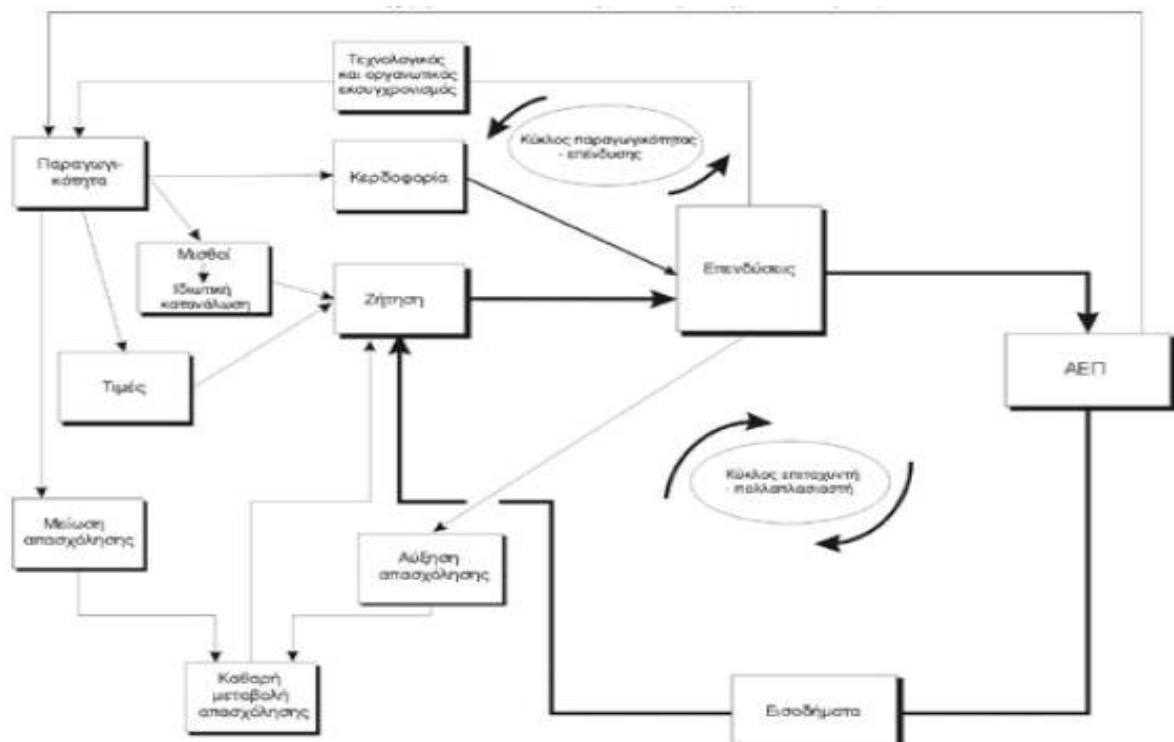
2. Ο δεύτερος είναι ο κύκλος επενδύσεων-παραγωγικότητας: κατά τον οποίο η αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου και οι εκσυγχρονιστικές τους επιπτώσεις στο παραγωγικό σύστημα, σε συνδυασμό με την αύξηση του όγκου της παραγωγής, επιδρούν θετικά στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Η βελτίωση αυτή της παραγωγικότητας επιμερίζεται σε τρία επί μέρους οφέλη:
- Πρώτον: στην άνοδο των πραγματικών μισθών, του διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων, και επακόλουθα της ιδιωτικής κατανάλωσης και της συνολικής ζήτησης (διότι η ροπή προς κατανάλωση των μισθωτών είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη των εισοδημάτων της ιδιοκτησίας),
 - Δεύτερον: στην μείωση του πραγματικού κόστους εργασίας (λόγω του ότι από την αύξηση της παραγωγικότητας ωφελούνται, και μάλιστα κατά κύριο λόγο, οι επιχειρήσεις), αλλά και στην αύξηση του λόγου

προϊόντος / κεφαλαίου, κάτι το οποίο συνεπάγεται την αύξηση της κερδοφορίας,

- Τρίτον: σε χαμηλότερο πληθωρισμό.

Τα τρία οφέλη του κύκλου των επενδύσεων- παραγωγικότητας, έχουν θετική επίδραση στις επενδύσεις. Βασική συνιστώσα για την συνολική ζήτηση αποτελεί το διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων και χαρακτηρίζεται από μεγάλη ροπή προς κατανάλωση (μεγαλύτερη από τα άλλα εισοδήματα). Η αύξηση της ζήτησης ευνοεί την ένταση της επενδυτικής προσπάθειας, όχι μόνον διαμέσου του επιταχυντή αλλά και επειδή μειώνει το αργούν παραγωγικό δυναμικό και αυξάνει έτσι την κερδοφορία. Επίσης η αύξηση της απόδοσης του κεφαλαίου, επηρεάζει θετικά την αύξηση των επενδύσεων (υπό τον όρο ότι οι προσδοκίες για μεγαλύτερα κέρδη δεν έχουν αυξηθεί συγκριτικά περισσότερο). Επιπρόσθετα η μείωση του πληθωρισμού, βοηθάει στο κλίμα σταθερότητας, στην αύξηση της ζήτησης και στην βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος. Συμπερασματικά, η επένδυση και η παραγωγικότητα με τα τρία επιμέρους αποτελέσματά της βρίσκονται σε σχέση αμοιβαίας αλληλεξάρτησης που οδηγεί σε συνεχή άνοδο της οικονομίας.

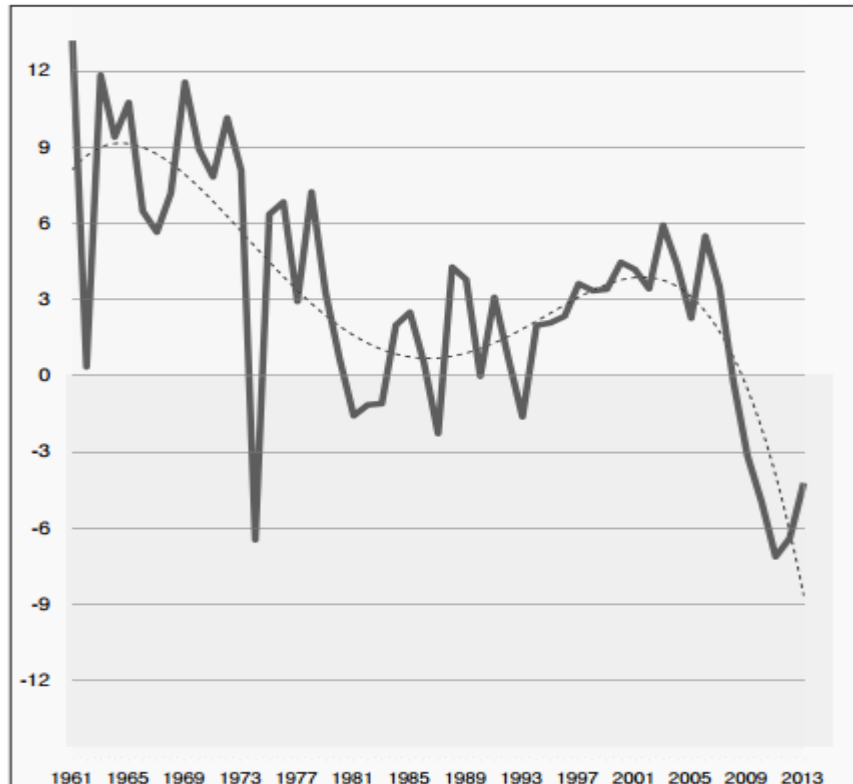
Διάγραμμα 8: Οι δύο χρηστοί κύκλοι της Ελληνικής οικονομίας

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2005

Η ανοδική πορεία που σημείωνε η ελληνική οικονομία από το 1996, έφτασε στο μέγιστο σημείο της το 2004 (Διάγραμμα 9). Από το 2005 η ανοδική πορεία της ελληνικής οικονομίας φαίνεται να ανακόπτεται, όπου ο ρυθμός του ΑΕΠ περιορίζεται στο 3,6%, σημειωτέον ότι έφτασε τον ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης του 1997, όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα** που ακολουθεί.

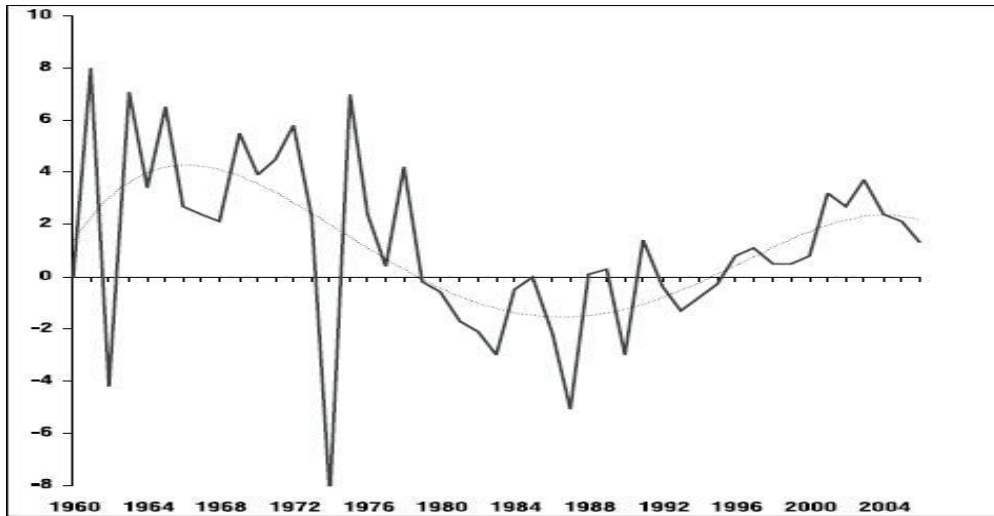
Διάγραμμα 9: Ρυθμός Μεταβολής Ελληνικού ΑΕΠ (%) 1961-2013

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2006

Η επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 2005-2006, επέφερε μείωση της διαφοράς του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ ανάμεσα στην Ελλάδα και στην ΕΕ-15 από τις 2 έως 3 εκατοστιαίες μονάδες ετησίως κατά την πενταετία 2000-2004 σε 1 έως 1,5 εκατοστιαία μονάδα (Διάγραμμα 10).

**Διάγραμμα 10 Διαφορά Ρυθμού Μεταβολής του ΑΕΠ στην Ελλάδα έναντι της ΕΕ-15
(%) 1961- 2005 και πρόβλεψη για το 2006**

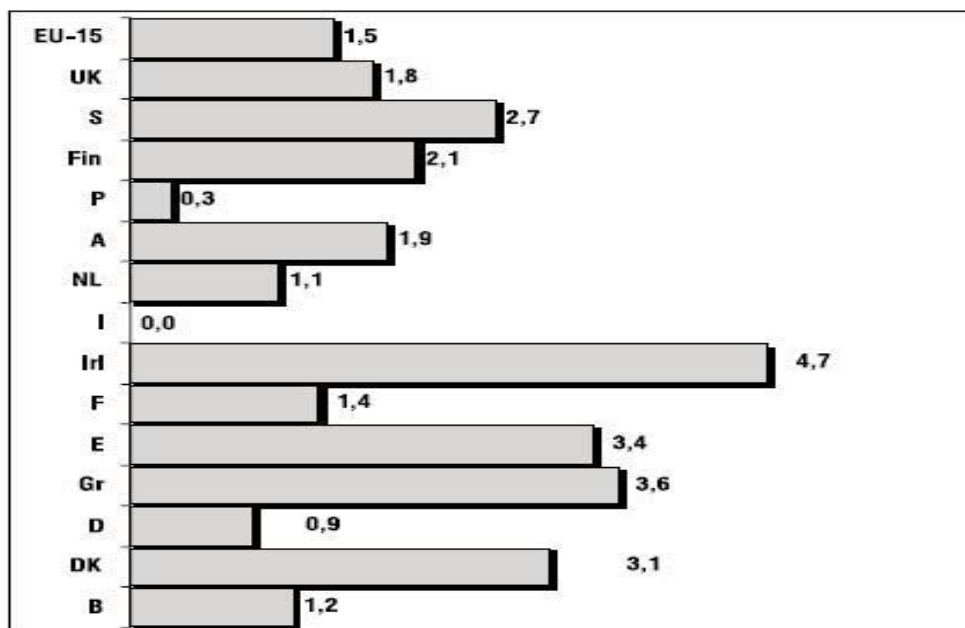

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2006

Συγκρίνοντας τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας με τις χώρες της ΕΕ-15, για το 2005 σε ότι αφορά την μεγέθυνση του ΑΕΠ, η εξέλιξη του ελληνικού ΑΕΠ παρέμεινε θετική, στην γενική κατάταξη των χωρών της ΕΕ-15, η Ελλάδα για το 2005 κατέλαβε τη δεύτερη θέση με κριτήριο τον ρυθμό μεγέθυνσης, 3,6% έναντι 4,7% της Ιρλανδίας. Εξίσου σημαντικό υπήρξε το γεγονός ότι κατά την περίοδο 2001- 2005 οι επιδόσεις της Ελλάδας βελτιώθηκαν σε σύγκριση με την πρωτοπόρο Ιρλανδία, αφού η διαφορά μειώθηκε σε λιγότερο από μία εκατοστιαία μονάδα ετησίως, αλλά και συγκριτικά με την Ισπανία, όπου η διαφορά διευρύνθηκε σε 1,3 εκατοστιαίες μονάδες τον χρόνο. Η Ελλάδα για την περίοδο 2001- 2005 ήταν η μοναδική στην ΕΕ-15, η οποία πέτυχε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των ετών 1996-2000.

Διάγραμμα 11: Η αύξηση του ΑΕΠ για το 2005

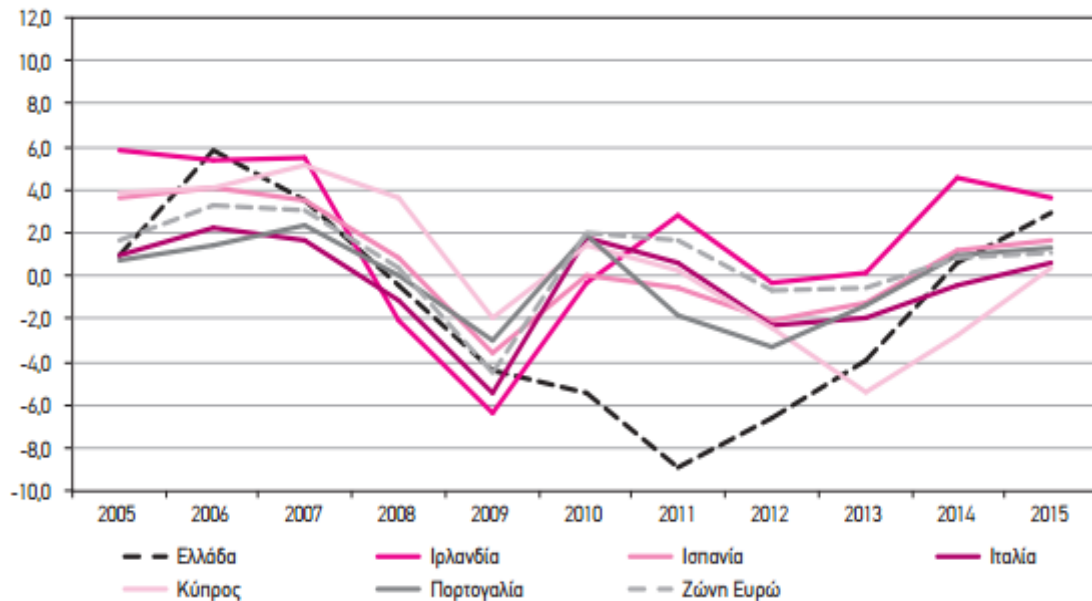
Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής της ΕΕ-15 (%)

Πηγή: INEE ΓΣΕΕ, 2006

Στο επόμενο Διάγραμμα παρουσιάζεται το πραγματικό ΑΕΠ τόσο για την Ευρωζώνη (18), όσο και για χώρες οι οποίες βρίσκονται σε προγράμματα προσαρμογής, για την χρονική περίοδο από το 2005 έως και το 2015. Όπως παρατηρείται από το 2006 έως και τα μέσα του 2011 το πραγματικό ΑΕΠ για την Ελλάδα παρουσιάζει κατακόρυφη πτώση και τις χαμηλότερες τιμές σε σύγκριση τόσο με τις χώρες της Ευρωζώνης όσο και με τις χώρες που βρίσκονται εντός προγραμμάτων προσαρμογής. Επίσης παρατηρείται ότι μετά το 2009 χώρες όπως η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ιταλία παρουσιάζουν αύξηση στο πραγματικό ΑΕΠ. Σύμφωνα με το επόμενο Διάγραμμα 12 το πραγματικό ΑΕΠ της Ισπανίας άρχισε να μειώνεται σημαντικά από τα τέλη του 2011, ενώ το 2013 σημείωσε τις χαμηλότερες τιμές ακόμα και σε σύγκριση με την Ελλάδα.

**Διάγραμμα 12: Χώρες Ευρωζώνης σε προγράμματα οικονομικής προσαρμογής:
Πραγματικό ΑΕΠ (ετήσιος ρυθμός μεταβολής) 2005-2015**

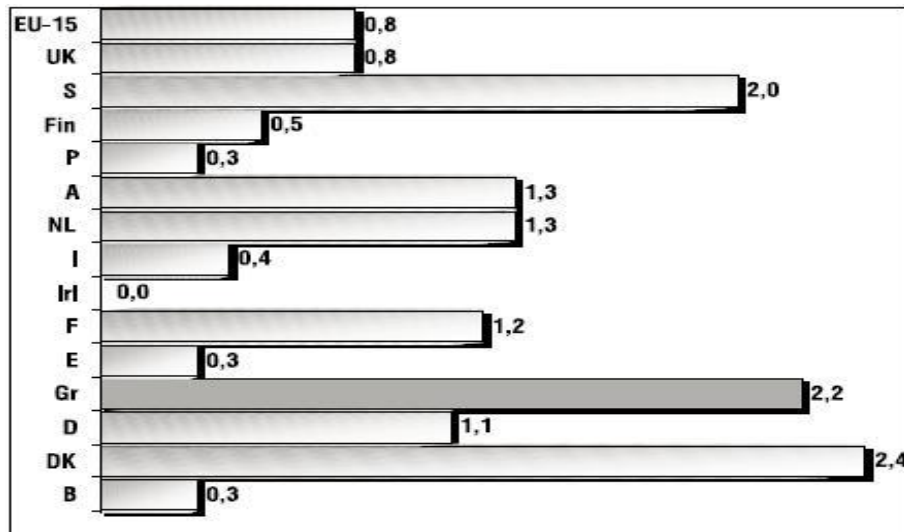
Πηγή: IN.EM.Y- ΕΣΣΕ, 2014

Το 2005 εκτός από τον υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης του Ελληνικού ΑΕΠ, παρατηρήθηκε και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε σύγκριση με την ΕΕ-15 (Διάγραμμα 13). Στην κατάταξη των χωρών της ΕΕ-15 με κριτήριο την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας για το 2005, στην πρώτη θέση βρισκόταν η Δανία με ποσοστό 2,4%, στην δεύτερη η Ελλάδα με ποσοστό 2,2%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση στις άλλες χώρες της σύγκλισης ήταν μηδενική ή ασήμαντη με τα ποσοστά να κυμαίνονται από 0% έως 0,4% για την Ισπανία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία.

Στο Διάγραμμα 14 παρουσιάζεται η πορεία της παραγωγικότητας της εργασίας των ανεπτυγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1994 έως και το 2010. Όπως διαπιστώνεται η ελληνική οικονομία παρουσίαζε αυξημένες επιδόσεις στην παραγωγικότητα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες, η Ιρλανδία ήταν η χώρα η οποία κατάφερε και ξεπέρασε τις επιδόσεις στην παραγωγικότητα της Ελλάδας. Σημειωτέον ότι η αύξηση αυτή της παραγωγικότητας οφείλεται και στην διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004.

Διάγραμμα 13: Αύξηση της Παραγωγικότητας Σύγκριση με ΕΕ-15, 2005

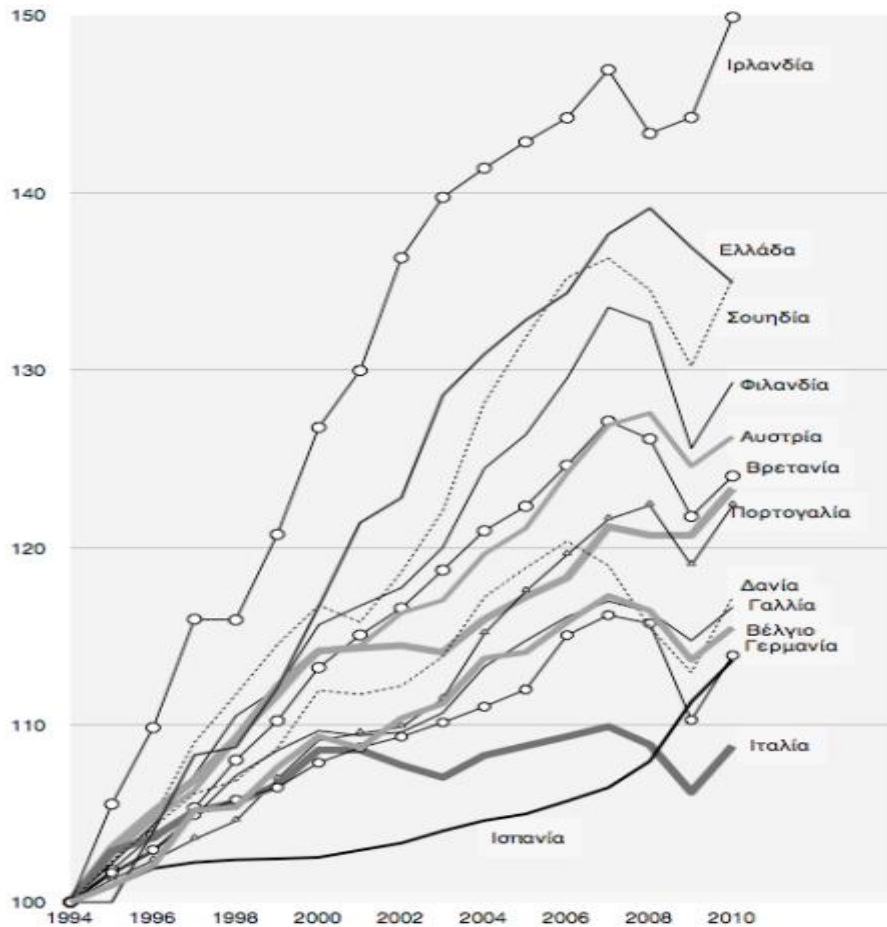
Ετήσια % Αύξηση

Πηγή: INEE ΓΣΕΕ, 2006

Διάγραμμα 14: Παραγωγικότητα Εργασίας Ανεπτυγμένων Ευρωπαϊκών Χωρών

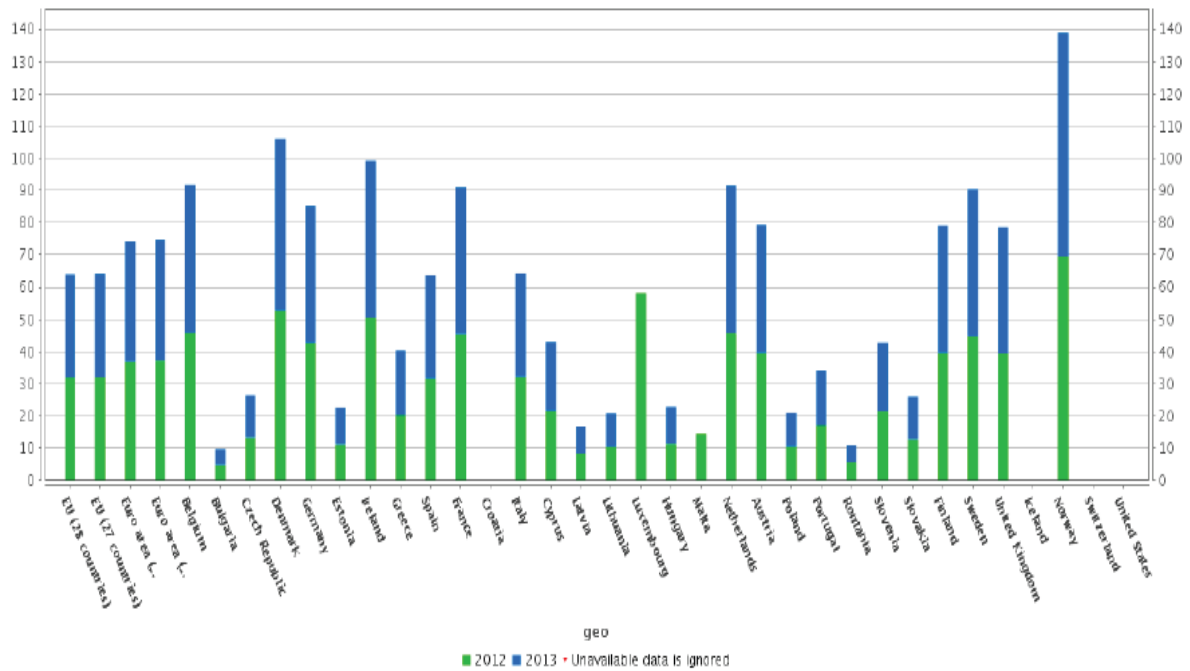
1994-2010

Πηγή: INEE-ΓΣΕΕ, 2011

Όμως σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat (Διάγραμμα 15), η Ελλάδα τόσο το 2012 όσο και το 2013 δεν κατέχει πλέον ένα από τα υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας στην εργασία, ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου την υψηλότερη θέση κατέχει η Νορβηγία και την χαμηλότερη η Βουλγαρία.

Διάγραμμα 15: Παραγωγικότητα Εργασίας ανά ώρα εργασίας Ε.Ε. 2012-2013

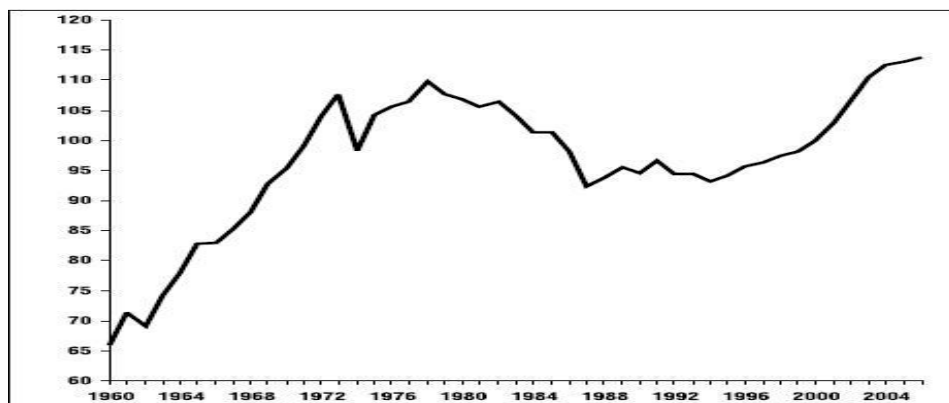

Πηγή: Eurostat

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εργασίας (INEE-ΓΣΕΕ, 2006, σελ. 53), «η κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας το 2005 ήταν η εγχώρια ζήτηση, η οποία αυξήθηκε κατά 2,5%. Από την σύγκριση της εξέλιξης της εγχώριας ζήτησης στην Ελλάδα με το αντίστοιχο μέγεθος στις άλλες 23 ανεπτυγμένες χώρες (Διάγραμμα 16) προκύπτει ότι η εγχώρια ζήτηση στην Ελλάδα αυξήθηκε με πολύ ταχύτερους ρυθμούς από όσο στις άλλες ανεπτυγμένες χώρες από το 1996 μέχρι το 2004. Οι θετικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας σε μια σειρά μεγεθών όπως το ΑΕΠ, η παραγωγικότητα εργασίας, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου, πρέπει να αποδοθούν στην ταχύτερη άνοδο της ζήτησης στην Ελλάδα. Από το 2005, η εγχώρια ζήτηση αυξάνεται μεν ταχύτερα από ότι στις άλλες 23 αναπτυγμένες χώρες του πλανήτη, πλην όμως με μικρότερους ρυθμούς».

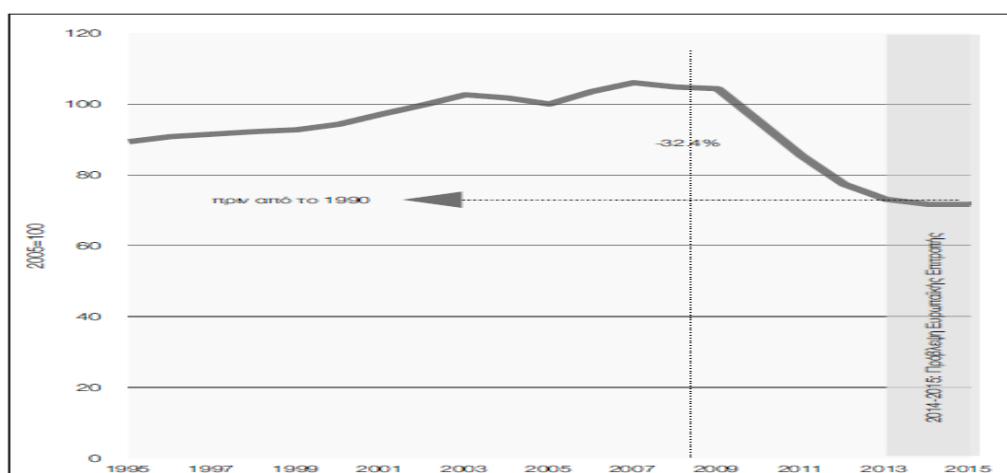
Επίσης το 2005 σημειώθηκε μικρή μείωση στην ιδιωτική κατανάλωση, μετά την ανοδική πορεία που είχε παρουσιάσει κατά την περίοδο 1994-2004. Η όποια μεταστροφή στην ιδιωτική κατανάλωση έχει άμεση αντανάκλαση στην πορεία του ΑΕΠ, λόγω του ότι η ιδιωτική κατανάλωση αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο ποσοστό της συνολικής ζήτησης. Η επιβράδυνση του 2005 μετέτρεψε την ανοδική τάση της ιδιωτικής κατανάλωσης σε πτωτική που παρέσυρε το ΑΕΠ, αν και σε αυτό υπήρξε μεγαλύτερη η συμβολή της πτώσης των επενδύσεων.

Διάγραμμα 16: Εγχώρια Ζήτηση σε Σταθερές Τιμές 2000 σε Σύγκριση με 23 Ανεπτυγμένες Χώρες
(σταθμισμένος δείκτης 1960-2005 και πρόβλεψη 2006, 2000=100)

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2006

Διάγραμμα 17: Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές 2005 έναντι 37 προηγμένων χωρών
(έτος βάσης 2005=100, 1995-2013 και πρόβλεψη 2014-2015)

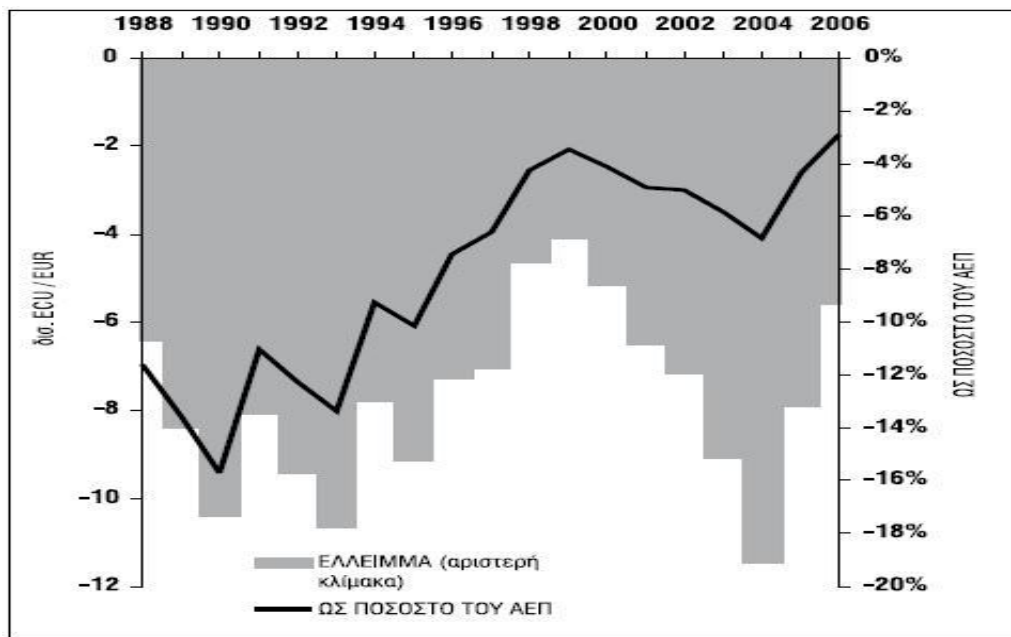
Πηγή: ΙΝΕΕ-ΓΣΕΕ, 2014

Σύμφωνα με το ως άνω Διάγραμμα από το 2005 μέχρι και το 2007 υπάρχει μια μικρή αύξηση της εγχώριας ζήτησης έναντι των 37 προηγμένων χωρών, η οποία όμως από το 2009 και έπειτα, παρουσιάζει ραγδαία μείωση, που συμπίπτει με την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, η οποία όπως φαίνεται και το Διάγραμμα 15 επηρέασε αρνητικά και την παραγωγικότητα της εργασίας. Η μείωση που παρουσιάστηκε στην εγχώρια ζήτηση της Ελλάδας κατά το διάστημα 2009- 2013 έφτασε στο 32,4%, γεγονός που επανέφερε τον σχετικό δείκτη σε επίπεδα τιμών αντίστοιχα με αυτά του 1990.

Στο επόμενο Διάγραμμα παρουσιάζεται η αντίστροφη πορεία διεύρυνσής του δημοσίου ελλείμματος, η οποία ξεκίνησε από το 2000. Η εξέλιξη του δημοσίου ελλείμματος σε πιο μακροχρόνια βάση, από το 1988 μέχρι και το 2006, όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα που ακολουθεί, μπορεί να χωριστεί σε τρεις επιμέρους περιόδους:

- Κατά την πρώτη περίοδο 1990-1999, υπήρξε μείωση του ελλείμματος ως ποσοστού του ΑΕΠ από το -13% στο -3,5%, επίπεδο που προσέγγιζε, με μικρή απόκλιση το αναγκαίο επίπεδο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωζώνη.
- Κατά την δεύτερη περίοδο 2000-2004, το έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε και προσέγγισε περίπου το -6,5%. Η καταγραφή αυτή του ελλείμματος έγινε με την δημοσιονομική απογραφή του 2005, με την οποία καθορίστηκε νέος τρόπος υπολογισμού του ελλείμματος το οποίο εμφανίστηκε αυξημένο έναντι του παλαιού υπολογισμού.
- Κατά την Τρίτη περίοδο που ξεκινά από το 2005- 2006, το δημόσιο έλλειμμα παρουσίασε ξανά μείωση με ταχείς ρυθμούς, έτσι ώστε στο τέλος του 2006 έφτανε το -2,9% (σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

Διάγραμμα 18: Έλλειμμα του Δημοσίου, ECU/EUR και % του ΑΕΠ (2006: πρόβλεψη)

Πηγή: INEE ΓΣΕΕ, 2006

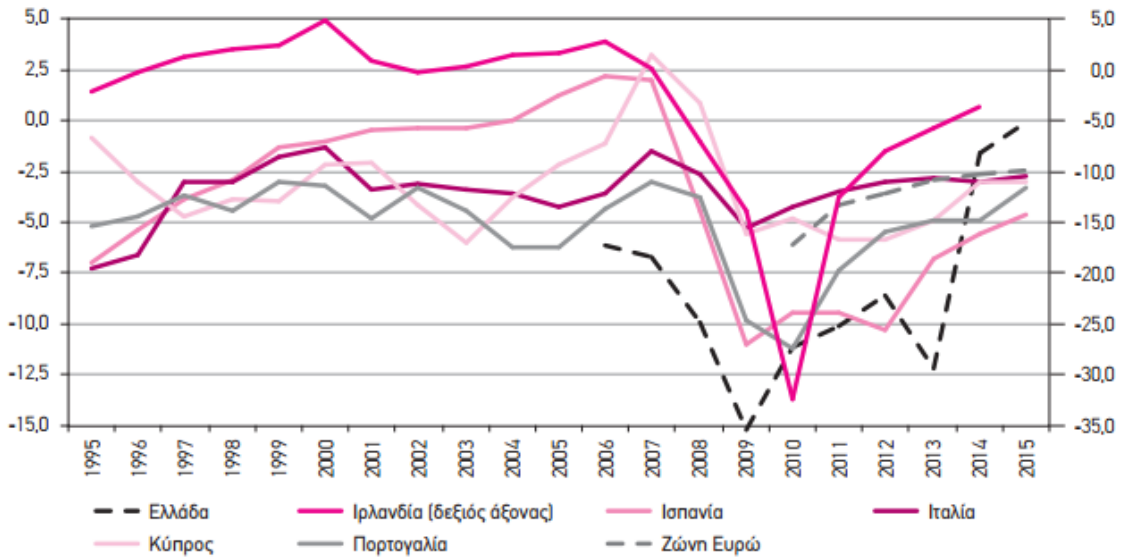
Από το 2006 και μετέπειτα το έλλειμμα του δημοσίου της Ελλάδας ξεκίνησε να χειροτερεύει, όπως φαίνεται και στο επόμενο Διάγραμμα. Το 2009 παρουσίασε την χαμηλότερη τιμή ως ποσοστό του ΑΕΠ (15%), και από εκεί και μετά παρουσιάστηκε μια μικρή βελτίωση η οποία διήρκεσε έως και το 2012. Το 2013 παρουσιάστηκε νέα πτώση 12,2% του ΑΕΠ από 8,6 % του ΑΕΠ που ήταν το 2012, η οποία οφειλόταν στην έκτακτη επιβάρυνση με τις δαπάνες ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος.

Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης που βρίσκονται σε οικονομική δυσχέρεια, το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας σημειώνει τις χαμηλότερες αρνητικές τιμές ως ποσοστό του ΑΕΠ, με μόνη εξαίρεση το 2010 κατά το οποίο η Ιταλία παρουσίασε το χειρότερο δημοσιονομικό έλλειμμα στο πλαίσιο των χωρών της Ευρωζώνης που βρίσκονται σε οικονομική δυσχέρεια.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 19 το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έχει μεγάλη διαφορά με τις υπόλοιπες χώρες του ευρώ, οι οποίες δεν βρίσκονται σε οικονομική δυσχέρεια, για την μείωση την εν λόγω διαφοράς λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα μέσω των μνημονίων τα οποία επίσης αποσκοπούν στην μείωση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας και την ένταξη της χώρας μακροπρόθεσμα σε τροχιά ανάπτυξης.

Διάγραμμα 19: Χώρες Ευρωζώνης σε οικονομική δυσχέρεια:

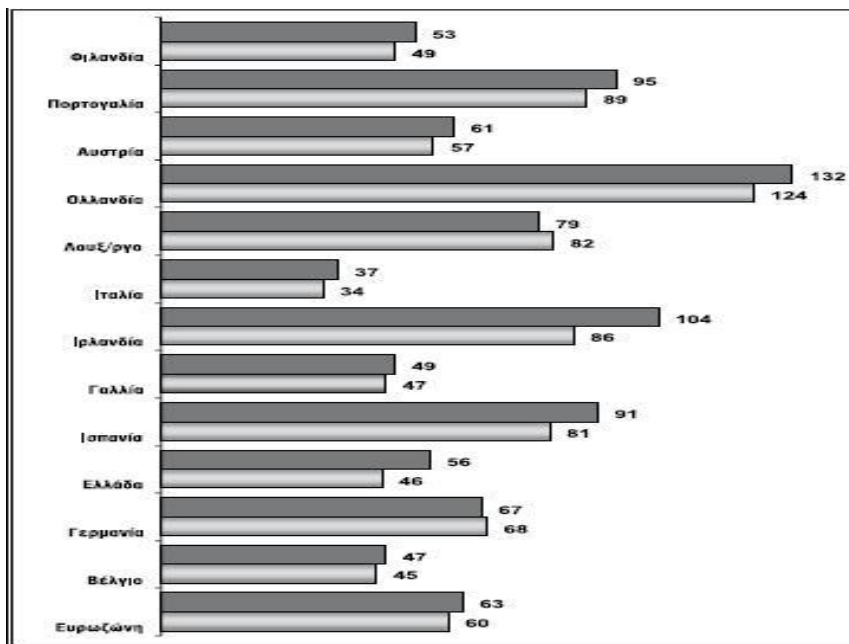
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (% του ΑΕΠ)

Το 2006 το χρέος των ελληνικών νοικοκυριών ως ποσοστό του ΑΕΠ παρέμενε ακόμη χαμηλό σε διεθνή σύγκριση, αλλά παρουσίαζε ταχεία αύξηση αυξάνεται. Όπως φαίνεται στο επόμενο Διάγραμμα, το ποσοστό χρεών των νοικοκυριών ήταν 46% το 2006, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ το 2007 εκτιμούταν ότι θα φτάσει το 56%. Ο μέσος ρυθμός αύξησης δανεισμού των νοικοκυριών στην Ελλάδα για το 2006 ήταν υψηλός, με την διαφορά ότι παρουσίασε πολύ μικρή αύξηση σε σύγκριση με το 2005. Συγκεκριμένα, η καθαρή αύξηση των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά έφτασε τα 16,3 δις ευρώ το 2005 και τα 17,0 δις ευρώ το 2006. Η συνολική δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών αυξήθηκε σε 46,0% του ΑΕΠ στο τέλος του 2006 από 38,0% που ήταν το 2005.

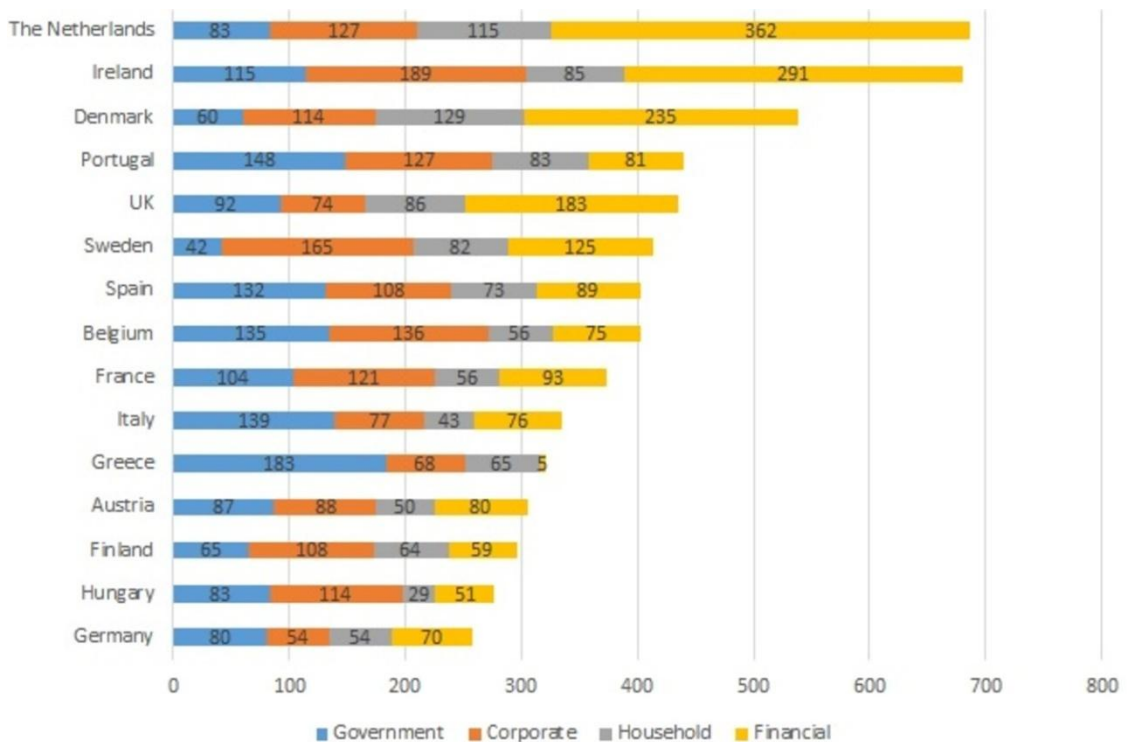
Να σημειωθεί ότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των στεγαστικών δανείων το 2006 έφτασε περίπου στο 32% και το σύνολο των στεγαστικών δανείων ως ποσοστό του ΑΕΠ έφτασε περίπου στο 30%, σε διεθνή σύγκριση ήταν χαμηλά επίπεδα. Ο αριθμός των στεγαστικών δανείων αυξήθηκε, τα στεγαστικά αυτά δάνεια χορηγήθηκαν με σταθερό επιτόκιο για τα πρώτα έτη αποπληρωμής εξαιτίας της ανόδου των επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Διάγραμμα 20: Χρέος Νοικοκυριών % ΑΕΠ (2006 και εκτίμηση 2007)

Πηγή: INEE ΓΣΕΕ, 2006

Διάγραμμα 21: Συνολικό χρέος των χωρών μελών της Ε.Ε. % ΑΕΠ, 2014

Πηγή: The Conversation

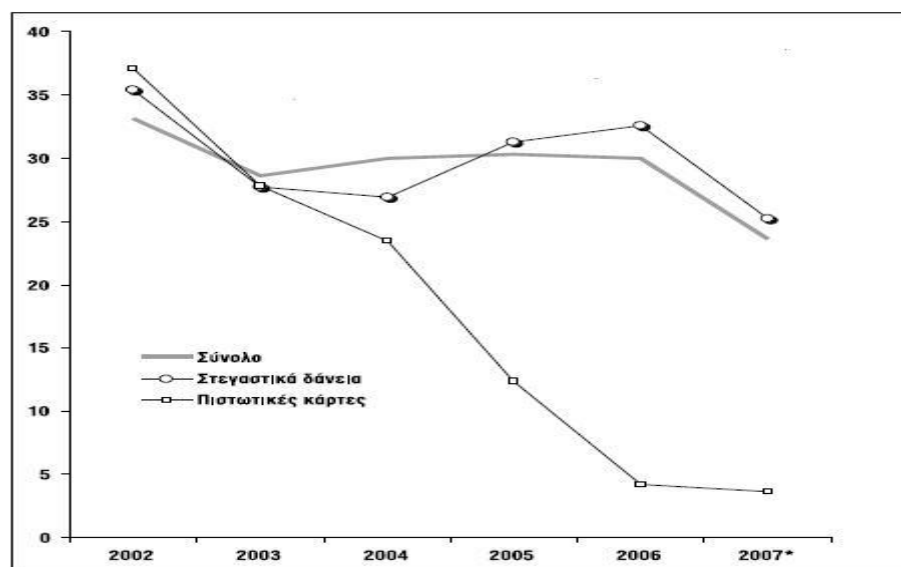
Για τα τέλη του 2014 το χρέος των ελληνικών νοικοκυριών αποτελούσε το 65% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 21), όταν το αντίστοιχο ποσοστό για το 2006 ήταν 46% (Διάγραμμα 20), αυτό σημαίνει ότι με την πάροδο των χρόνων το ποσοστό του χρέους

των νοικοκυριών επί του ΑΕΠ ολοένα και αυξάνεται. Η αύξηση αυτή οφείλεται στις κακές οικονομικές συνθήκες που βρίσκονται τα ελληνικά νοικοκυριά, λόγω της οικονομικής κρίσης η οποία επέφερε μειώσεις σε μισθούς και συντάξεις, αύξηση της φορολογίας και αύξηση του ποσοστού ανεργίας, ως εκ τούτου τα νοικοκυριά δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις νέες αυτές συνθήκες, γεγονός που αποτυπώνεται στην αύξηση του χρέους τους.

Όμως σύμφωνα με το Διάγραμμα 21, το μεγαλύτερο ποσοστό χρέους επί του ΑΕΠ κατέχει το χρέος της κυβέρνησης με ποσοστό 183% επί του ΑΕΠ, στα τέλη του 2014.

Όπως παρατηρείται και στο Διάγραμμα 22, από τα μέσα του 2005 σημειώθηκε μείωση του ρυθμού δανεισμού. Η μείωση αυτή σχετίζεται με την «ωρίμανση» της αγοράς καταναλωτικής πίστης, που σημαίνει ότι όσο τα δάνεια ως ποσοστό του ΑΕΠ πλησιάζουν στο ανώτατο επίπεδο στο οποίο τα νοικοκυριά μπορούν ακόμη να εξυπηρετούν τις υποχρεώσεις τους, είναι φυσικό να μειώνεται η ταχύτητα με την οποία δανείζονται. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώνεται στην περίπτωση των πιστωτικών καρτών.

Διάγραμμα 22: Ρυθμός Αύξησης των Δανείων προς τα Νοικοκυριά 2002-2006

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2007

Όπως έχει προαναφερθεί η ελληνική ανάπτυξη σε σύγκριση με την ΕΕ-15 υπήρξε ήταν σαφώς ταχύτερη από το 1997- 2007, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την σύγκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος της Ελλάδας με τον μέσο όρο της ΕΕ-15. Και

συγκεκριμένα το 1997 το ελληνικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν το 65,7% του μέσου όρου της ΕΕ-15 και το 2007 περίπου 82% (Πίνακας 5). Όμως από το 2006 υπήρξε επιτάχυνση της ανόδου των ευρωπαϊκών οικονομιών κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να περιορισθεί η διαφορά των ρυθμών ανάπτυξης μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ.-15.

Πίνακας 5: Πραγματική σύγκλιση (Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, PPS)

	ΕΥ-15	Ελλάδα
1997	100,0	65,7
1998	100,0	64,7
1999	100,0	64,3
2000	100,0	66,8
2001	100,0	68,8
2002	100,0	72,6
2003	100,0	73,8
2004	100,0	75,0
2005	100,0	77,2
2006	100,0	79,0
2007	100,0	82,3
2008	100,0	84,9

Πηγή: ΙΟΒΕ, 3/2007

Εκείνη την χρονική περίοδο, για να μπορέσει η ελληνική οικονομία να προσεγγίσει το μέσο βιοτικό επίπεδο της ΕΕ-15, θα έπρεπε να αναπτύσσεται τα επόμενα χρόνια με διπλάσιους ετήσιους ρυθμούς από τους αντίστοιχους της ΕΕ-15. Όμως πέρα του ότι οι μακροοικονομικοί παράγοντες που είχαν τροφοδοτήσει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας εκείνα τα χρόνια ήταν συγκυριακοί και συνδέονταν κυρίως με την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Επιπλέον η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε ορισμένες βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες, οι οποίες παρά τις βελτιώσεις που είχαν πραγματοποιηθεί, εξακολουθούσαν να υφίστανται. Σύμφωνα με το Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ, 3/2007, σελ. 14), οι αδυναμίες αυτές εντοπίζονταν κυρίως:

- Στο Κράτος και στη λειτουργία του, η οποία έθετε προσκόμματα στην επιχειρηματική δραστηριότητα και οδηγούσε σε χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες προς τους πολίτες,
- στον ελλιπή εκσυγχρονισμό της γεωργικής παραγωγής και την προσαρμογή της στις επερχόμενες αλλαγές,

- στην περιορισμένη ενσωμάτωση της γνώσης στην παραγωγική διαδικασία,
- στη δομική ανεργία,
- στην ατελή λειτουργία του ανταγωνισμού σε πολλές ακόμα αγορές ιδιαίτερα εκεί όπου το Κράτος διατηρούσε επιχειρηματική παρουσία,
- στην εκτεταμένη παραοικονομία, που λειτουργούσε ως αθέμιτος ανταγωνισμός για όλες τις επιχειρήσεις.

Αυτές οι αδυναμίες αθροιστικά συνέβαλαν σ' ένα κορυφαίο σύμπτωμα, το οποίο ήταν η επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών η οποία αποτυπωνόταν σε όλες τις εκτιμήσεις και, κυρίως, στο διευρυνόμενο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συμβολή του εξωτερικού τομέα (Εξαγωγές- Εισαγωγές) στην ανάπτυξη υπήρξε σταθερά αρνητική, παρά το γεγονός ότι την περίοδο 2005- 2007 η εξαγωγική δραστηριότητα εμφανιζόταν πιο δυναμική.

Η οικονομική πολιτική που ασκούσαν κατά την συγκεκριμένη περίοδο, όπως και κατά την προγενέστερη της, περιελάμβανε δημοσιονομική προσαρμογή και διαρθρωτικές αλλαγές. Συγκεκριμένα οι διαρθρωτικές αλλαγές που είχαν πραγματοποιηθεί κατά την εν λόγω χρονική περίοδο ήταν (IOBE, 3/2007, σελ. 16):

- Ο Αναπτυξιακός Νόμος για την ενίσχυση των επενδύσεων, ο οποίος σε συνδυασμό με τις σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις είχε ορατά θετικά αποτελέσματα στην επενδυτική δραστηριότητα, τόσο στον εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωση των υφιστάμενων μονάδων, όσο και στην τόνωση της νέας επενδυτικής δραστηριότητας.
- Ο νόμος για τις συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού τομέα.
- Η στροφή πόρων του Γ'ΚΠΣ σε παρεμβάσεις που προωθούσαν τους στόχους της Λισσαβόνας.
- Η απλοποίηση της αδειοδότησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων.
- Η συνέχιση των αποκρατικοποιήσεων.

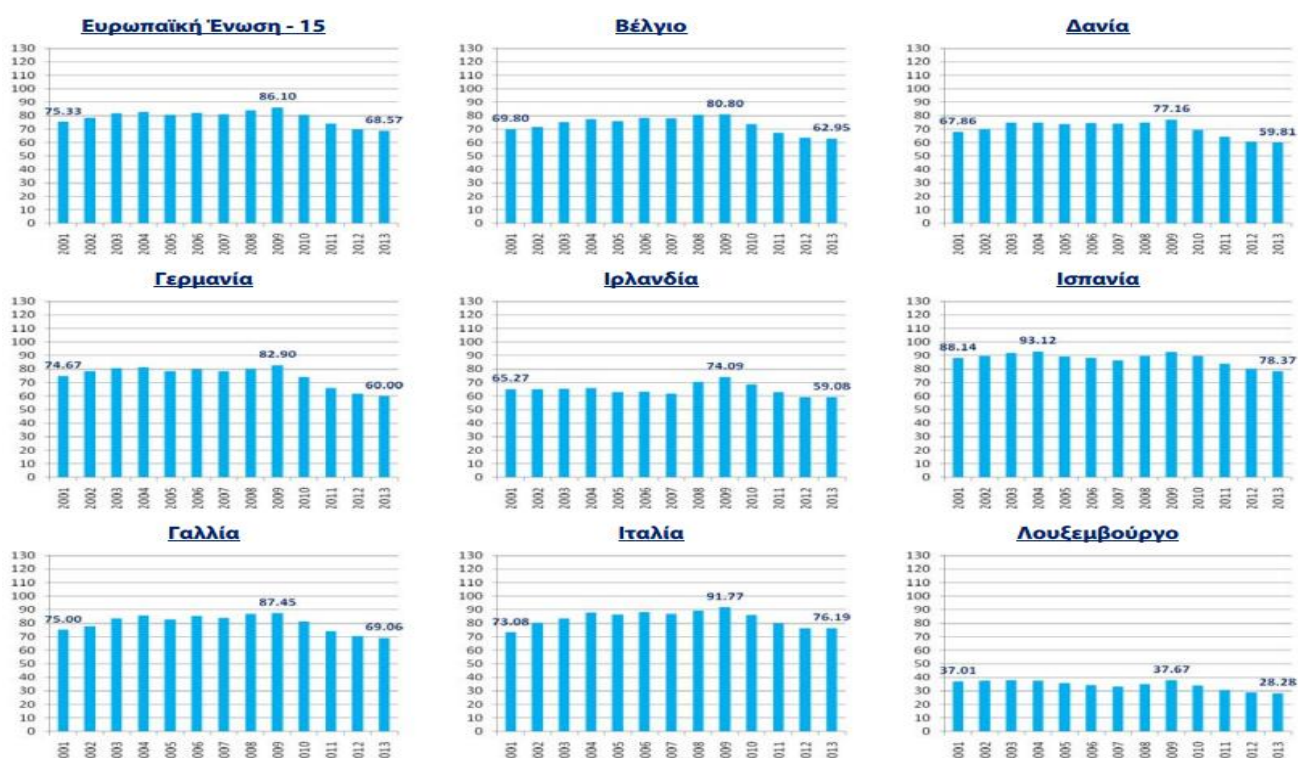
Επίσης, είναι να σημαντικό να αναφερθεί ότι κατά την περίοδο 2004-2006 ελήφθησαν σημαντικά μέτρα στο χώρο της φορολογίας. Συγκεκριμένα υπήρξε σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών φορολογίας κερδών από το 35% στο 25% για τις ΑΕ και από το 25% στο 20% για τις Ο.Ε. και Ε.Ε, οι μειώσεις

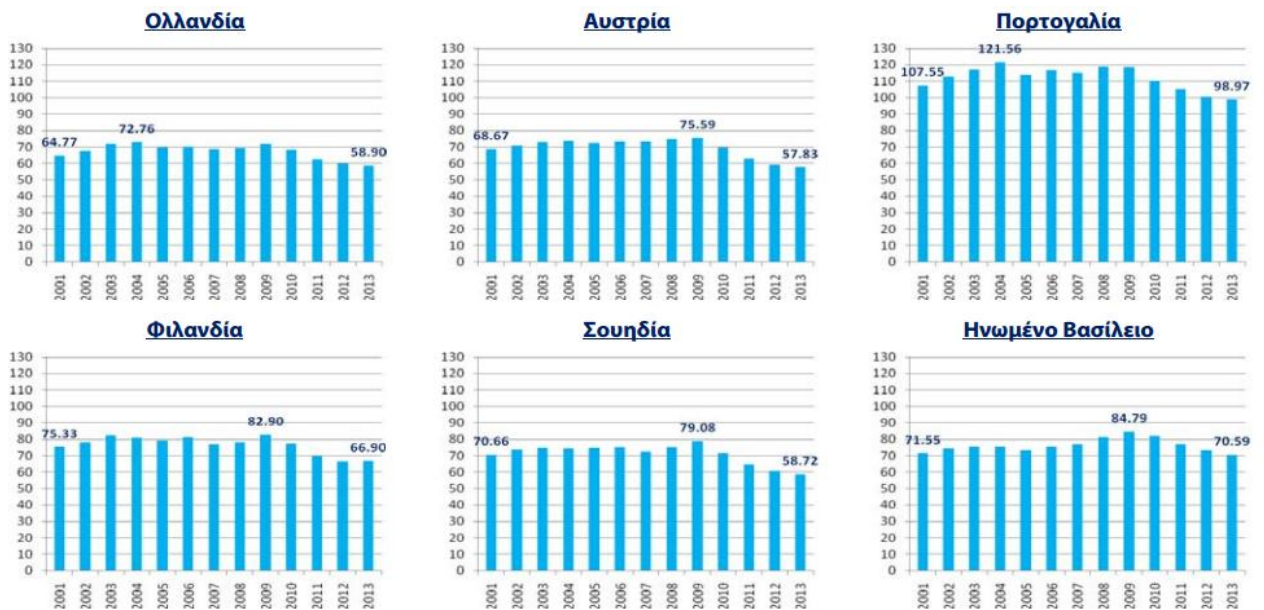
ολοκληρώθηκαν το 2007. Επίσης, αυξήθηκε το αφορολόγητο όριο για τα φυσικά πρόσωπα κατά €1000, αυξήθηκαν οι εκπτώσεις για ορισμένες κοινωνικής φύσεως δαπάνες ενώ παράλληλα ελήφθησαν μέτρα για την απλούστευση του φορολογικού συστήματος. Το 2007, έγινε νέα αύξηση του αφορολόγητου ορίου για τα φυσικά πρόσωπα κατά €1000. Επιπρόσθετα, χορηγήθηκαν φορολογικά κίνητρα για τη συγχώνευση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε μεγαλύτερες οικονομικές μονάδες (μείωση του συντελεστή φορολογίας κατά 10 μονάδες για το πρώτο οικονομικό έτος και κατά 5 μονάδες για το δεύτερο οικονομικό έτος).

Ο συνδυασμός όλων αυτών των φορολογικών αλλαγών συνέβαλε στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και της ανάπτυξης με δυο τρόπους:

- i. Ενθάρρυνε την εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα, η οποία εκφράστηκε μέσω της ανόδου των επενδύσεων για την περίοδο 2005- 2007,
- ii. βελτίωσαν τη θέση της Ελλάδας στον διεθνή φορολογικό ανταγωνισμό και αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο την ελκυστικότητα της χώρας για ξένες επενδύσεις.

Σχήμα 1: Ελληνικό κατά κεφαλήν Πραγματικό ΑΕΠ ως προς το Αντίστοιχο Μέγεθος των Οικονομιών της ΕΕ-15 Πραγματική Σύγκλιση 2001-2013 (σε μονάδες κοινής αγοραστικής δύναμης, PPS-EU28), %

Πηγή: Eurobank, 2014

Πίνακας 6: Ελληνικό κατά κεφαλήν Πραγματικό ΑΕΠ ως προς το Αντίστοιχο Μέγεθος των Οικονομιών της ΕΕ-15 Πραγματική Σύγκλιση (σε μονάδες κοινής αγοραστικής δύναμης, PPS-EU28), %

Έτος	Ευρωπαϊκή Ένωση - 15	Βέλγιο	Δανία	Γερμανία	Ιρλανδία
2009	86,10	80,80	77,16	82,90	74,09
2013	68,57	62,95	59,81	60,00	59,08
Μείωση	17,53	17,85	17,35	22,90	15,01
Κατάταξη (μεγαλύτερη μείωση)	<u>7</u>	<u>5</u>	<u>8</u>	<u>1</u>	<u>11</u>
	Ισπανία	Γαλλία	Ιταλία	Λουξεμβούργο	Ολλανδία
2009	93,12 (2004)	87,45	91,77	37,67	72,76 (2004)
2013	78,37	69,06	76,19	28,28	58,90
Μείωση	14,75	18,39	15,58	9,39	13,86
Κατάταξη (μεγαλύτερη μείωση)	<u>12</u>	<u>4</u>	<u>10</u>	<u>15</u>	<u>14</u>
	Αυστρία	Πορτογαλία	Φιλανδία	Σουηδία	Ηνωμένο Βασίλειο
2009	75,59	121,56 (2004)	82,90	79,08	84,79
2013	57,83	98,97	66,90	58,72	70,59
Μείωση	17,76	22,59	16,00	20,36	14,20
Κατάταξη (μεγαλύτερη μείωση)	<u>6</u>	<u>2</u>	<u>9</u>	<u>3</u>	<u>13</u>

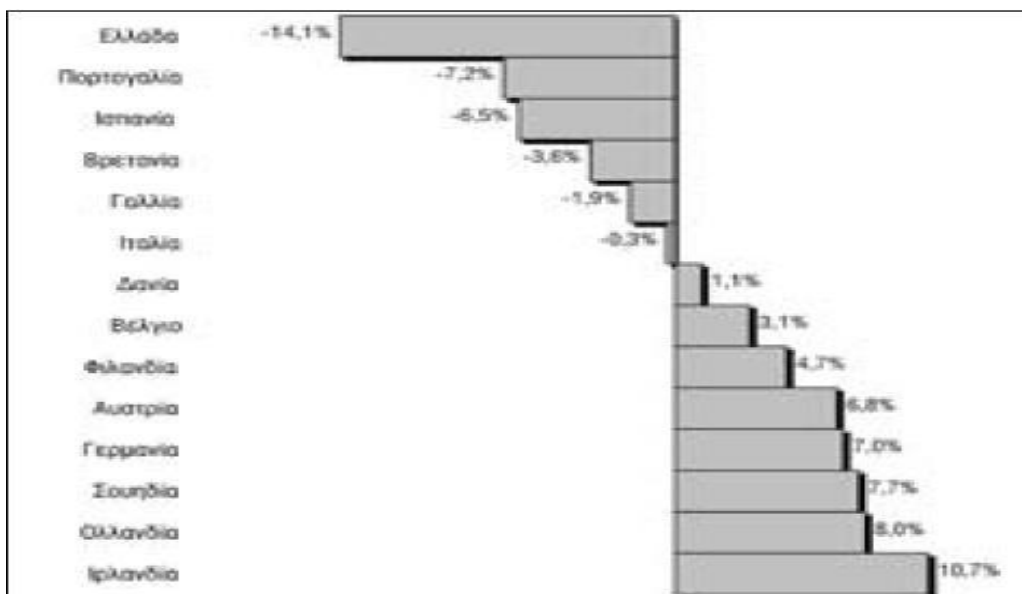
Πηγή: Eurobank, 2014

Όσον αφορά την πραγματική σύγκλιση με άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες μετά το 2009 η ελληνική οικονομία παρέμεινε αρκετά πίσω σε όρους κατά κεφαλήν

εισοδήματος. Συγκεκριμένα, βάσει του Σχήματος 1 και του Πίνακα 6, ο λόγος του ελληνικού κατά κεφαλήν πραγματικού ΑΕΠ ως προς το αντίστοιχο μέγεθος των άλλων οικονομιών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 (ΕΕ-15) έχει υποχωρήσει σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά που ίσχυαν το 2001, π.χ. σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ- 15, από το 2009 μέχρι το 2013 καταγράφηκε μια μείωση της τάξεως των 17,53 ποσοστιαίων μονάδων, από 86,10% το 2009 σε 68,57% το 2013, ενώ το 2001 το ίδιο μέγεθος ήταν 75,33%.

Το 2007 ένας από τους σημαντικούς δείκτες ανταγωνιστικότητας μιας οικονομίας, το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ, για την Ελλάδα ανερχόταν σε -14,1% και ήταν η χειρότερη επίδοση μεταξύ των 15 «παλαιών» χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διάγραμμα 23). Οι χειρότερες επιδόσεις, με βάση το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2007 ήταν της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, δηλαδή δύο χωρών της σύγκλισης οι οποίες διέθεταν κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο παρόμοιο με αυτό της Ελλάδας, της (νότιας) Ιταλίας και της Κύπρου. Πλεονάσματα στο εξωτερικό τους εμπόριο (αγαθών και υπηρεσιών), διέθεταν οι βόρειες χώρες της ΕΕ-15, συγκεκριμένα εντυπωσιακά πλεονάσματα παρουσίαζαν η Ιρλανδία, η Ολλανδία, η Σουηδία, η Γερμανία και η Αυστρία.

Διάγραμμα 23: Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών 2007 (% του ΑΕΠ σε τιμές αγοράς)

Πηγή: ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ, 2008

**Πίνακας 7: Εμπορικό Ισοζύγιο Αγαθών Μεταξύ των Χωρών της Ε.Ε., 2002 και 2013,
(Εκατ. Ευρώ)**

	Balance	
	2002	2013
Belgium	19.7	22.6
Bulgaria	-1.1	-2.1
Czech Republic	3.9	15.8
Denmark	2.7	1.6
Germany	73.4	44.6
Estonia	-0.5	-2.5
Ireland	24.5	14.2
Greece	-11.9	-9.3
Spain	-21.2	9.4
France	-10.2	-88.6
Croatia	-4.7	-5.0
Italy	0.8	10.4
Cyprus	-2.0	-2.5
Latvia	-1.4	-3.5
Lithuania	-0.7	-1.6
Luxembourg	-1.6	-4.6
Hungary	5.1	9.4
Malta	-0.9	-1.9
Netherlands	79.8	177.0
Austria	-4.0	-13.0
Poland	-5.4	7.9
Portugal	-11.6	-7.6
Romania	-2.0	-7.4
Slovenia	-0.9	1.6
Slovakia	0.9	7.9
Finland	3.9	-7.6
Sweden	0.2	-10.0
United Kingdom	-38.5	-78.8

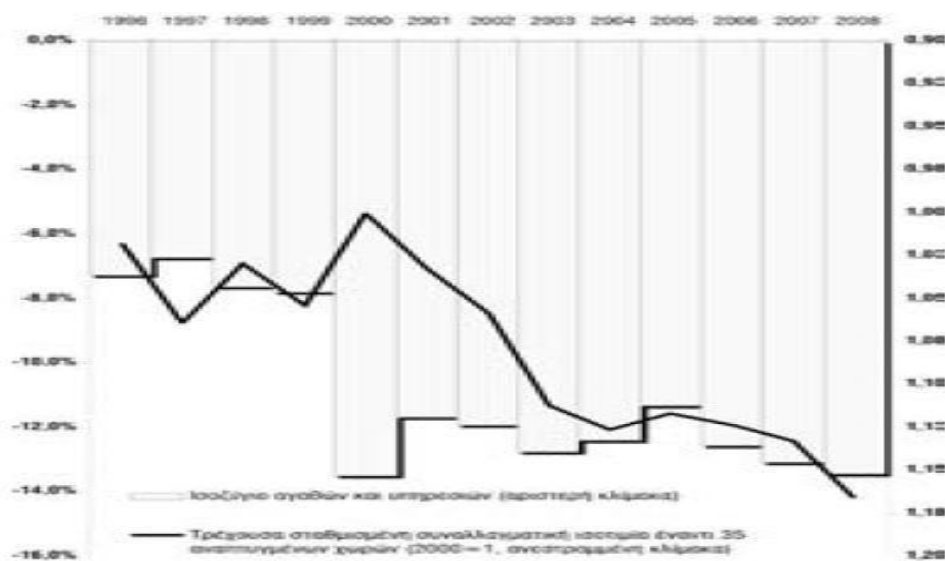
Πηγή: Eurostat, 25/8/2014

Στο Διάγραμμα 24 παρουσιάζεται η επιδείνωση του ελληνικού ισοζυγίου, επίσης φαίνονται οι μεταβολές της τρέχουσας σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας έναντι των 35 αναπτυγμένων χωρών του πλανήτη. Σύμφωνα με την Μελέτη για την Ελληνική Οικονομία του Ινστιτούτου Εργασίας (INEE-ΓΣΕΕ, 2008, σελ.62), «η συσχέτιση που φαίνεται στο συγκεκριμένο Διάγραμμα υποδηλώνει την αιτιώδη σχέση μεταξύ συναλλαγματικής ισοτιμίας και επιδόσεων στο εξωτερικό εμπόριο: Η ανατίμηση του εθνικού νομίσματος (δραχμής ή ευρώ) κατέστησε ακριβότερες τις ελληνικές εξαγωγές και φθηνότερες τις εισαγωγές στην Ελλάδα με αποτέλεσμα η συναλλαγματική ισοτιμία να επηρεάσει αρνητικά το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών. Η έκθεση της ελληνικής οικονομίας στην πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού διαμέσου

του ανατιμημένου νομίσματος είχε ως αντίτιμο για τον εκσυγχρονισμό που ενθάρρυνε, την διεύρυνση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών».

Όμως, εξίσου ισχυρή υπήρξε και η σχέση μεταξύ ισοζυγίου και εσωτερικής ζήτησης, δεδομένου ότι όταν αυξάνεται η εσωτερική ζήτηση ευνοείται μεν η εγχώρια παραγωγή, πλην όμως ευνοούνται και οι εισαγωγές για προϊόντα τα οποία δεν παράγονται εντός της χώρας.

Διάγραμμα 24: Ισοζύγιο Αγαθών και Υπηρεσιών και Συναλλαγματική Ισοτιμία (1996-2008)

Πηγή: INEE, 2008

Οι δυσμενείς διεθνείς εξελίξεις της περιόδου 2007-2008 επηρέασαν αρνητικά τον ρυθμό μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας την εν λόγω περίοδο, κάτι το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την έξαρση του πληθωρισμού. Σημειώθηκε σημαντική αύξηση των τομών κατά τους τελευταίους μήνες του 2007 και κατά το 2008, αντανακλώντας την αντίδραση των επιχειρήσεων στην αύξηση των τιμών του πετρελαίου και των πρώτων υλών. Αλυσιδωτή αντίδραση από την πλευρά των επιχειρήσεων ήταν η αύξηση των τιμών με απώτερο στόχο την επαναφορά της κερδοφορίας τους στα υψηλά επίπεδα των προηγούμενων ετών.

Έτσι προέκυψε το πρόβλημα της ακρίβειας, το οποίο δεν έχει μόνο κοινωνική σημασία, αλλά και οικονομική, δεδομένου ότι καθώς μειώνει τον μέσο πραγματικό

μισθό, μειώνει την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών και των εργαζόμενων, και επιδρά αρνητικά στην συνολική ζήτηση. Αυτή η αρνητική επίδραση της μείωσης του πραγματικού μισθού επί της οικονομίας, έχει δύο επιμέρους συνιστώσες τις οποίες και επηρεάζει αρνητικά, την ιδιωτική κατανάλωση και τις επενδύσεις.

Εκτός όμως από την ακρίβεια, η οποία οδηγεί στην μείωση της ζήτησης και παράγει αποτελέσματα ύφεσης. Στην επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας η οποία ξεκίνησε το 2008 συνέβαλαν και επιπλέον παράγοντες. Στη μείωση της ζήτησης συνέβαλαν επίσης, και η κάμψη των ρυθμών επέκτασης της οικοδομικής δραστηριότητας, η έλλειψη ρευστότητας και η συνακόλουθη άνοδος των επιτοκίων η οποία έπληξε τόσο τις επιχειρήσεις όσο και τα νοικοκυριά, οδήγησε στην διόγκωση διογκώνει του χρέους τους και αύξησε την πιθανότητα καθυστερήσεων στην αποπληρωμή του. Επιπλέον αρνητικοί παράγοντες για την επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας υπήρξαν (INEE ΓΣΕΕ, 2008, σελ.43):

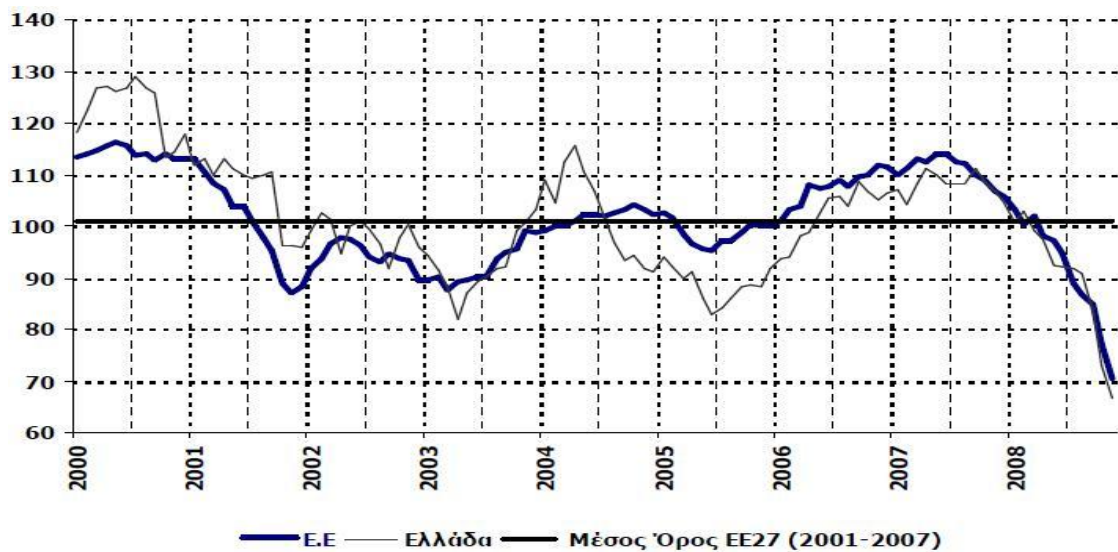
- η μεγάλη πτώση του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών στην διάρκεια του Ιουνίου 2008, η οποία περιόρισε στο έπακρο την ικανότητα των εισηγμένων εταιρειών να αντλήσουν κεφάλαια διαμέσου του χρηματιστηρίου,
- η θεαματική αύξηση του αριθμού των ακάλυπτων επιταγών,
- η δραματική επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησης των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων,
- η άντληση κεφαλαίων από τις τράπεζες με σκοπό να χρηματοδοτήσουν την πιστωτική τους επέκταση με αντίτιμο τα υψηλά επιτόκια,
- η επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών.

Το 2008 η διεθνής κρίση βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη και οι συνέπειες της αποτυπωνόταν στην πραγματική οικονομία. Το οικονομικό κλίμα στην Ελλάδα όπως και στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες επιδεινώθηκε σημαντικά, με την επιδείνωση του κλίματος να κορυφώνεται μετά το καλοκαίρι του 2008 και ιδίως μετά την κατάρρευση μεγάλων χρηματοπιστωτικών εταιρειών στις ΗΠΑ. Το σημαντικότερο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας εκείνη την περίοδο υπήρξε η μεγάλη διεύρυνση των επιτοκιακών περιθωρίων δανεισμού (spreads), καθώς και η διεθνής αβεβαιότητα η οποία προκάλεσε μεγαλύτερη εστίαση των διεθνών αγορών χρήματος και κεφαλαίου στις στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας και ιδίως στα μεγάλα ελλείμματα και στο υψηλό χρέος. Όμως ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας

μέχρι και το 2008 δεν είχε πληγεί σημαντικά, κάτι το οποίο οφειλόταν στο γεγονός ότι η ελληνική οικονομία υπήρξε σχετικά εσωστρεφής, οι τιμές των ακινήτων δεν είχαν επηρεαστεί σημαντικά, ενώ τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών δεν είχαν υποστεί αντίστοιχη απομείωση όπως των άλλων τραπεζών της Ευρωζώνης.

Σε δημοσιονομικό επίπεδο, το υπήρχαν αυξημένες δυσκολίες, δεδομένου ότι η εκτέλεση του προϋπολογισμού κινούνταν εκτός στόχων, ενώ τα έσοδα υπολείπονταν των στόχων κατά σχεδόν 2 δισ. Ευρώ και από την πλευρά των δαπανών υπήρχαν μεγάλες αποκλίσεις σε σχέση με τους αρχικούς στόχους που είχαν τεθεί. Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ελλάδας για το 2008 κινήθηκε κατά μέσο όρο στις 90 μονάδες, μειωμένος κατά 18 μονάδες από το 2007 (Διάγραμμα 25), συγκριτικά όμως με την περίοδο 2001- 2007 ήταν χαμηλότερα (100,8 μονάδες). Μετά το Μάρτιο του 2008 σημειώθηκε διαρκής επιδείνωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα.

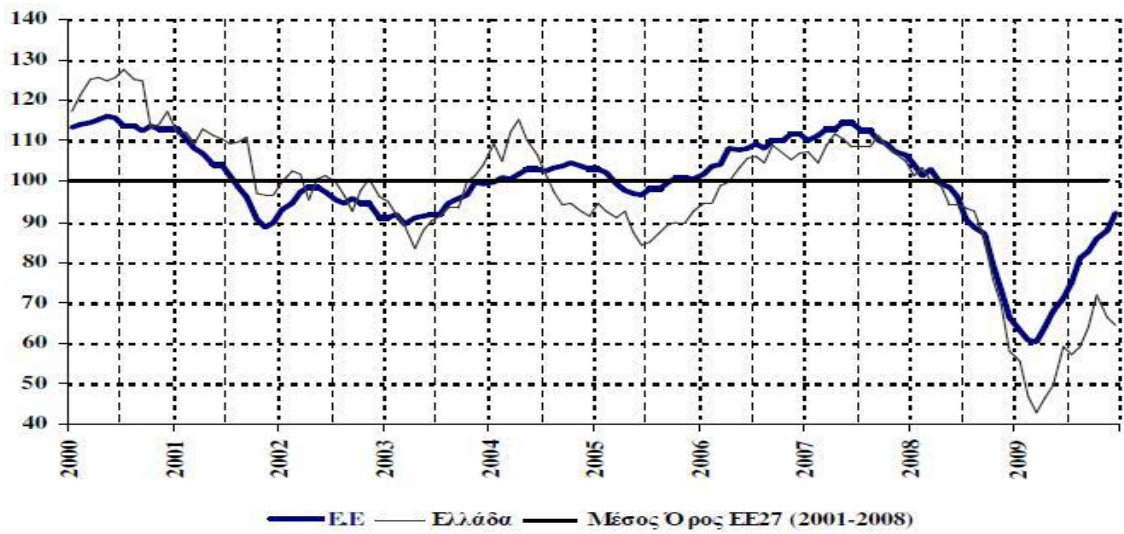
Διάγραμμα 25: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ελλάδα (1990-2006=100)

Πηγή: IOBE, 4/2008

Την επιδείνωση του οικονομικού κλίματος του 2008, διαδέχθηκε το 2009 μια βελτίωση, ιδίως κατά τον Δεκέμβριο όπου ο δείκτης σημείωσε συνολικά τις υψηλότερες επιδώσεις του έτους (Διάγραμμα 26).

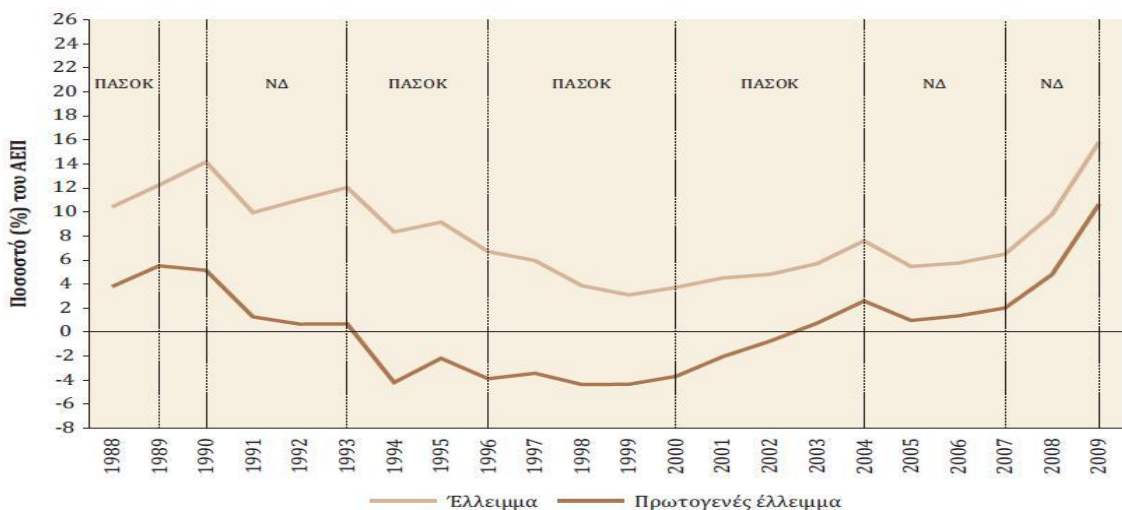
Διάγραμμα 26: Δείκτες οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ελλάδα (1990-2008=100)

Πηγή: IOBE, 12/2009

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος στην Ελλάδα για την περίοδο 1988-2009, από το οποίο παρατηρείται ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα ακολούθησε σε γενικές γραμμές μια καθοδική πορεία τη δεκαετία του 1990, προτού αρχίσει να αυξάνεται εκ νέου τη δεκαετία του 2000, φτάνοντας σταδιακά στα επίπεδα που βρισκόταν στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Διάγραμμα 27: Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) και εκλογικός-δημοσιονομικός κύκλος, Ελλάδα, 1988-2009

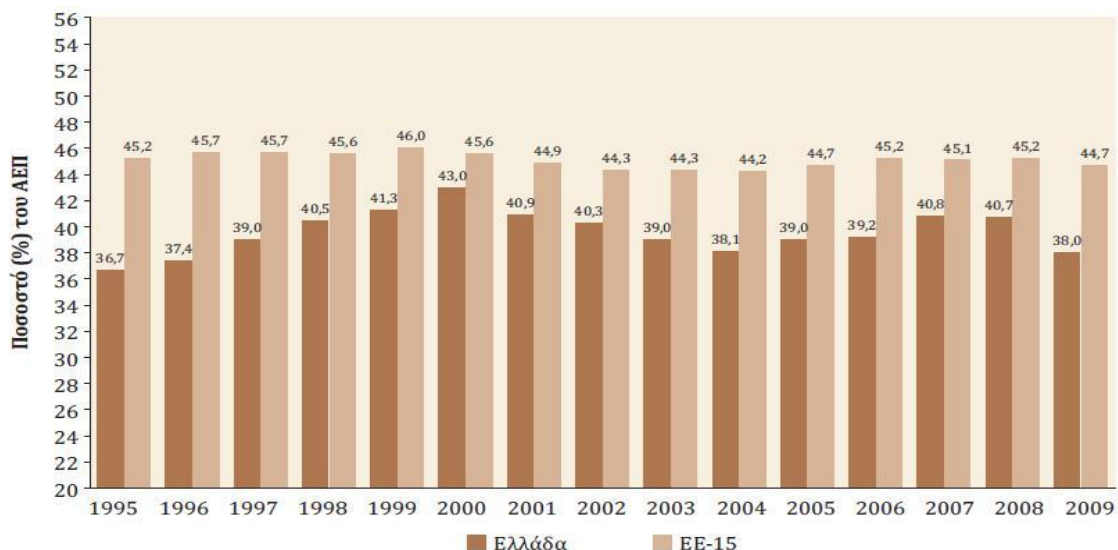

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

Η εξέλιξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων της χώρας μας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διαχρονική υστέρηση των εσόδων. Όπως φαίνεται και στο επόμενο Διάγραμμα τα έσοδα της γενικής κυβέρνησης παρουσιάζουν μια σταθερή απόκλιση από τον μέσο όρο της ΕΕ-15. Η απόκλιση κυμαίνεται από 2,6% έως 8,5% και είναι αρκετή για να ερμηνεύσει σε σημαντικό βαθμό το χάσμα που χωρίζει τα δημοσιονομικά ελλείμματα της Ελλάδας από εκείνα της ΕΕ-15. Ενώ στο Διάγραμμα 30 παρουσιάζονται οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης για την ίδια χρονική περίοδο.

Παρατηρείται ότι έως και το 2006, με μοναδική εξαίρεση το 2000, οι δημοσιονομικές δαπάνες στην Ελλάδα ήταν χαμηλότερες από τον μέσο όρο στην ΕΕ-15. Υπάρχει αντιστροφή αυτής της τάσης κατά την περίοδο 2007- 2009, οπότε και καταγράφεται άνοδος σε σχέση με τον μέσο όρο των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ-15, που οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των δαπανών για τόκους, για κοινωνική προστασία και για αμοιβές προσωπικού. Όμως, ακόμα και στην συγκεκριμένη περίοδο οι δαπάνες δεν ξεπερνούν σημαντικά τον μέσο όρο της ΕΕ-15.

Διάγραμμα 28: Έσοδα γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ-15, 1995-2009

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

Το 2014 τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης στο 45,8% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 29), δηλαδή κατά 7,8% σε σύγκριση με το 2009, ενώ η αντίστοιχη τιμή για το 2014 για την Ε.Ε.- 28 ήταν 45,2%.

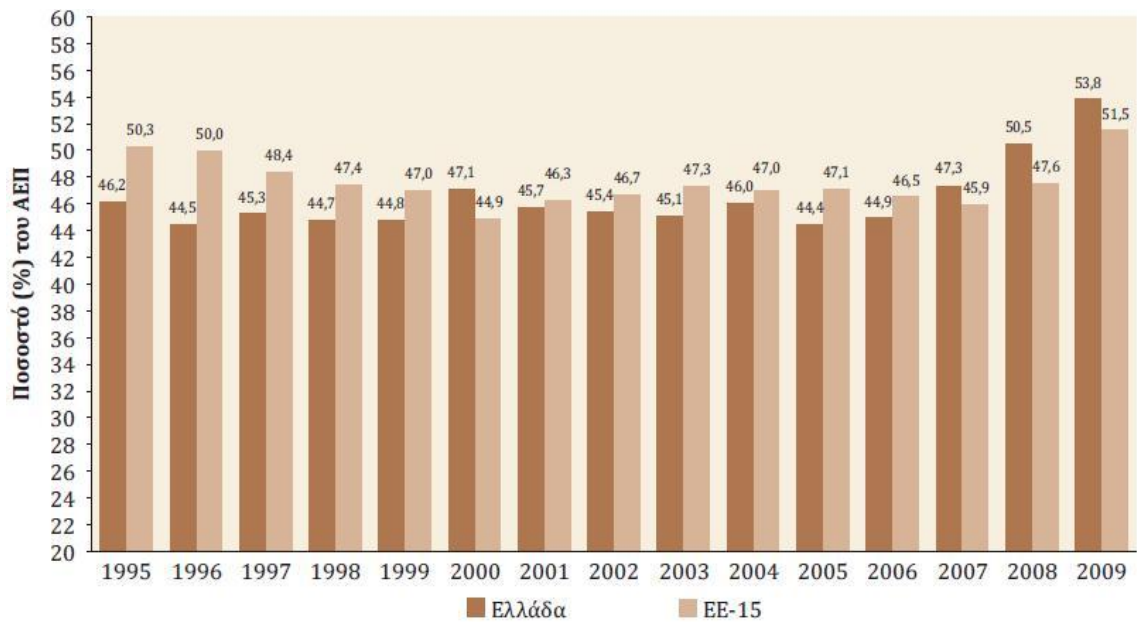
Διάγραμμα 29: Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ,

2014

Πηγή: Eurostat, 2/3/2015

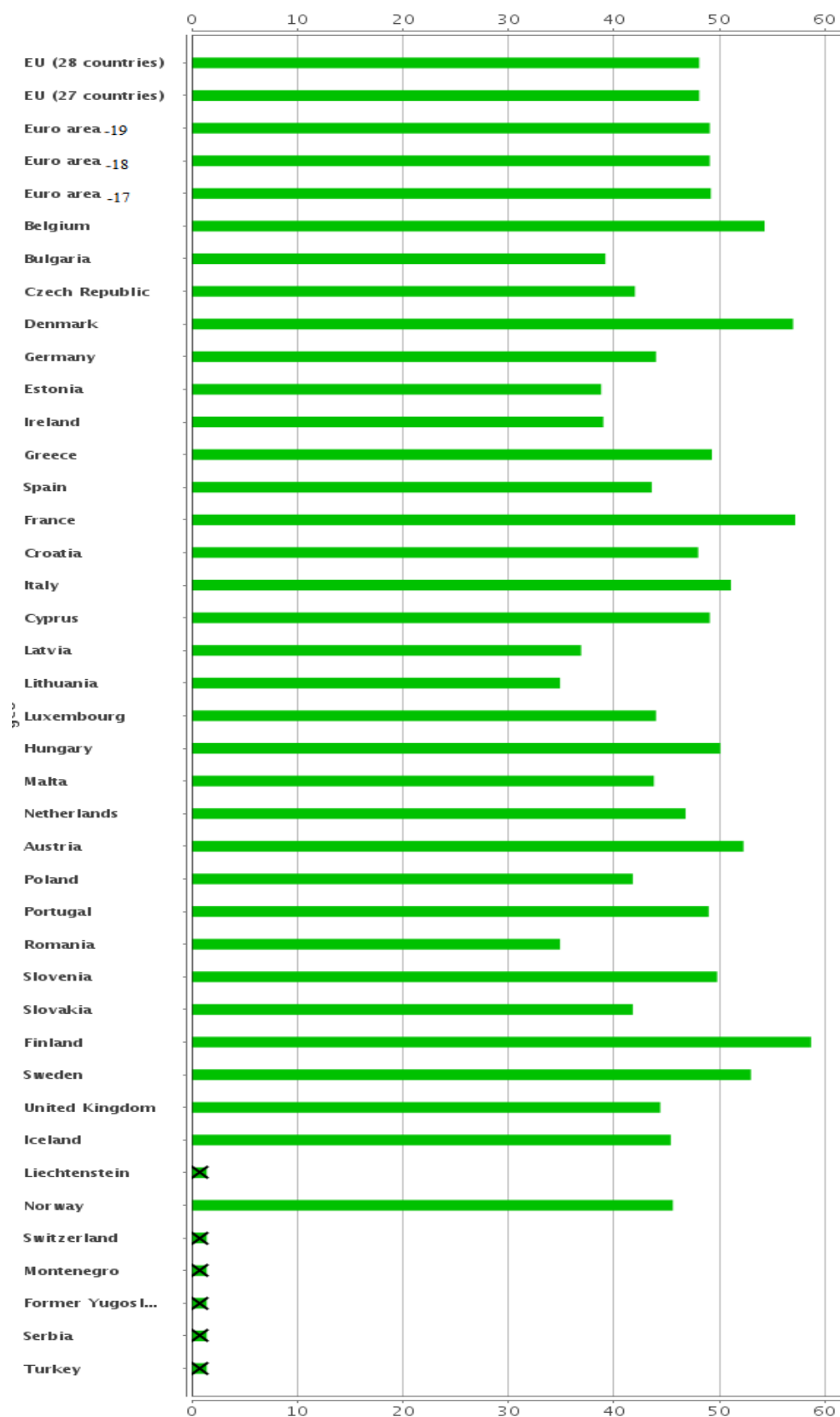
Διάγραμμα 30: Δαπάνες γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ-15, 1995-2009

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

Οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης το 2009 ήταν 53,8% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 30), ενώ η αντίστοιχη τιμή για την Ε.Ε.-15 ήταν 51,5. Το ποσοστό αυτό το 2014 ήταν σύμφωνα με τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία της Eurostat 49,3% του ΑΕΠ, δηλαδή παρουσίασε μια μείωση της τάξεως του 4,9%.

Διάγραμμα 31: Δαπάνες γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και ΕΕ, 2014

Πηγή: Eurostat, 2/3/2015

Στο Διάγραμμα 32 παρουσιάζεται το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ για την περίοδο 1970-2010. Διαπιστώνεται σημειώθηκε αύξηση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ από περίπου 20% το 1970 σε περίπου 145% το 2010. Ειδικότερα, ο λόγος αυτός άρχισε να αυξάνεται σημαντικά μετά το 1981, φτάνοντας το 1993 στο 100%.

Στη συνέχεια, τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής που υιοθετήθηκαν προκειμένου η χώρα να μπορέσει να ικανοποιήσει τα κριτήρια εισόδου στην ΟΝΕ σε συνδυασμό με τους υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης συνέβαλαν στη σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους στο 100% του ΑΕΠ. Όμως, το 2007 άρχισε εκ νέου μια νέα ραγδαία αύξηση, που οδήγησε το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ σε πολύ μεγάλα επίπεδα. Το χρέος της Ελλάδας σε απόλυτα μεγέθη αυξανόταν συνεχώς με εκθετικό ρυθμό από το 1980.

Σύμφωνα με τους Αργεΐτη, Δαφέρμο και Νικολαΐδη (Αργεΐτης- Δαφέρμος- Νικολαΐδη, 12/2011, σελ. 37), «ο επίσημος ορισμός του δημόσιου χρέους μιας χώρας βασίζεται στην έννοια του ακαθάριστου χρέους, η οποία επικεντρώνεται αποκλειστικά στο παθητικό του δημόσιου τομέα, αγνοώντας τη σημασία των στοιχείων του ενεργητικού του στη διαμόρφωση της χρηματοπιστωτικής του κατάστασης. Αντίθετα, πιο διευρυμένη έννοια είναι εκείνη του καθαρού δημόσιου χρέους, βάσει της οποίας το δημόσιο χρέος προκύπτει από τη διαφορά των στοιχείων του παθητικού της γενικής κυβέρνησης μείον τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού της». Στον Πίνακα 29 γίνεται σύγκριση του καθαρού και του ακαθάριστου χρέους της γενικής κυβέρνησης για διάφορες χώρες της ΕΕ-15 το 2010.

Διάγραμμα 32: Χρέος γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ, Ελλάδα, 1970-2010

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

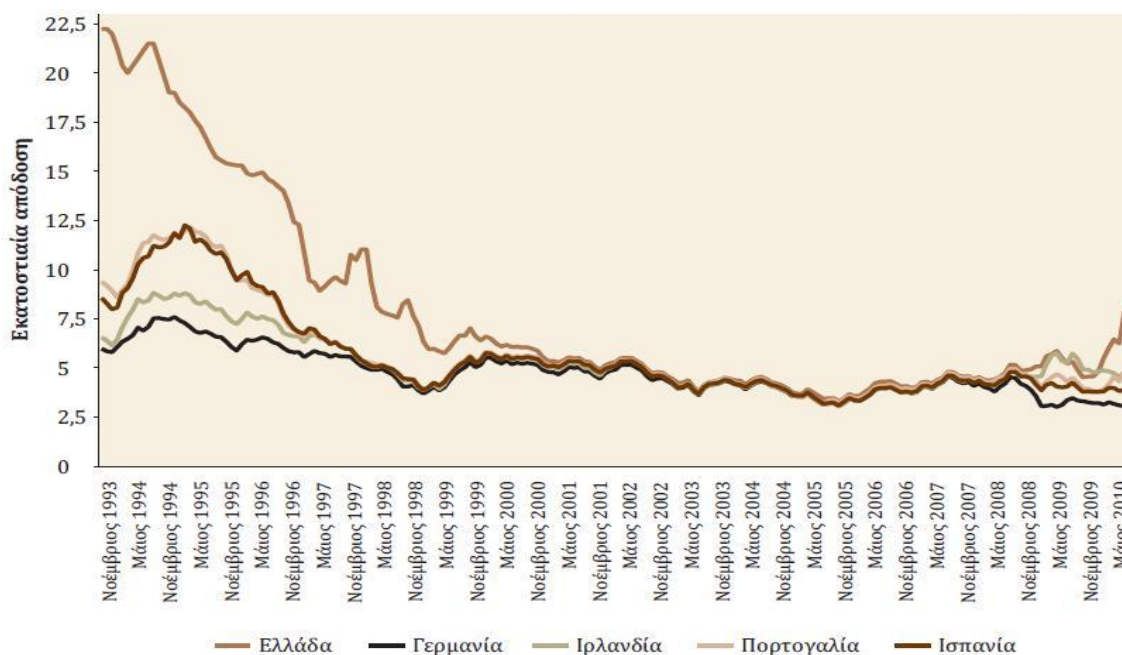
Πίνακας 8: Ακαθάριστο χρέος, παθητικό, ενεργητικό και καθαρό χρέος της γενικής κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ), Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες της ΕΕ, 2010

	Ακαθάριστο χρέος	Παθητικό	Ενεργητικό	Καθαρό χρέος
Αυστρία	71,8	78,1	34,4	43,7
Βέλγιο	96,2	100,2	19,9	80,2
Γαλλία	82,3	95,1	36,3	58,8
Γερμανία	83,2	86,9	34,8	52,1
Δανία	43,4	54,8	56,4	-1,7
Ελλάδα	144,9	124,0	33,5	90,5
Ιρλανδία	92,5	92,8	43,0	49,7
Ισπανία	61,0	67,1	26,8	40,3
Ιταλία	118,4	126,1	27,5	98,6
Κύπρος	61,5	61,9	23,7	38,3
Ολλανδία	62,9	70,6	36,2	34,4
Πορτογαλία	93,4	97,5	34,0	63,5
Σουηδία	39,7	49,1	75,2	-26,1
Φινλανδία	48,3	57,6	122,1	-64,5

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

«Τον Νοέμβριο του 2009 η απόδοση των ελληνικών κρατικών ομολόγων άρχισε να ανεβαίνει ταχύτατα. Στα δεκαετή ομόλογα η απόδοση αυτή αναρριχήθηκε από το 4,84% τον Νοέμβριο του 2009 στο 7,97% τον Μάιο του 2010 (Διάγραμμα 26). Η αύξηση αυτή κατέδειξε την απροθυμία των επενδυτών να διακρατούν στο χαρτοφυλάκιο τους ελληνικά κρατικά ομόλογα· στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου επικράτησε η άποψη ότι τα ελληνικά ομόλογα χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλό κίνδυνο αθέτησης. Στη διαμόρφωση της συγκεκριμένης άποψης σημαντικό ρόλο έπαιξε και η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας από τους αμερικανικούς οίκους αξιολόγησης μετά τον Οκτώβριο του 2009. Ταυτόχρονα σημειώθηκε ραγδαία άνοδος στο περιθώριο των συμβολαίων ανταλλαγής πιστωτικής αθέτησης (Credit Default Swaps – CDSs) που αναφέρονται στο δημόσιο χρέος της Ελλάδας» (Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011, σελ.45).

Διάγραμμα 33: Εκατοστιαία απόδοση δεκαετών κρατικών ομολόγων, Ελλάδα, Γερμανία, Ιρλανδία, Πορτογαλία και Ισπανία, Νοέμβριος 1993-Μάιος 2010

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

Είναι σημαντικό να υπάρξει μια γενική αποτίμηση των αποτελεσμάτων που είχε στα δημοσιονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας η εφαρμογή των μέτρων δημοσιονομικής πειθαρχίας το 2010. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στον Πίνακα 9, όπου γίνεται σύγκριση, για το 2010, των προϋπολογισθέντων με τα πραγματοποιηθέντα μεγέθη. Όπως φαίνεται, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης διαμορφώθηκε στα 24,1 δισ. ευρώ παρουσιάζοντας απόκλιση περίπου 1,4 δισ. ευρώ σε σύγκριση με αυτό που είχε προϋπολογιστεί. Ως ποσοστό του ΑΕΠ το έλλειμμα έφτασε το 10,5%, απέχοντας κατά 1,2 ποσοστιαίες μονάδες από εκείνο που είχε καταγραφεί στον προϋπολογισμό (9,3%). Αυτό σημαίνει ότι παρά τη σημαντική μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος σε σχέση με το 2009, σημειώθηκε αξιοσημείωτη υστέρηση σε σύγκριση με τους στόχους που είχαν τεθεί αρχικά.

Πίνακας 9: Σύγκριση προϋπολογισθέντων και πραγματοποιηθέντων δημοσιονομικών μεγεθών και ΑΕΠ (σε δισ. ευρώ, τρέχουσες τιμές, εκτός αν ορίζονται διαφορετικά), Ελλάδα, 2010

	Προϋπολογισμός	Πραγματοποιήσεις	Απόκλιση
Έσοδα κρατικού προϋπολογισμού (1)	57,6	54,3	-3,3
Καθαρά έσοδα τακτικού προϋπολογισμού	53,7	51,2	-2,5
Έσοδα ΠΔΕ	3,9	3,1	-0,8
Δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού (2)	82,8	75,7	-7,1
Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	72,5	67,2	-5,3
Δαπάνες ΠΔΕ	10,3	8,4	-1,9
Ισοζύγιο κρατικού προϋπολογισμού: (3)=(1)-(2)	-25,2	-21,4	3,8
Πλεόνασμα ΟΤΑ, ΟΚΑ, νοσοκομείων και λοιπών ΝΠΔΔ (4)	2,5	1,4	-1,1
Χρηματοδότηση φορέων με ειδικά ομόλογα (5)	-0,6	0,0	0,6
Εθνικολογιστικές προσαρμογές (6)	0,6	-4,1	-4,7
Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης κατά ESA-95: (7)=(3)+(4)+(5)+(6)	-22,7	-24,1	-1,4
Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης κατά ESA-95 (ως % του ΑΕΠ)	-9,3	-10,5	-1,2
ΑΕΠ	244,2	230,2	-14,0

Πηγή: Αργεΐτης- Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011

Υπάρχουν τρεις λόγοι στους οποίους οφείλεται αυτή η υστέρηση (Αργεΐτης-Δαφέρμος-Νικολαΐδη, 12/2011, σελ.47):

1. «Το Υπουργείο Οικονομικών δεν μπόρεσε να προβλέψει το βάθος της ύφεσης στην οποία περιήλθε η ελληνική οικονομία εξαιτίας της συρρίκνωσης της δημόσιας κατανάλωσης και επένδυσης, καθώς και της ιδιαίτερα έντονης υποχώρησης των ιδιωτικών επενδύσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υπερεκτιμηθούν τα προσδοκώμενα έσοδα, τα οποία εξ ορισμού είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε μεταβολές του ΑΕΠ. Επίσης, η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας σε μεγαλύτερο βαθμό από τον αναμενόμενο άσκησε αυξητικές πιέσεις στο έλλειμμα, όπως αυτό εκφράζεται ως ποσοστό του ΑΕΠ.
2. Παρά την αύξηση των φορολογικών συντελεστών, καταγράφηκε σημαντική υστέρηση των δημοσιονομικών εσόδων (3,3 δισ. ευρώ). Αυτό αντανακλά, εκτός από την επίδραση του μειωμένου ΑΕΠ, την αδυναμία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της

φοροδιαφυγής, όπως επίσης και την αναποτελεσματικότητα των μέτρων που λήφθηκαν με στόχο την αύξηση των φορολογικών εσόδων.

3. Το πλεόνασμα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), των νοσοκομείων και των λοιπών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) ήταν χαμηλότερο από αυτό που είχε προβλεφθεί αρχικά: οι κύριες αιτίες ήταν η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών στους ΟΚΑ εξαιτίας της αυξημένης ανεργίας και η πληρωμή παρελθουσών υποχρεώσεων των ΟΤΑ».

Ουσιαστικά τα οικονομικά μεγέθη της Ελλάδας την περίοδο του 2010 παρουσίασαν μια έντονη τάση για επιστροφή, μέχρι το τέλος της διαδικασίας της εσωτερικής υποτίμησης, σε ένα χαμηλότερο επίπεδο ζωής και παραγωγικότητας, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να υπάρξει ισοσκέλιση του εξωτερικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, έτσι ώστε να μπορέσουν να παραχθούν πρωτογενή πλεονάσματα στον κρατικό προϋπολογισμό.

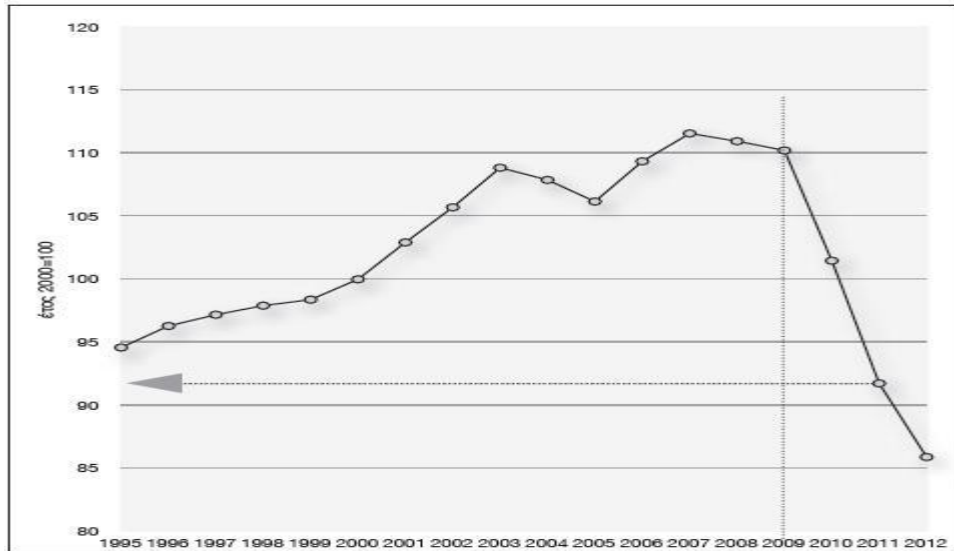
Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης στην οποία υποβλήθηκε η Ελλάδα σύμφωνα με τις οδηγίες του ΔΝΤ και της ΕΚΤ υπογράφοντας τα Μνημόνια, δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα για την ελληνική οικονομία, όχι μόνο δεν υπήρξε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των τιμών και αύξηση της συμβολής των εξαγωγών στην μεγέθυνση του ΑΕΠ, με απώτερο στόχο να καταστεί ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας ως η κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης, αλλά η γενική οικονομική υποχώρηση της περιόδου 2010-2012 οδήγησε στην κοινωνική αποσύνθεση, στην δυσαρρέσκεια και στην αβεβαιότητα.

Άλλο ένα πλήγμα που δέχθηκε η ελληνική οικονομία ήταν η ελεύθερη πτώση της εγχώριας ζήτησης η οποία ξεκίνησε από το 2009, όπως παρουσιάζεται και στο επόμενο Διάγραμμα, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δραματική μείωση του ΑΕΠ, με κάθε νέα μείωση που σημειωνόταν στην εγχώρια ζήτηση, η ελληνική οικονομία βυθιζόταν όλο και περισσότερο σε μια κατάσταση ύφεσης.

Το 2013 η ελληνική οικονομία διένυε το έκτο έτος βαθιάς ύφεσης, λόγω της οικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής, η ανεργία είχε αυξηθεί ενώ δεν υπήρχαν σημάδια ανάκαμψης. Υπήρχε δραματική μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων και των συνταξιούχων, κάτι το οποίο οδηγούσε στην απόκλιση του ΑΕΠ ανά κάτοικο από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ο αριθμός των ανέργων αντιστοιχούσε

περίπου στο 1/3 του εργατικού δυναμικού της χώρας. Να σημειωθεί ότι τόσο το έλλειμμα στο εξωτερικό ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών, όσο και το δημόσιο έλλειμμα έτειναν να περιοριστούν, όμως η επίτευξη αυτή έγινε μέσω της υποβάθμισης της ελληνικής οικονομίας, την κοινωνική εξαθλίωση και την επέκταση της φτώχειας σε ευρύτατα στρώματα του πληθυσμού.

Διάγραμμα 34: Η εγχώρια ζήτηση σε τιμές 2005 έναντι 35 προηγμένων χωρών

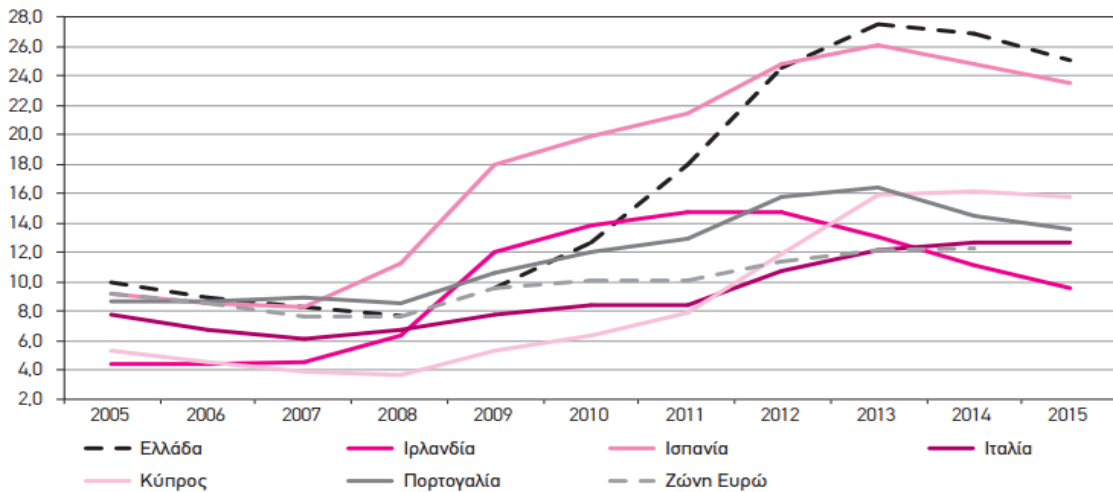
Πηγή: INEE- ΓΣΕΕ, 2012

Το 2014 μετά από πέντε χρόνια εφαρμογής της πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης, η ελληνική οικονομία έφτασε σ' ένα σημείο τριπλής ισορροπίας με σταθερό πληθωρισμό, ισοσκελισμένο εξωτερικό εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών και σχεδόν μηδενικό έλλειμμα. Όμως το αντίτιμο γι' αυτή την τριπλή ισορροπία ήταν η ραγδαία μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων, το υψηλότερο ιστορικά ποσοστό ανεργίας με ποσοστό 27,8% για το πρώτο τρίμηνο του 2014 (Διάγραμμα 35), η αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους, η υποβάθμιση τόσο του φυσικού περιβάλλοντος όσο και των δημόσιων υποδομών, η ραγδαία επέκταση της φτώχειας και της πολιτικής υπανάπτυξης, η μείωση των επενδύσεων και του παραγωγικού δυναμικού, οι ιδιωτικοποιήσεις και η άδικη αναδιανομή του εισοδήματος (INEE ΓΣΕΕ, 2014, σελ.47).

Κατά τα τέλη του 2014 η Ελλάδα αδυνατούσε να ολοκληρώσει το πρόγραμμα οικονομικής πολιτικής και αυτό την οδήγησε σε μια παρατεταμένη διαδικασία

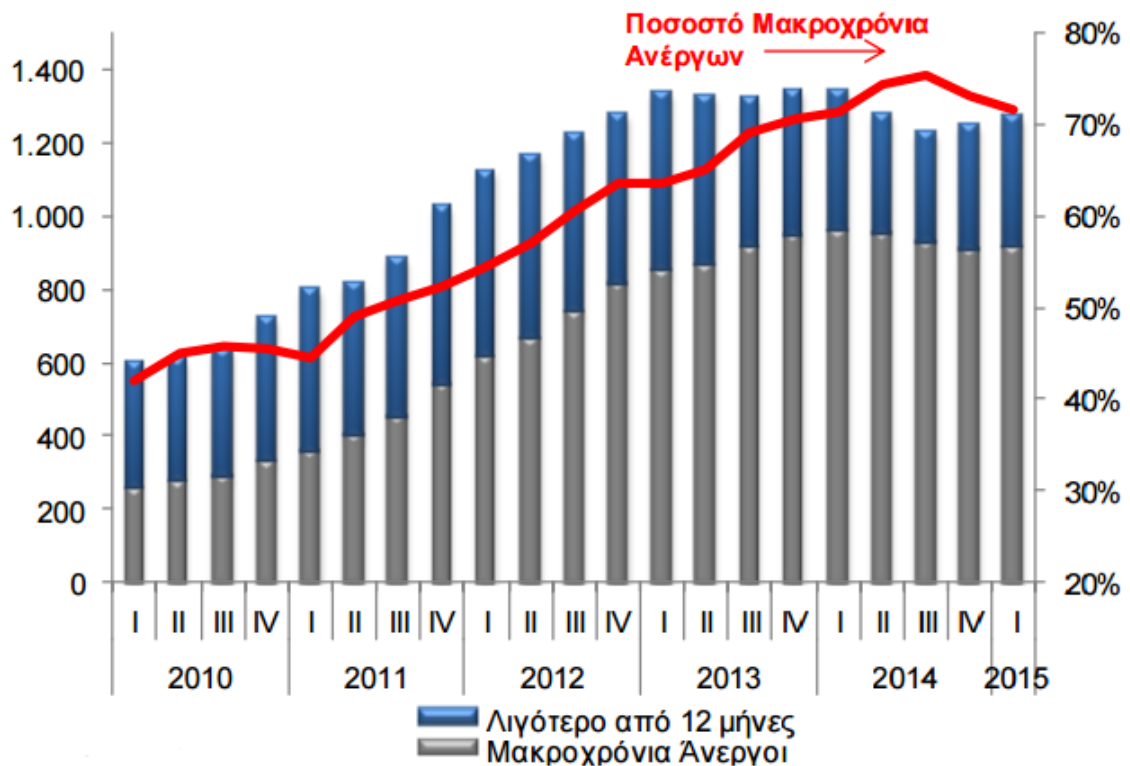
διαπραγματεύσεως με τους εταίρους στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης ΕΕ/ΕΚΤ/ΔΝΤ. Αυτό επέφερε αρνητικές επιπτώσεις οι οποίες εντοπίστηκαν στην ρευστότητα του δημοσίου και της τραπεζικής αγοράς, αλλά και στην οικονομική και παραγωγική δραστηριότητα.

Διάγραμμα 35: Χώρες Ευρωζώνης σε οικονομική δυσχέρεια: Ποσοστό ανεργίας (%)

Πηγή: IN.E.M.Y.-ΓΣΕΕ, 2014

Διάγραμμα 36: Διάρθρωση της Ανεργίας ως προς την διάρκεια της, 2010-2015

Πηγή: ALPA BANK, 2015

Βάσει των προσωρινών εποχικών διορθωμένων στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ για τους τριμηνιαίους Εθνικούς Λογαριασμούς, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2014 διαμορφώθηκε κοντά στο 0,8%, ξεπερνώντας οριακά τις αρχικές προβλέψεις (+0,6%), αλλά και απέχοντας από τις πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (+1%). Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ για το 2015 εκτιμούν ότι ο ρυθμός ανάπτυξης πρόκειται να διαμορφωθεί στο 2,5%, αν και πρόσφατες εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών εκτιμούν χαμηλότερη επίδοση για φέτος.

Από την άλλη πλευρά ο δείκτης οικονομικού κλίματος το Μάρτιο του 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρουσίασε επιδείνωση, σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα κάτι το οποίο συνεχίστηκε και τον Απρίλιο (Πίνακας 10), σε αντίθεση με την ανοδική τάση που καταγράφεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω δείκτης το Απρίλιο διαμορφώθηκε στις 92,7 μονάδες από 98,2 το Φεβρουάριο.

**Πίνακας 10: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος
(1990-2014=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)**

Περιοχή	Ακραίες τιμές ²		Μέσος όρος									
	Min	Max	2001-2014	2010	2011	2012	2013	2014				
ΕΕ-28	67,2 Μαρ-09	114,1 Ιουν-07	99,3	101,9	101,3	91,0	95,9	105,0				
Ευρωζώνη	70,0 Μαρ-09	113,5 Ιαν-01	98,6	101,4	102,2	90,8	93,8	101,3				
Ελλάδα	74,4 Μαρ-09	111,9 Απρ-04	96,3	82,3	81,0	80,3	90,8	99,5				
Περιοχή	2014											
	I	Φ	Μ	Α	Μ	I	I	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	104,6	104,9	105,3	106,2	106,4	106,4	105,8	104,6	103,5	104,1	104,0	104,1
Ευρωζώνη	100,9	101,1	102,5	102,0	102,6	102,1	102,1	100,5	99,9	100,7	100,7	100,6
Ελλάδα	92,8	95,1	97,7	95,8	99,3	104,2	103,1	102,1	99,3	102,3	102,8	99,1
Περιοχή	2015											
	I	Φ	Μ	Α	Μ	I	I	Α	Σ	Ο	Ν	Δ
ΕΕ-28	104,8	105,2	106,1	106,4								
Ευρωζώνη	101,5	102,3	103,9	103,7								
Ελλάδα	95,3	98,2	96,8	92,7								

Πηγή: IOBE, 4/2015

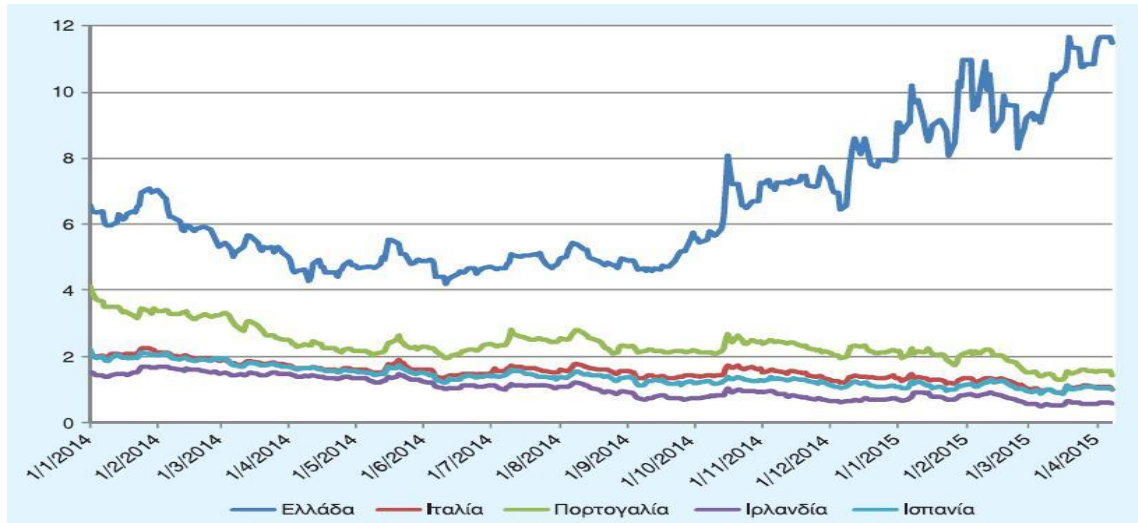
Όσον αφορά το ποσοστό ανεργίας τον Ιανουάριο του 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το εποχικά διορθωμένο ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 25,7% έναντι 27,2% τον Ιανουάριο του 2014. Ειδικότερα, σε σύγκριση με τον Ιανουάριο του 2014, οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 36.781 άτομα (+1,1%) και οι άνεργοι μειώθηκαν κατά 87.228 άτομα (-6,7%). Όμως το ποσοστό ανεργίας, του Ιανουαρίου του 2015, σε συνδυασμό με τη διόρθωση

επί του ποσοστού του Δεκεμβρίου του 2014, ακολουθεί την πτωτική πορεία του ποσοστού ανεργίας από το Σεπτέμβριο του 2013, που είχε φτάσει στο 27,9%.

Στον τομέα των επενδύσεων κατά το Μάρτιο του 2015 υπήρξε πτωτική τάση, όπως αποτυπώθηκε στο γενικό δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Συγκεκριμένα, στις 2/4/2015 ο γενικός δείκτης έκλεισε στις 771 μονάδες, ενώ ένα μήνα πριν ήταν στις 849 μονάδες. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται αφενός στη διαδικασία διαπραγμάτευσης της χώρας με τους εταίρους –σε συνέχεια της αδυναμίας ολοκλήρωσης του προγράμματος οικονομικής πολιτικής το 2014– και αφετέρου στην ανησυχία λόγω του ζητήματος ρευστότητας τόσο στο Δημόσιο, όσο και στο τραπεζικό σύστημα, επηρεάζοντας κατ' επέκταση και την πραγματική οικονομία. Σε αυτό το κλίμα και εστιάζοντας στο ευρύτερο πρόβλημα ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, το Μάρτιο του 2015 ο οίκος αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας Fitch προχώρησε σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της ελληνικής οικονομίας από B σε CCC, υπογραμμίζοντας τις ανησυχίες του για την αδυναμία εξόδου στις αγορές, αλλά και για τις προοπτικές της χώρας. Προς την ίδια κατεύθυνση, η Standard and Poor's υποβάθμισε τον Απρίλιο του 2015 την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από B- σε CCC+ (ΚΕΠΕ, 4/2015, σελ.10).

Όπως παρουσιάζεται και στο Διάγραμμα που ακολουθεί, την ανοδική του πορεία συνέχισε το spread των 10ετών ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου (σε σύγκριση με το γερμανικό), αποτυπώνοντας έτσι την ανησυχία των διεθνών επενδυτών. Συγκεκριμένα, στις 7/4/2015 έφτασε στις 1.150 μονάδες, ακολουθώντας μία πορεία έντονης διακύμανσης σε υψηλότερα επίπεδα τιμών. Πρόκειται για μία αποκλίνουσα τάση από τις αντίστοιχες άλλων ευρωπαϊκών οικονομιών, η οποία και διευρύνεται, μια και στις άλλες οικονομίες καταγράφεται μία πτωτική πορεία των spreads. Συγκεκριμένα, το αντίστοιχο spread στις 7/4/2015 για την Ιταλία ήταν στις 101 μονάδες, για την Πορτογαλία στις 144 μονάδες, για την Ιρλανδία στις 56 μονάδες και για την Ισπανία στις 99 μονάδες.

Διάγραμμα 37: Spread 10ετών ομολόγων του Δημοσίου κρατών-μελών της Ευρωζώνης σε σχέση με το αντίστοιχο ομόλογο της Γερμανίας

Πηγή: ΚΕΠΕ, 4/2015

Σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύθηκαν στο σχετικό Δελτίο του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, το Φεβρουάριο του 2015 το πρωτογενές πλεόνασμα, σε ενοποιημένη βάση, διαμορφώθηκε στα 1.017 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 67,9% σε σχέση με το αντίστοιχο αποτέλεσμα του Φεβρουαρίου του 2014, οπότε και το πρωτογενές πλεόνασμα είχε διαμορφωθεί στα 3.170 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος της εν λόγω απόκλισης παρουσιάζεται στον υποτομέα των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, όπου η απόκλιση σε σύγκριση με την επίδοση του Φεβρουαρίου του 2014 διαμορφώνεται σε 888 εκατ. ευρώ, ως αποτέλεσμα της μείωσης των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές κατά 574 εκατ. ευρώ (ή 17,7%), ενώ στην Κεντρική Διοίκηση η απόκλιση καταγράφηκε στα 818 εκατ. ευρώ. Επίσης οι ληξιπρόθεσμες οφειλές της Γενικής Κυβέρνησης προς ιδιώτες αυξήθηκαν το Φεβρουάριο του 2015 κατά 146 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με τον Ιανουάριο, φτάνοντας τα 3,2 δισ. ευρώ.

Βάσει των προσωρινών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης (Πίνακας 11), διαμορφώθηκε στα 6.356 εκατ. ευρώ ή 3,5% του ΑΕΠ, ενώ ο στόχος, σύμφωνα με τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2015, ήταν για 2.268 εκατ. ευρώ ή 1,3% του ΑΕΠ. Απόκλιση παρουσιάστηκε και στο πρωτογενές πλεόνασμα το οποίο διαμορφώθηκε στα 630 εκατ. ευρώ ή 0,4% του ΑΕΠ έναντι στόχου, 5.250 εκατ. ευρώ ή 2,9% του ΑΕΠ. Τα παραπάνω στοιχεία αφορούν τη δημοσιονομική επίδοση

σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ESA 2010 (την οποία χρησιμοποιεί η ΕΛΣΤΑΤ) και όχι σύμφωνα με αυτή του προγράμματος οικονομικής πολιτικής, στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης, όπου ο στόχος για το πρωτογενές πλεόνασμα ήταν για 2.684 εκατ. ευρώ ή 1,5% του ΑΕΠ. Παρά, ωστόσο, την απόκλιση έναντι των στόχων, η σύγκριση της δημοσιονομικής επίδοσης του 2014 με την αντίστοιχη του 2011 αποτυπώνει το σημαντικό εύρος της δημοσιονομικής προσαρμογής την τελευταία τριετία, η οποία και έφτασε, σε όρους ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης, τα 14.865 εκατ. ευρώ ή τις 6,7 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ (ΚΕΠΕ, 4/2015).

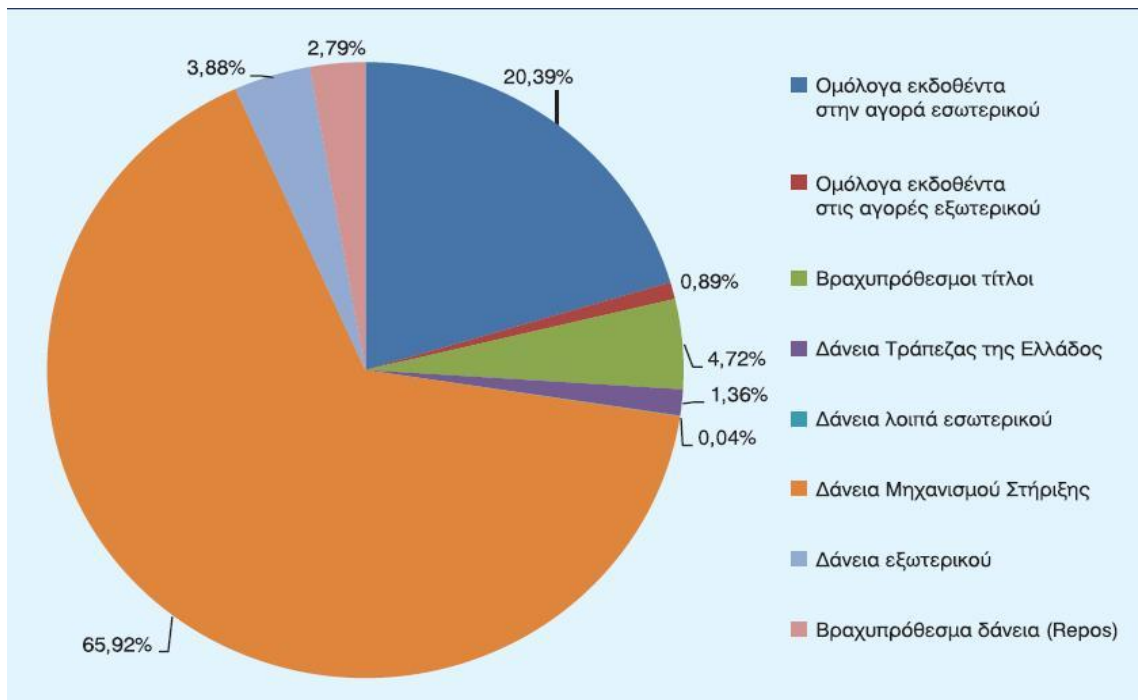
Πίνακας 11: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης [(-) έλλειμμα / (+) πλεόνασμα] (εκατ. ευρώ) (% του ΑΕΠ)	-21.221 -10,2	-16.871 -8,7	-22.498 -12,3	-6.356 -3,5
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης [(-) έλλειμμα / (+) πλεόνασμα] (εκατ. ευρώ) (% του ΑΕΠ)	-6.154 -3,0	-7.128 -3,7	-15.222 -8,3	630 0,4
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης (εκατ. ευρώ) (% του ΑΕΠ)	112.212 54,0	105.594 54,4	109.618 60,1	88.371 49,3
Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης (εκατ. ευρώ) (% του ΑΕΠ)	90.991 43,8	88.723 45,7	87.120 47,8	82.015 45,8
Δημοσιονομική επίπτωση υποστήριξης τραπεζών στο Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης [(-) αρνητική / (+) θετική] (εκατ. ευρώ) (% του ΑΕΠ)	633 0,3	-5.267 -2,7	-19.171 -10,5	132 0,1

Πηγή: ΚΕΠΕ, 4/2015

Το δημόσιο χρέος της Κεντρικής Διοίκησης, διαμορφώθηκε στο τέλος του Φεβρουαρίου του 2015 στα 312,8 δισ. ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση κατά 11,3 δισ. ευρώ σε σύγκριση με την εικόνα του δημοσίου χρέους κατά το τέλος του 2014. Αυτή η μείωση που οφείλεται στην επιστροφή του ποσού των 10,9 δισ. ευρώ από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) προς το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΤΧΣ), σε συνέχεια της συμφωνίας του Eurogroup της 20ης Φεβρουαρίου 2015, αλλά και την αποπληρωμή μέρους των χρεολυσίων χωρίς νέα χρηματοδότηση λόγω του «παγώματος» των χρηματοδοτικών ροών από το Μηχανισμό Στήριξης.

Διάγραμμα 38: Σύνοψη χρέους Κεντρικής Διοίκησης, Φεβρουάριος 2015

Πηγή: ΚΕΠΕ, 4/2015

Βάσει όλων των τελευταίων διαθέσιμων οικονομικών στοιχείων που παρουσιάστηκαν η παρατεταμένη περίοδος διαπραγματεύσεων της χώρας με τους εταίρους, σε συνδυασμό με την αδυναμία ολοκλήρωσης του προγράμματος οικονομικής πολιτικής κατά τα τέλη του 2014, φαίνεται πως έχει αρνητική επίδραση στην πραγματική οικονομία, ως αποτέλεσμα, κυρίως, του ευρύτερου ζητήματος ρευστότητας τόσο στα δημόσια οικονομικά, όσο και στην τραπεζική αγορά.

2.3 Η Ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας

Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την εξέλιξη της οικονομίας κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι με την δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης έγινε και υιοθέτηση του ΕΣΜΑ. Το ΕΣΜΑ είναι ένα σύστημα δεικτών που εξετάζει τέσσερις κατηγορίες παραγόντων: τις προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας, τις πολιτικές και εισροές που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα, τα ενδιάμεσα αποτελέσματα και τα τελικά αποτελέσματα. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο σύστημα το οποίο περιλαμβάνει έναν ολοκληρωμένο ορισμό της ανταγωνιστικότητας, συνδεδεμένο με τη στρατηγική της

βιώσιμης ανάπτυξης, και συγχρόνως περιλαμβάνει όλους τους παράγοντες που την καθορίζουν. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εργασίας (INEE ΓΣΕΕ, 2008, σελ.79):

- «Οι προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας, αφορούν την κοινωνική συνοχή, το κοινωνικό κεφάλαιο, την επιχειρηματική νοοτροπία, την κατηγορία πόροι, ενέργεια και φυσικό περιβάλλον, όπως και τις υποδομές.
- Οι οριζόντιες πολιτικές και εισροές στη διαδικασία της ανταγωνιστικότητας, περιλαμβάνουν μετρήσεις για το οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, την αγοράς εργασίας, την εκπαίδευση και τις δεξιότητες, την έρευνα και ανάπτυξη, την επιχειρηματική καινοτομία και τις τιμές και κόστη.
- Τα ενδιάμεσα αποτελέσματα ανταγωνιστικότητας που μετρούνται είναι η παραγωγικότητα, το εξωτερικό εμπόριο, και οι άμεσες ξένες επενδύσεις.
- Τα τελικά αποτελέσματα της ανταγωνιστικότητας, είναι το εγχώριο προϊόν και η ποιότητα ζωής στο σύστημα του ΕΣΜΑ».

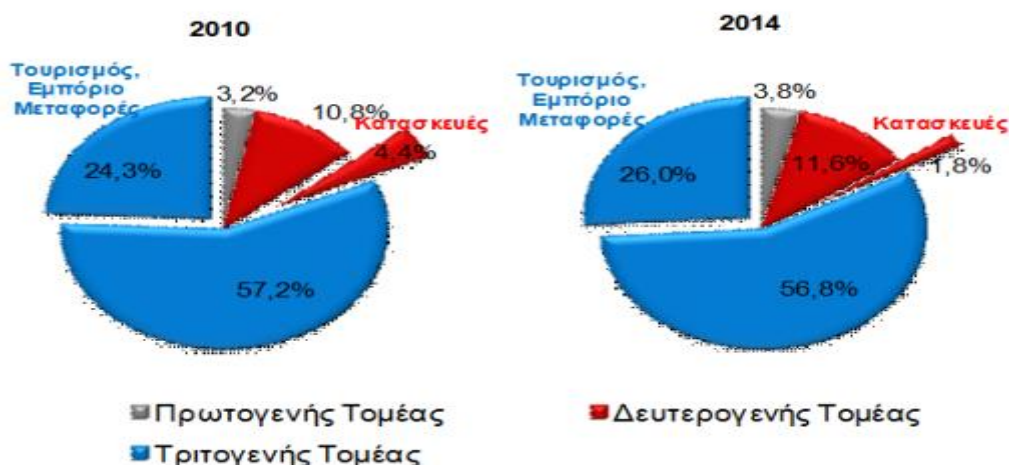
Η έκθεση ανταγωνιστικότητας για το 2007 έδειξε ότι οι δείκτες που σχετίζονται άμεσα με την οικονομική ανταγωνιστικότητα, είτε επιδεινώθηκαν, είτε βρίσκονταν σε δυσμενή θέση σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, παρατηρήθηκε:

- Επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών από 23.668 εκατομμύρια Ευρώ το 2006, σε 32.261 το 2007. Το 2008 κατεγράφη το υψηλότερο έλλειμμα κατά τα τελευταία 18 χρόνια και είχε φτάσει στα 34,7 δισ. ευρώ. Το 2011 το έλλειμμα έφτασε στα 20,6 δισ. Ευρώ, το 2012 έφτασε στα 4,6 δισ., ενώ το 2013 υπήρξε πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στο 1,2 δισ. Ευρώ ή 0,7% του ΑΕΠ, γεγονός που συνέβη για πρώτη φορά μετά από το 1948. Σύμφωνα με την εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «η εξέλιξη αυτή αποδίδεται κυρίως στη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου. Δηλαδή, της διαφοράς μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών στην ελληνική οικονομία, καθώς το εμπορικό έλλειμμα υποχώρησε στα 17,2 δισ. ευρώ το 2013 από 44 δισ. ευρώ που ήταν το 2008. Πάντως, η προσαρμογή αυτή προήλθε κυρίως από τη δραστική μείωση κατά 24,1 δισ. ευρώ των εισαγωγών (από 63,8 δισ. ευρώ το 2008 στα 39,7 δισ. ευρώ το 2013) και όχι από τόσο από την αύξηση των εξαγωγών που ανήλθε στα 2,7 δισ. ευρώ (από 19,8 δισ. ευρώ το 2008 στα 22,5 δισ. ευρώ το 2013). Επί της ουσίας, οι εισαγωγές συρρικνώθηκαν εξαιτίας της μεγάλης ύφεσης που βίωσε η Ελλάδα, αφού

συρρικνώθηκε το διαθέσιμο εισόδημα και κατ' επέκταση η κατανάλωση και οι εισαγωγές» (Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 20/2/2014).

- Συνεχιζόμενη απώλεια παραγωγικού ιστού: το ποσοστό της προστιθέμενης αξίας στον δευτερογενή τομέα το 2004 ήταν 13,2% για την Ελλάδα, σε σύγκριση με 20,2% για την ΕΕ-15. Το 2014 αυξήθηκε η συμβολή του τριτογενούς τομέα στην ελληνική οικονομία από 81,5% το 2010 σε 82,8%, η αύξηση αυτή πρωτίστως οφείλεται στον κλάδο του τουρισμού και δευτερευόντως στους κλάδους του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, της εμπορίας αυτοκινήτων και των μεταφορών. Το 2014 σημειώθηκε μείωση της προστιθέμενης αξίας των κατασκευών κατά 18,8%. Η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα αυξήθηκε από 3,2% το 2010 σε 3,8% το 2014. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ALPHA BANK «το πρώτο τρίμηνο του 2015, η προστιθέμενη αξία του τομέα των Υπηρεσιών μειώθηκε ελαφρά κατά 1,1% σε τρέχουσες τιμές σε ετήσια βάση, έναντι, ωστόσο, μεγαλύτερης πτώσης το πρώτο τρίμηνο 2014, με αποτέλεσμα η ποσοστιαία συμμετοχή του στη συνολική προστιθέμενη αξία της οικονομίας να διαμορφωθεί στο 82,8% (82,6% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2014)».

Διάγραμμα 39: Προστιθέμενη Αξία ανά Τομέα Δραστηριότητας 2010 και 2014

Πηγή: ALPHA BANK, 2015

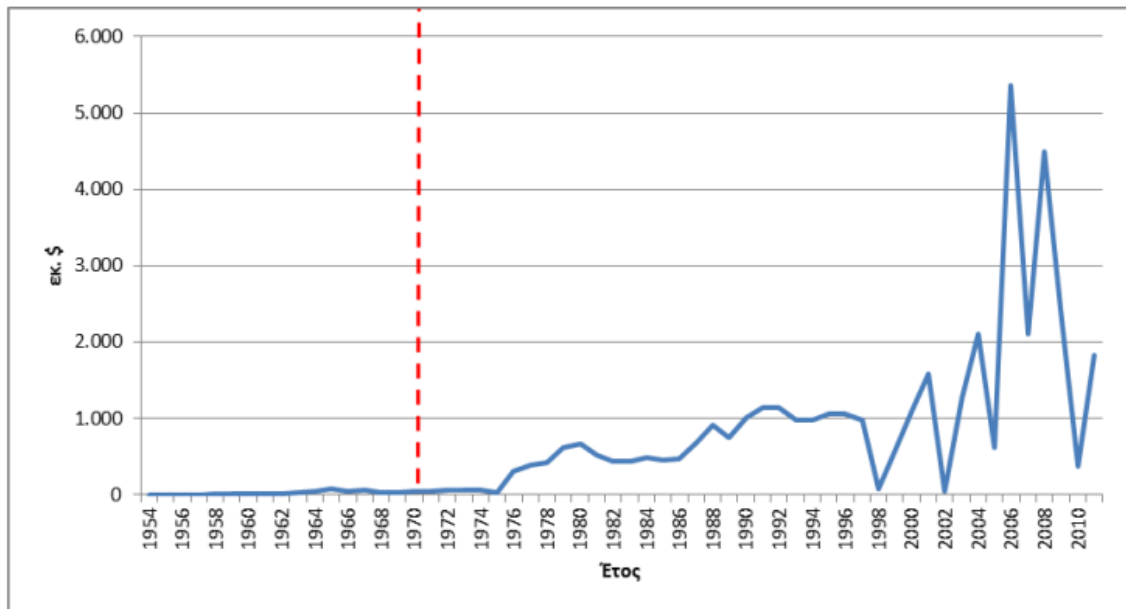
Πίνακας 12: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά Τομέα, % ετήσια μεταβολή

σε τρέχουσες τιμές	Τριτογενής Τομέας	Τουρισμός, Εμπόριο, Μεταφορές	Δευτερογενής Τομέας	Κατασκευές	Πρωτογενής Τομέας
2010	-3,8	-5,7	-15,3	-8,5	-2,2
2014	-1,6	5,0	-5,0	-18,8	-1,9
1ο τρίμηνο 2014	-2,7	3,0	-2,8	-11,8	0,8
1ο τρίμηνο 2015	-1,1	2,4	-4,8	-28,2	6,0

Πηγή: ALPHA BANK, 2015

- Οι εισερχόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις ήταν το 2006 στο χαμηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με όλες τις χώρες της ΕΕ-27, παρόλο που για την Ελλάδα το 2006 υπήρξαν οι περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις. Βάσει το επόμενου διαγράμματος παρατηρείται μια ιδιαίτερη αυξομείωση των εισροών ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα από το 1998 έως και το 2010.

Διάγραμμα 40: Εισροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα

Πηγή: Κοτταρίδη- Γιακούλας, 2013

- Ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας (υπολογισμένη ως παραγωγή ανά απασχολούμενο) υπερέβη στην Ελλάδα τον μέσο όρο της ΕΕ-27, η συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών παρέμεινε χαμηλή (στο 87% του μέσου

όρου το 2005), πράγμα που σημαίνει ότι βρισκόταν πολύ χαμηλά η παραγωγικότητα του κεφαλαίου, λόγω υστέρησης σε τεχνολογικό και σε οργανωτικό επίπεδο. Τα δεδομένα σήμερα όσον αφορά την παραγωγικότητα έχουν αλλάξει, δεδομένου ότι έχει υπάρξει ραγδαία αύξηση της ανεργίας από 7,3% που ήταν το 2008 στο 26,6% το 2014, δηλαδή σημειώθηκε μια διαφορά της τάξεως του 19,3%, «(με το εργατικό δυναμικό της χώρας στα 4.918.000 οι επί πλέον άνεργοι υπολογίζονται στα 950.000 άτομα, από τα συνολικά 1.310.000 περίπου – χωρίς όμως να λαμβάνονται υπ' όψιν οι 200.000 περίπου νέοι που εγκατέλειψαν την Ελλάδα, οι ελεύθεροι επαγγελματίες που έχασαν τις εταιρείες τους κοκ.), η παραγωγικότητα των 3.610.000 εργαζομένων, με την έννοια του ετήσιου «κατά κεφαλήν» ονομαστικού ΑΕΠ, διαμορφώθηκε το 2014 στα 49.600 € (σε ΑΕΠ 2014 ύψους 179,08 δις €).

Το 2008 όμως η χώρα, με 4.558.000 εργαζομένους (Πίνακας που ακολουθεί), παρήγαγε ένα ΑΕΠ της τάξης των 233,2 δις € – γεγονός που σημαίνει ότι, η τότε παραγωγικότητα τους, με την παραπάνω έννοια, ήταν περί τα 51.160 €. Επομένως, παρά το ότι χάθηκαν πάνω από 1.000.000 θέσεις εργασίας, η παραγωγικότητα των Ελλήνων, σε σχέση με τον αριθμό τους, μειώθηκε – ενώ χάθηκε ΑΕΠ ύψους 54 δις €»(Analyst, 2015).

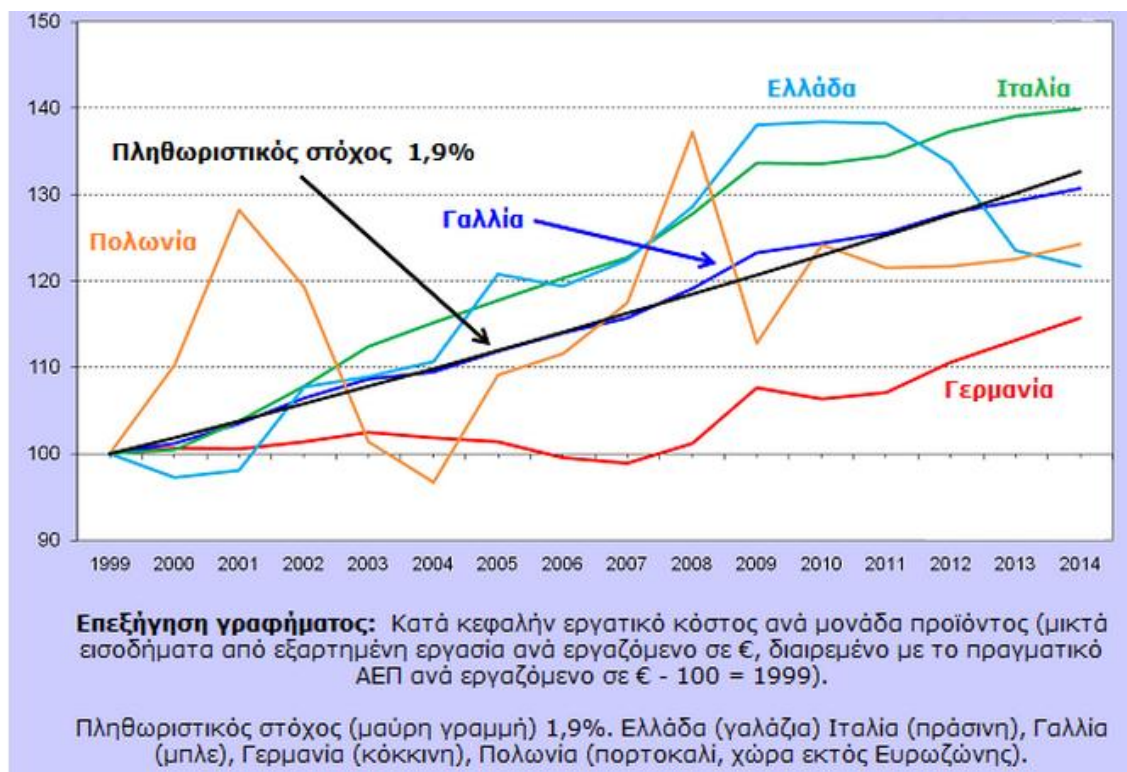
Πίνακας 13: Παραγωγικότητα ΑΕΠ/ Εργαζόμενο, 2008 και 2014

Έτος	2008	2014
ΑΕΠ σε δις €	233,20	179,08
Ανεργία	7,3%	26,6%
Εργαζόμενοι (επί συνόλου 4.918)	4.558.986	3.609.812
Παραγωγικότητα (ΑΕΠ / Εργαζόμενο)	51.160	49.620

Πηγή: Analyst, 2015

Αν συγκριθεί η εξέλιξη του ΑΕΠ σε σχέση με την εξέλιξη της παραγωγικότητας (δηλαδή το κατά κεφαλήν εργατικό κόστος ανά μονάδα προϊόντος), συγκρίνοντας το με τον προγραμματισμένο στόχο του πληθωρισμού (Διάγραμμα 41), τότε μόνο μπορεί να υπάρξει συμπέρασμα εάν μία χώρα ζει πάνω ή κάτω από τα όρια των δυνατοτήτων της.

Διάγραμμα 41: Σύγκριση ΑΕΠ με Παραγωγικότητα, 1999-2014

Πηγή: Analyst, 2015

- Ο ρυθμός αύξησης των τιμών ήταν ταχύτερος στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των τιμών λόγω αυτού του παράγοντα και μόνο: το 2007 το συγκριτικό επίπεδο τιμών σε σύγκριση με την ΕΕ-27 ήταν 88,6%, αυξημένο αισθητά σε σύγκριση με 84,8% το 2000. Όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί κατά την δεκαετία 2004-2014, η Ελλάδα σημείωσε το μεγαλύτερο ποσοστό πληθωρισμού το 2010, ποσοστό το οποίο ξεκίνησε να μειώνεται από το 2011 και έπειτα, ενώ το 2013 παρουσίασε για πρώτη φορά αποπληθωριστικές πιέσεις με ποσοστό -0,9% το οποίο διαμορφώθηκε -1,4% για το 2014.

Πίνακας 14: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Πληθωρισμού 2004-2014 (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (*)	2.0	2.2	2.2	2.3	3.7	1.0	2.1	3.1	2.6	1.5	0.6
Euro area (*)	2.1	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3	1.6	2.7	2.5	1.4	0.4
Belgium	1.9	2.5	2.3	1.8	4.5	0.0	2.3	3.4	2.6	1.2	0.5
Bulgaria	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5	3.0	3.4	2.4	0.4	-1.6
Czech Republic	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6	1.2	2.1	3.5	1.4	0.4
Denmark	0.9	1.7	1.9	1.7	3.6	1.1	2.2	2.7	2.4	0.5	0.3
Germany	1.8	1.9	1.8	2.3	2.8	0.2	1.2	2.5	2.1	1.6	0.8
Estonia	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2	2.7	5.1	4.2	3.2	0.5
Ireland	2.3	2.2	2.7	2.9	3.1	-1.7	-1.6	1.2	1.9	0.5	0.3
Greece	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3	4.7	3.1	1.0	-0.9	-1.4
Spain	3.1	3.4	3.6	2.8	4.1	-0.2	2.0	3.1	2.4	1.5	-0.2
France	2.3	1.9	1.9	1.6	3.2	0.1	1.7	2.3	2.2	1.0	0.6
Croatia	2.1	3.0	3.3	2.7	5.8	2.2	1.1	2.2	3.4	2.3	0.2
Italy	2.3	2.2	2.2	2.0	3.5	0.8	1.6	2.9	3.3	1.3	0.2
Cyprus	1.9	2.0	2.2	2.2	4.4	0.2	2.6	3.5	3.1	0.4	-0.3
Latvia	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3	-1.2	4.2	2.3	0.0	0.7
Lithuania	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2	1.2	4.1	3.2	1.2	0.2
Luxembourg	3.2	3.8	3.0	2.7	4.1	0.0	2.8	3.7	2.9	1.7	0.7
Hungary	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0	4.7	3.9	5.7	1.7	0.0
Malta	2.7	2.5	2.6	0.7	4.7	1.8	2.0	2.5	3.2	1.0	0.8
Netherlands	1.4	1.5	1.7	1.6	2.2	1.0	0.9	2.5	2.8	2.6	0.3
Austria	2.0	2.1	1.7	2.2	3.2	0.4	1.7	3.6	2.6	2.1	1.5
Poland	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0	2.7	3.9	3.7	0.8	0.1
Portugal	2.5	2.1	3.0	2.4	2.7	-0.9	1.4	3.6	2.8	0.4	-0.2
Romania (*)	11.9	9.1	6.6	4.9	7.9	5.6	6.1	5.8	3.4	3.2	1.4
Slovenia	3.7	2.5	2.5	3.8	5.5	0.9	2.1	2.1	2.8	1.9	0.4
Slovakia	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	0.9	0.7	4.1	3.7	1.5	-0.1
Finland	0.1	0.8	1.3	1.6	3.9	1.6	1.7	3.3	3.2	2.2	1.2
Sweden	1.0	0.8	1.5	1.7	3.3	1.9	1.9	1.4	0.9	0.4	0.2
United Kingdom	1.3	2.1	2.3	2.3	3.6	2.2	3.3	4.5	2.8	2.6	1.5
Iceland	2.3	1.4	4.6	3.6	12.8	16.3	7.5	4.2	6.0	4.1	1.0
Norway	0.6	1.5	2.5	0.7	3.4	2.3	2.3	1.2	0.4	2.0	1.9
Switzerland	.	.	1.0	0.8	2.3	-0.7	0.6	0.1	-0.7	0.1	0.0
Turkey (*)	10.1	8.1	9.3	8.8	10.4	6.3	8.6	6.5	9.0	7.5	8.9
Japan (*)	0.0	-0.3	0.3	0.0	1.4	-1.4	-0.7	0.1	0.0	0.4	2.7
United States (*)	2.7	3.4	3.2	2.8	3.8	-0.4	1.6	3.2	2.1	1.5	1.6

Πηγή: Eurostat, 8/7/2015

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ- Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΤΟΜΕΩΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ, ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

3.1 Ο Τομέας Πρωτογενούς Παραγωγής

Ο τομέας πρωτογενούς παραγωγής αποτελεί ένα δομικό στοιχείο τόσο για την ελληνική κοινωνία, όσο και για την ελληνική οικονομία και την ανάπτυξη σε περιφερειακό και σε εθνικό επίπεδο. Η ένταξη της Ελλάδας το 1981 στην Ευρωπαϊκή Ένωση επηρέασε καταλυτικά την εξέλιξη της γεωργίας, η οποία πλέον διέπεται πλήρως από τους Κανόνες Αγροτικής Πολιτικής, μέσω των οποίων μορφοποιείται και ελέγχεται το πλαίσιο λειτουργίας και δραστηριότητας του ελληνικού τομέα.

Η συνεισφορά του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία εκφράζεται σε όρους συμμετοχής του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ). Όμως τα τελευταία χρόνια διάφορες εξελίξεις έχουν επιφέρει αλλαγές στο κόστος και στον τρόπο παραγωγής, ακόμα και στην βιωσιμότητα ορισμένων κλάδων του πρωτογενούς τομέα, σε εθνικό, σε Ευρωπαϊκό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Μερικές μόνο από τους παράγοντες που διαμορφώνουν νέες συνθήκες τόσο στην εσωτερική όσο και στην παγκόσμια αγορά των αγροτικών προϊόντων είναι:

- Οι συνεχείς αλλαγές στον τρόπο άσκησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.
- Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη.
- Οι αναδιαρθρώσεις στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας τροφίμων με την παρουσία ισχυρών πολυεθνικών εταιρειών.
- Οι συχνές διεθνείς διατροφικές κρίσεις.
- Οι συνεχιζόμενες εμπορικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.).
- Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες και οι εξελίξεις συμβάλουν στον επηρεασμό των προσδοκιών των παραγωγών, οι οποίοι με την σειρά τους θεωρούν το μέλλον αβέβαιο και προβληματικό. Για να μπορέσει να υπάρξει ανάπτυξη και κατ' επέκταση

εξέλιξη στον ελληνικό αγροτικό τομέα θα πρέπει να γίνει επίλυση των βασικών διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει, εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και των καλλιεργητικών πρακτικών και υποδομών, και επιλογή ποικιλιών με ικανοποιητική απόδοση και υψηλή ποιότητα. Επίσης πρέπει να γίνεται ορθολογική χρήση των εισροών και σωστή διαχείριση των υδάτινων πόρων, ενώ βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην συμβολαιακή γεωργία, και στην εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, βιολογικής καλλιέργειας, παραγωγής προϊόντων ονομασίας προέλευσης και χρήσης σημάτων ποιότητας, ώστε να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της εσωτερικής παραγωγής σε σχέση με τα εισαγόμενα προϊόντα.

Απαραίτητη κρίνεται και η κατάρτιση και ενημέρωση των παραγωγών, η δημιουργία συμπράξεων και δικτυώσεων για την καλύτερη οργάνωση του τομέα, η προώθηση διεπαγγελματικών συμφωνιών, η εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων ανάπτυξης κλαδικής υποδομής και ποιοτικής βελτίωσης των προϊόντων του τομέα, και η ανάπτυξη της έρευνας μπορούν να συμβάλλουν στην προστασία των καταναλωτών και του περιβάλλοντος, καθώς και στην προσαρμογή των προϊόντων στις ανάγκες της αγοράς. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ στην ΕΕ- 25, πριν την έναρξη της κρίσης, για το λόγο ότι ακόμα και πριν την κρίση ο αγροτικός τομέας παρουσίαζε κάμψη στο αγροτικό εισόδημα, σημαντική απώλεια στην αξία της φυτικής, κυρίως, παραγωγής και πτώση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Αυτή η αρνητική πορεία πέρα από τους παράγοντες που προαναφέρθηκαν, έχει αποδοθεί και στις κακές καιρικές συνθήκες οι οποίες επικράτησαν κατά την περίοδο 2006- 2007, στην πτώση των επενδύσεων στον πρωτογενή τομέα των επενδύσεων, καθώς και στην αύξηση του κόστους παραγωγής.

Πίνακας 15: Συνεισφορά του Αγροτικού Τομέα στην Συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, 1995- 2005

	1995	2000	2002	2003	2004	2005
(σε %)						
Ε.Ε.-25	2,8	2,3	2,2	2,1	2,1	1,9
Ε.Ε.-15	2,7	2,2	2,1	2	2	1,8
Βέλγιο	1,5	1,5	1,4	1,1	1,1	1,1
Τσεχία	5	3,9	3,3	3,1	3,3	2,9
Δανία	3,5	2,6	2,2	2	1,9	1,5
Γερμανία	1,3	1,3	1,1	1,1	1,2	1
Εσθονία	8	4,9	4,2	3,7	3,8	3,7
Ελλάδα	9,9	7,3	7	6,7	5,7	5,2
Ισπανία	4,5	4,4	4	4	3,8	3,3
Γαλλία	:	2,8	2,7	2,5	2,5	2,2
Ιρλανδία	7	3,4	2,6	2,5	2,5	:
Ιταλία	3,3	2,8	2,6	2,5	2,5	2,3
Κύπρος	5,1	3,6	3,7	3,4	3	2,9
Λετονία	9,1	4,6	4,6	4,1	4,4	4,1
Λιθουανία	11,4	7,9	7	6,4	5,8	5,7
Λουξεμβούργο	1	0,7	0,6	0,6	0,5	0,4
Ουγγαρία	6,7	5,4	4,7	4,3	4,8	4,3
Μάλτα	:	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5
Ολλανδία	3,5	2,6	2,3	2,3	2,2	2,2
Αυστρία	2,7	2,1	2	1,9	1,9	1,6
Πολωνία	8	5	4,5	4,4	5,1	4,8
Πορτογαλία	5,7	3,8	3,3	3,4	3,3	2,8
Σλοβενία	4,2	3,2	3,2	2,6	2,7	2,5
Σλοβακία	5,9	4,5	5,1	4,5	4,5	4,3
Φιλανδία	4,3	3,5	3,3	3,2	3,1	2,9
Σουηδία	2,7	1,9	1,8	1,8	1,8	1,2
Ην. Βασίλειο	1,8	1	0,9	1	0,9	0,9

Πηγή: Αλεξιάδης- Κοκκίδης- Σπανέλλης

Παρατηρώντας τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι από το 1995 η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο συνολικό ΑΕΠ, μειώνεται, αντίστοιχα βέβαια μειώνεται και το ποσοστό στην ΕΕ-25.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται η Προστιθέμενη Ακαθάριστη Αξία του αγροτικού τομέα σε τιμές παραγωγού, παρατηρείται ότι από το 2005 έως το 2013 σημειώθηκε σημαντική μείωση της προστιθέμενης ακαθάριστης αξίας (-1044), ενώ στο σύνολο την Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάστηκε αύξηση (27457).

Πίνακας 16: Προστιθέμενη Ακαθάριστη Αξία του Αγροτικού Τομέα σε Τιμές Παραγωγού 2005- 2013

	Gross value at producer prices			
	2005	2011	2012	2013
EU-28	130 160	152 384	156 908	157 617
Belgium	2 146	1 842	2 314	2 288
Bulgaria	1 544	1 516	1 542	1 402
Czech Republic	970	1 388	1 333	1 316
Denmark	2 253	2 698	3 592	3 916
Germany	12 920	15 396	16 082	14 645
Estonia	197	307	356	304
Ireland	1 567	1 796	1 784	1 937
Greece	6 146	5 419	5 297	5 102
Spain	20 345	20 566	21 021	22 800
France	21 375	28 480	30 830	26 936
Croatia	883	967	872	849
Italy	24 357	25 182	25 363	26 647
Cyprus	332	325	333	350
Latvia	156	174	220	170
Lithuania	409	722	988	945
Luxembourg	97	94	124	123
Hungary	1 800	2 803	2 496	2 621
Malta	45	55	55	65
Netherlands	7 751	8 110	8 416	9 093
Austria	2 077	3 041	2 953	2 758
Poland	5 159	7 826	8 222	8 807
Portugal	2 201	1 908	1 993	2 232
Romania	6 003	8 109	6 201	7 819
Slovenia	397	466	387	390
Slovakia	382	485	577	527
Finland	738	1 333	1 367	1 406
Sweden	1 137	1 660	1 833	1 738
United Kingdom	6 775	9 713	10 357	10 432
Norway	924	1 253	1 370	1 352
Switzerland	2 564	3 049	2 966	3 071

Πηγή: Eurostat

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα στοιχεία για την αξία της παραγωγικής δραστηριότητας του αγροτικού τομέα για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2005- 2013. Η αξία της παραγωγικής δραστηριότητας του αγροτικού τομέα της Ελλάδας παρουσίασε μείωση κατά το διάστημα 2005- 2013 της τάξεως των 346,4 εκατ. Ευρώ, παρατηρείται όμως ότι άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα λόγω της κρίσης, όπως είναι η Ισπανία, η Ιταλία και η Κύπρος, την ίδια χρονική περίοδο παρουσίασαν αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας του αγροτικού τομέα σύμφωνα με τα δεδομένα του επόμενου πίνακα.

Πίνακας 17: Αξία Παραγωγικής Δραστηριότητας του Αγροτικού Τομέα σε Τιμές Παραγωγού, 2005- 2013

	Value (EUR million)				Shared of EU-28 (%)	
	2005	2011	2012	2013	2005	2013
EU-28	309 723.4	391 035.6	403 703.2	408 858.7	100	100
Belgium	6 547.9	7 701.4	8 451.8	8 530.5	2.1	2.1
Bulgaria	3 356.0	4 261.2	4 303.5	3 862.4	1.1	0.9
Czech Republic	3 424.2	4 781.2	4 840.9	4 881.5	1.1	1.2
Denmark	7 865.5	10 569.4	11 860.3	11 881.2	2.5	2.9
Germany	38 946.0	52 299.0	53 800.0	53 314.4	12.6	13.0
Estonia	521.3	806.9	894.1	876.2	0.2	0.2
Ireland	5 311.5	6 642.4	7 077.1	7 457.9	1.7	1.8
Greece	10 641.4	10 780.4	10 549.7	10 295.0	3.4	2.5
Spain	35 406.9	40 281.0	41 685.7	43 759.2	11.4	10.7
France	56 220.6	71 670.9	76 312.6	73 597.3	18.2	18.0
Croatia	2 243.9	2 530.7	2 479.8	2 441.5	0.7	0.6
Italy	41 896.6	47 607.5	48 429.3	49 931.2	13.5	12.2
Cyprus	654.1	706.3	719.6	736.4	0.2	0.2
Latvia	487.1	752.2	926.1	850.7	0.2	0.2
Lithuania	1 433.2	2 407.5	2 792.4	2 786.6	0.5	0.7
Luxembourg	287.7	348.5	412.0	461.1	0.1	0.1
Hungary	5 701.8	7 658.1	7 417.4	7 535.2	1.8	1.8
Malta	109.7	126.5	125.9	130.1	0.0	0.0
Netherlands	20 302.1	25 425.2	26 257.8	27 297.8	6.6	6.7
Austria	5 150.4	7 105.2	7 193.7	7 022.6	1.7	1.7
Poland	14 119.4	21 711.6	22 407.4	22 537.6	4.6	5.5
Portugal	5 498.0	6 015.5	6 258.3	6 541.9	1.8	1.6
Romania	12 667.1	18 048.3	14 410.2	18 160.2	4.1	4.4
Slovenia	982.9	1 223.8	1 149.1	1 169.5	0.3	0.3
Slovakia	1 625.0	2 246.4	2 395.7	2 245.1	0.5	0.5
Finland	3 209.8	4 493.0	4 728.6	4 835.7	1.0	1.2
Sweden	4 297.2	5 928.5	6 396.9	6 299.0	1.4	1.5
United Kingdom	20 816.4	26 907.1	29 427.5	29 421.1	6.7	7.2
Norway	3 131.6	4 033.4	4 445.9	4 387.1	1.0	1.1
Switzerland	6 507.2	8 184.2	8 204.4	8 096.4	2.1	2.0

Πηγή: Eurostat

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται για την περίοδο 2008- 2012, δηλαδή εν μέσω κρίσης, η εξέλιξη του συνολικού εμπορίου (πλην πετρελαιοειδών) και του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. Κατά την πρώτη χρονιά της οικονομικής κρίσης σημειώθηκε μείωση των συνολικών εξαγωγών από €15,46 δις στα €13.03 δις, ενώ ο αγροτικός τομέας παρέμεινε σταθερός με εξαγωγές αξίας €4 δις αυξάνοντας έτσι το ποσοστό συμμετοχής του στο σύνολο των εξαγωγών από 25,9% στο 30%. Επίσης παρατηρείται ότι οι συνολικές εξαγωγές παρουσιάζουν αύξηση κατά την περίοδο 2008-2012 με μέσο ετήσιο ρυθμό 2%, ενώ αντίστοιχα οι εξαγωγές του αγροδιατροφικού κλάδου σημειώνουν μέσο ετήσιο ρυθμό 6,9%. Ενώ αρκετά

εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι κατά την περίοδο 2011- 2012 σημειώθηκε αύξηση των εξαγωγών στον αγροτικό κλάδο με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι 16,4%.

**Πίνακας 18: Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων
(σε δις €)**

	2008	2009	2010	2011	2012	% Ρυθμός Μεταβολής 2008-2012	% Μεταβολή 2011-2012
Εισαγωγές							
Σύνολο	48,60	40,90	36,49	31,66	30,21	-11,2	-4,6
Αγρ.Πρ/ντα	7,05	6,40	6,30	6,46	6,34	- 2,7	-2,0
Αγρ. %	14,5	15,6	17,3	20,4	21,0		
Εξαγωγές							
Σύνολο	15,46	13,03	14,46	15,88	16,73	2,0	5,3
Αγρ.Πρ/ντα	4,01	4,00	4,41	4,50	5,24	6,9	16,4
Αγρ. %	25,9	30,7	30,5	28,4	31,3		
Έλλειμμα							
Συνολικό	33,14	27,87	22,04	15,77	13,48	-20,1	-14,5
Αγροτικό	3,04	2,40	1,89	1,96	1,09	-22,6	-44,1

Πηγή: Χύμης Α.

Όσον αφορά τις συνολικές εισαγωγές κατά την περίοδο 2008- 2012 παρουσίασαν μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 11,2%, ενώ οι εισαγωγές αγροδιατροφικών προϊόντων μειώθηκαν με ρυθμό 2,7%, και αυτό γιατί τα αγροτικά προϊόντα και τα τρόφιμα είναι πιο ανελαστικά σε σύγκριση με τα άλλα προϊόντα και κυρίως με τα βιομηχανικά, αυτό συνεπάγεται ότι οι εισαγωγές τους μειώνονται με μικρότερο ρυθμό. Για την περίοδο 2008- 2012 το σύνολο του ελλείμματος μειωνόταν με ετήσιο ρυθμό 20,1%, ενώ το αγροτικό μειωνόταν με ρυθμό 22,6%. Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί ότι ενώ το συνολικό έλλειμμα κατά την περίοδο 2011- 2012 μειώθηκε κατά 14,5%, το αγροτικό μειώθηκε σχεδόν κατά το μισό με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι στο 44,1%.

Σύμφωνα με την έρευνα διάρθρωσης γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων που πραγματοποίησε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) για το 2013, συγκριτικά με το 2009, τόσο ο συνολικός αριθμός των εκμεταλλεύσεων της Ελλάδας, όσος και η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) μειώθηκαν. Μείωση παρουσίασαν και οι εκτάσεις με μόνιμες καλλιέργειες (αμπέλια και δέντρα). Ενώ αύξηση παρουσίασαν οι ετήσιες καλλιέργειες και οι αρδευόμενες εκτάσεις. Μείωση παρουσίασε και ο συνολικός αριθμός εκμεταλλεύσεων με ζώα, εξαιρουμένων αυτών

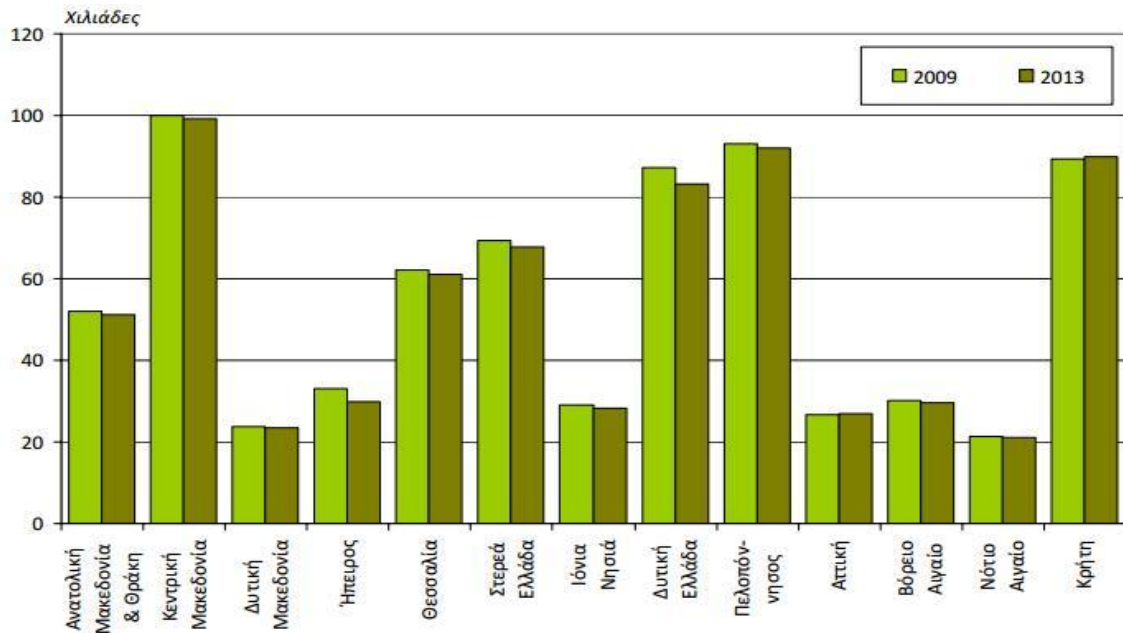
που εκτρέφουν προβατοειδή, ενώ ο αριθμός των κεφαλών των ζώων παρουσίασε μείωση.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο το οποίο αναδείχθηκε από την εν λόγω έρευνα είναι ότι η απασχόληση στην γεωργία και στην κτηνοτροφία, η οικογενειακή εργασία, και η αλληλοβοήθεια μεταξύ των γεωργών ενισχύθηκαν, έναντι των μορφών εργασίας με αμοιβή (μόνιμοι και εποχικοί εργάτες). Επίσης, το μεγαλύτερο μέρος των ημερών εργασίας προέρχονται από την απασχόληση των κατόχων των εκμεταλλεύσεων και των μελών των οικογενειών τους. Όλα αυτά είναι συνέπειες της οικονομικής κρίσης και της αύξησης του ποσοστού ανεργίας, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης πολλοί ήταν αυτοί που στράφηκαν στην γεωργία και στην κτηνοτροφία έτσι ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν κάποιο εισόδημα.

Στο επόμενο Διάγραμμα παρουσιάζεται ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, κατά περιφέρεια και γίνεται σύγκριση με τα αντίστοιχα μεγέθη του 2009.

Διάγραμμα 42: Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση, κατά περιφέρεια

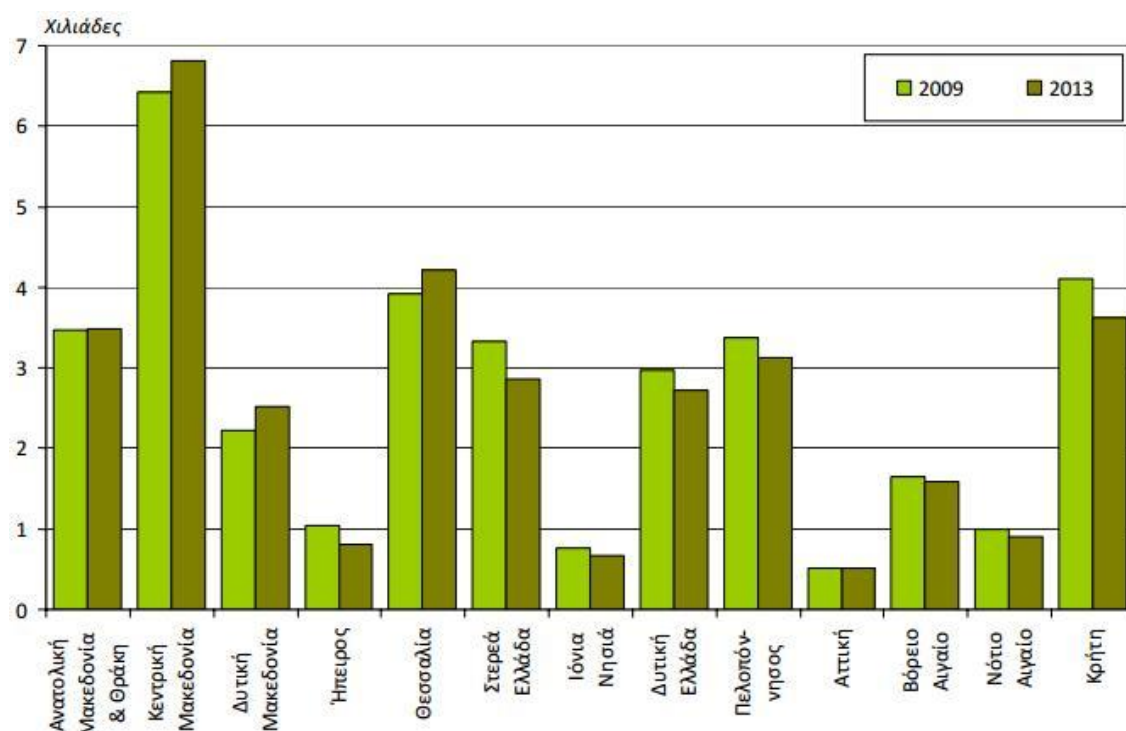
Απογραφή Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 2009 και Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων 2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Διάγραμμα 43: Χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση κατά περιφέρεια

Απογραφή Γεωργίας – Κτηνοτροφίας 2009 και Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων 2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων με χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση ανά περιφέρεια παρουσιάζει την μεγαλύτερη μείωση στην Ήπειρο (-9,4%), και στην Δυτική Ελλάδα (- 4,5%), ενώ αύξηση παρουσιάζεται στην Αττική (+0,8%) και στην Κρήτη (+0,4%). Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση ανά περιφέρεια, σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα, παρουσιάζει μεγαλύτερη μείωση στην Ήπειρο (-22,3%), στην Στερεά Ελλάδα (-14,4%), και στα Ιόνια Νησιά (- 12,3%), αύξηση σημειώνεται στην Δυτική Μακεδονία (+13,3%), στην Θεσσαλία (+7,3%), στην Κεντρική Μακεδονία (+6,2%), καθώς και στην Ανατολική Μακεδονία και στην Θράκη (+0,4%). Βάσει των δεδομένων του πίνακα 4, η μέση χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση ανά εκμετάλλευση μειώθηκε ελάχιστα το 2013 (-0,9%), σε σύγκριση με το 2009. Ενώ το 2009 είναι 48,52 στρέμματα ανά εκμετάλλευση, το 2013 είναι 48,06 στρέμματα.

Πίνακας 19: Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων και ΧΓΕ κατά Περιφέρεια

Σε χιλιάδες στρέμματα

Περιφέρειες	2009			2013			Μεταβολή %		
	Αριθμός εκμεταλλεύσεων	Από αυτές, με ΧΓΕ	ΧΓΕ	Αριθμός εκμεταλλεύσεων	Από αυτές, με ΧΓΕ	ΧΓΕ	Αριθμός εκμεταλλεύσεων	Από αυτές, με ΧΓΕ	ΧΓΕ
Σύνολο	723.007	716.823	34.779	709.449	703.535	33.815	-1,9	-1,9	-2,8
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	53.148	51.952	3.468	52.066	51.219	3.483	-2,0	-1,4	0,4
Κεντρική Μακεδονία	101.337	100.027	6.420	100.451	99.226	6.819	-0,9	-0,8	6,2
Δυτική Μακεδονία	24.230	23.758	2.227	23.857	23.504	2.522	-1,5	-1,1	13,3
Ήπειρος	33.464	33.069	1.041	30.559	29.946	809	-8,7	-9,4	-22,3
Θεσσαλία	63.456	62.111	3.921	62.467	61.114	4.209	-1,6	-1,6	7,3
Στερεά Ελλάδα	69.660	69.214	3.336	68.095	67.631	2.856	-2,2	-2,3	-14,4
Ιόνια Νησιά	28.972	28.960	769	28.383	28.372	675	-2,0	-2,0	-12,3
Δυτική Ελλάδα	87.560	87.164	2.977	83.703	83.245	2.719	-4,4	-4,5	-8,7
Πελοπόννησος	93.188	92.984	3.369	92.162	91.946	3.120	-1,1	-1,1	-7,4
Αττική	26.837	26.614	509	27.032	26.836	508	0,7	0,8	-0,3
Βόρειο Αιγαίο	30.197	30.165	1.648	29.661	29.640	1.585	-1,8	-1,7	-3,8
Νότιο Αιγαίο	21.493	21.390	992	21.088	21.081	895	-1,9	-1,4	-9,8
Κρήτη	89.465	89.415	4.103	89.926	89.774	3.617	0,5	0,4	-11,9

Σημείωση: Τυχόν διαφορές μεταξύ του αθροίσματος των επιμέρους ποσών και των συνόλων οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

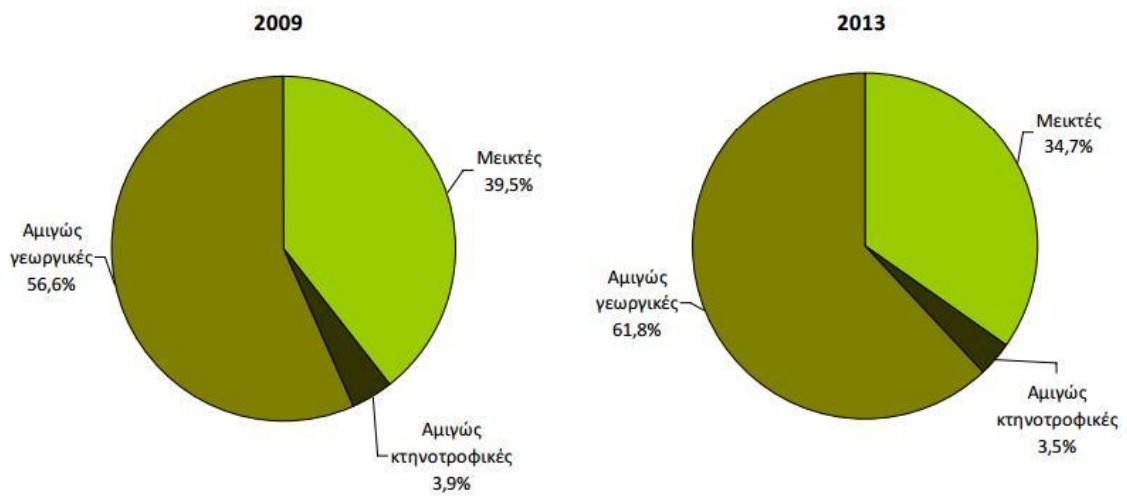
Πίνακας 20: Μέση ΧΓΕ των εκμεταλλεύσεων κατά Περιφέρεια

Περιφέρειες	Μέση χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση		Μεταβολή %
	2009	2013	
Σύνολο	48,52	48,06	-0,9
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	66,75	68,00	1,9
Κεντρική Μακεδονία	64,18	68,72	7,1
Δυτική Μακεδονία	93,74	107,30	14,5
Ήπειρος	31,48	27,02	-14,2
Θεσσαλία	63,13	68,87	9,1
Στερεά Ελλάδα	48,20	42,23	-12,4
Ιόνια Νησιά	26,55	23,79	-10,4
Δυτική Ελλάδα	34,15	32,66	-4,4
Πελοπόννησος	36,23	33,93	-6,3
Αττική	19,13	18,93	-1,0
Βόρειο Αιγαίο	54,63	53,48	-2,1
Νότιο Αιγαίο	46,38	42,46	-8,5
Κρήτη	45,89	40,29	-12,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Σχετικά με την παραγωγική κατεύθυνση των εκμεταλλεύσεων, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα που ακολουθεί, το 2013 το 61,8% είναι αμιγώς γεωργικές εκμεταλλεύσεις, το 34,7% είναι μεικτές και το 3,5% είναι αμιγώς κτηνοτροφικές.

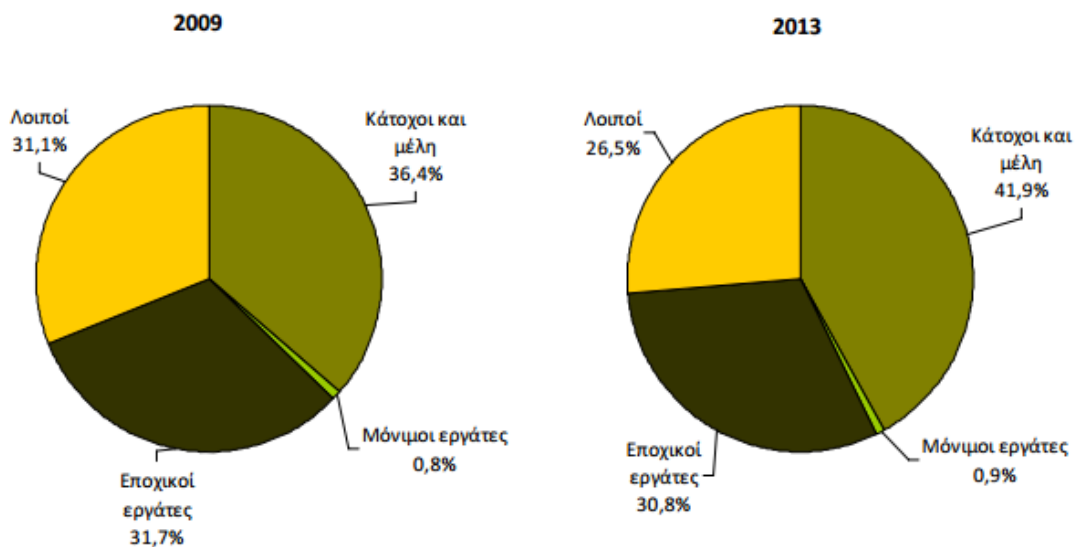
Διάγραμμα 7: Ποσοστιαία κατανομή των εκμεταλλεύσεων σε μεικτές, αμιγώς γεωργικές και αμιγώς κτηνοτροφικές

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Διάγραμμα 45: Ποσοστά Απασχολούμενων στην Γεωργία & Κτηνοτροφία Κατά Κατηγορία

Απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας 2009 & Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων 2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

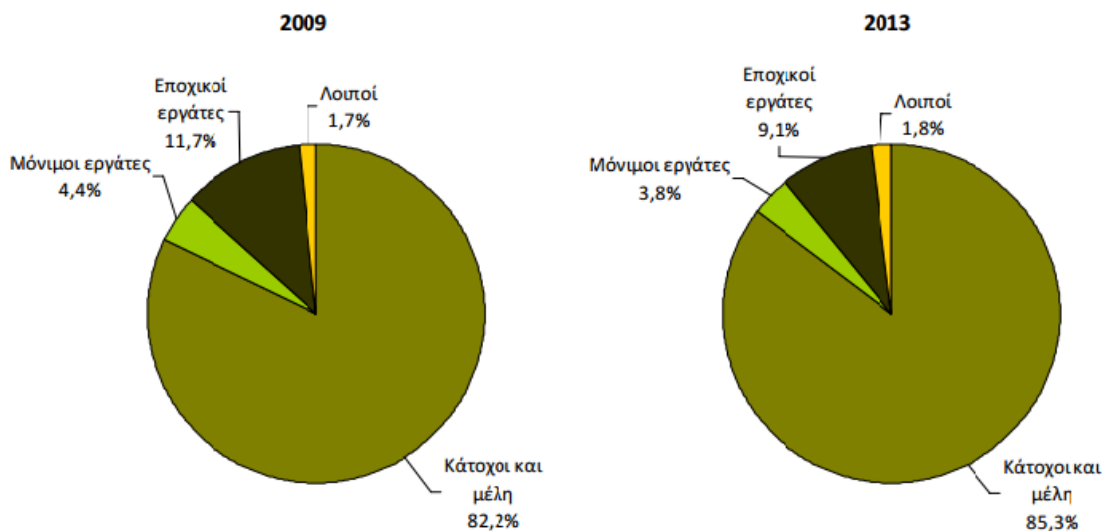
Στο Διάγραμμα 45 παρουσιάζονται τα ποσοστά τα οποία αντιπροσωπεύουν τους απασχολούμενους στην γεωργία και την κτηνοτροφία για το 2009 και το 2013, παρατηρείται ότι το ποσοστό του οικογενειακού εργατικού δυναμικού αυξήθηκε το 2013 σε σύγκριση με το 2009, από 36,4% σε 41,9%, ενώ το ποσοστό των εποχικών και

των λοιπών εργατών μειώθηκε το 2013 σε σύγκριση με το 2009. Στην μεταβολή αυτή των ποσοστών, σαφέστατα συνέβαλε η έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, κατά την οποία πολλοί εργαζόμενοι χάνοντας την δουλειά τους ή βλέποντάς τα εισοδήματά τους να μειώνονται στράφηκαν ξανά στην γεωργία και την κτηνοτροφία.

Στο Διάγραμμα 46 παρουσιάζονται τα ποσοστά των ημερών εργασίας των απασχολούμενων στην γεωργία- κτηνοτροφία για το 2009 και για το 2013.

Διάγραμμα 46: Ποσοστά Ημερών Εργασίας Απασχολούμενων στην Γεωργία-Κτηνοτροφία, Κατά Κατηγορία

Απογραφή Γεωργίας- Κτηνοτροφίας 2009 & Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων 2013

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Σύμφωνα με το παραπάνω Διάγραμμα το οικογενειακό εργατικό δυναμικό το 2013 κατέχει την πλειοψηφία του συνόλου των ημερών εργασίας στην γεωργία-κτηνοτροφία με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι 85,3%, αυξημένο κατά 3,1% σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό το 2009 (82,2%).

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015), «σε ότι αφορά στη μορφή απασχόλησης του οικογενειακού εργατικού δυναμικού, το 2013, από τους 1.218.274 κατόχους εκμεταλλεύσεων και απασχολούμενα μέλη της οικογένειάς τους, τα 938.526 άτομα (77,0%), απασχολούνται «αποκλειστικά» στη γεωργία- κτηνοτροφία, τα 39.931 άτομα (3,3%) άτομα απασχολούνται «κυρίως» και τα 239.816 άτομα (19,7%)

απασχολούνται «δευτερευόντως». Το 2013 σε σχέση με το 2009, ο αριθμός των κατόχων και των μελών της οικογένειας τους που απασχολήθηκαν στην εκμετάλλευση «αποκλειστικά» ή «κυρίως» παρουσιάζουν αύξηση κατά 7,2% και 10,4% αντίστοιχα, ενώ «δευτερευόντως» απασχολούμενοι παρουσιάζουν μείωση κατά 14,1%, (Πίνακας 21)».

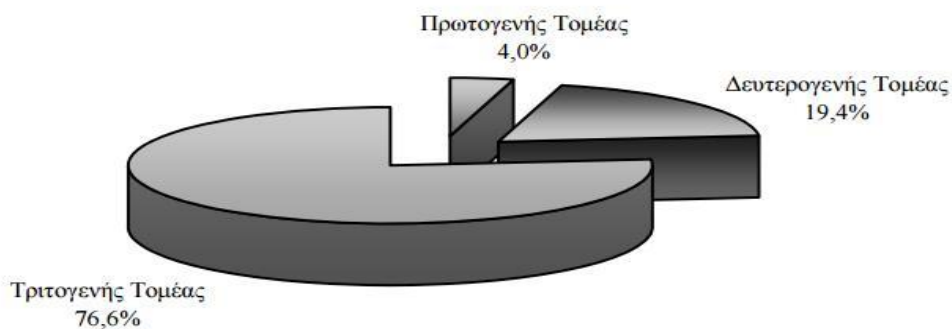
Πίνακας 21: Απασχόληση των κατόχων & των μελών του νοικοκυριού τους στην γεωργία- κτηνοτροφία, κατά κατηγορία και περιφέρεια

Περιφέρειες	2009				2013				Μεταβολή %			
	Κάτοχοι και απασχολούμενα μέλη	Από αυτούς, απασχολούμενοι στην εκμετάλλευση			Κάτοχοι και απασχολούμενα μέλη	Από αυτούς, απασχολούμενοι στην εκμετάλλευση			Κάτοχοι και απασχολούμενα μέλη	Από αυτούς, απασχολούμενοι στην εκμετάλλευση		
		Αποκλειστικά	Κυρίως	Δευτερευόντως		Αποκλειστικά	Κυρίως	Δευτερευόντως		Αποκλειστικά	Κυρίως	Δευτερευόντως
Σύνολο	1.191.006	875.563	36.164	279.279	1.218.274	938.526	39.931	239.816	2,3	7,2	10,4	-14,1
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	94.846	74.482	3.282	17.082	97.498	80.224	2.930	14.344	2,8	7,7	-10,7	-16,1
Κεντρική Μακεδονία	166.678	128.064	6.796	31.818	175.356	141.223	7.214	26.919	5,3	10,3	6,3	-15,1
Δυτική Μακεδονία	40.889	30.494	1.769	8.626	42.052	32.212	1.814	8.026	2,9	5,7	2,4	-7,0
Ήπειρος	52.530	42.586	1.669	8.275	51.683	43.216	1.010	7.457	-1,8	1,4	-39,6	-10,4
Θεσσαλία	104.484	80.663	4.251	19.570	110.555	89.022	4.623	16.910	5,7	10,3	8,8	-13,8
Στερεά Ελλάδα	114.414	82.404	3.188	28.822	111.908	84.327	2.543	25.038	-3,2	1,6	-20,7	-15,0
Ιόνια Νησιά	45.891	31.006	1.221	13.664	43.750	33.610	874	9.266	-4,9	8,3	-28,5	-32,5
Δυτική Ελλάδα	139.605	105.584	3.161	30.860	140.837	110.090	3.959	26.789	0,0	3,8	24,1	-15,0
Πελοπόννησος	155.537	117.046	3.962	34.529	160.703	122.301	4.929	33.472	2,5	4,0	23,4	-5,0
Αττική	44.212	28.328	629	15.255	44.064	30.599	1.477	11.988	12,0	16,7	176,6	-4,7
Βόρειο Αιγαίο	47.697	34.235	1.112	12.350	49.222	36.346	1.547	11.329	3,0	6,0	39,0	-8,5
Νότιο Αιγαίο	36.293	22.462	1.210	12.621	36.311	24.869	1.527	9.915	0,1	10,7	26,2	-21,3
Κρήτη	147.930	98.209	3.914	45.807	154.333	110.485	5.484	38.363	3,6	12,0	39,4	-17,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (30/3/2007), το 2005 στον Πρωτογενή Τομέα, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) μειώθηκε στο σύνολο της χώρας κατά 1,2%, με την μεγαλύτερη μείωση να παρουσιάζεται στην περιφέρεια της Ηπείρου. Η Α.Π.Α. του Δευτερογενή Τομέα παρουσίασε αύξηση στο σύνολο της χώρας κατά 2,2%, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάστηκε στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδος. Τέλος, στον Τριτογενή Τομέα, όλες οι περιφέρειες κινήθηκαν κοντά στο μέσο όρο του ρυθμού ανάπτυξης του Τομέα στη Χώρα, που ήταν 9,4%. Η συμμετοχή των τομέων της παραγωγής στο σχηματισμό της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας για το 2005 αποτυπώνεται στο επόμενο Διάγραμμα.

Διάγραμμα 47: Συμμετοχή των τομέων της παραγωγής στο σχηματισμό της Α.Π.Α. (2005)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 30/3/2007

Και το 2006 η ΑΠΑ στον Πρωτογενή Τομέα παρουσίασε επιπλέον μείωση στο σύνολο της χώρας κατά 8,3%. Ενώ στον Δευτερογενή Τομέα η ΑΠΑ παρουσίασε μεγάλη αύξηση στο σύνολο της χώρας κατά 16,8%. Ο Τριτογενής Τομέας το 2006 επίσης παρουσίασε αύξηση της ΑΠΑ στο σύνολο της χώρας κατά 4,7%. Όπως φαίνεται και στο επόμενο Διάγραμμα η συμμετοχή του Πρωτογενούς Τομέα στον σχηματισμό της Α.Π.Α. μειώθηκε από 4% που ήταν το 2005 σε 3,7% το 2006.

Διάγραμμα 48: Συμμετοχή των τομέων της παραγωγής στο σχηματισμό της Α.Π.Α. (2006)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 31/3/2008

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη της παραγωγής ορισμένων αγροτικών προϊόντων από το 2006-2011:

**Πίνακας 22: Εξέλιξη της παραγωγής ορισμένων αγροτικών προϊόντων
(σε 1000 τόνους)**

Προϊόν	2006	2007	2008	2009	2010*	2011**
Σιτάρι σκληρό	1.424	928	1.147	1.383	1.278	1.071
Σιτάρι μαλακό	362	475	509	480	351	334
Αραβόσιτος	2.366	1.771	2.333	1.607	1.542	1.870
Ρύζι	174	180	188	208	240	240
Καπνός	22	21,5	20,3	20,6	21	20
Βαμβάκι	900	860	650	600	500	620
Τομάτες βιομηχ.	720	640	670	810	620	600
Ζαχαρότευτλα	1.798	828	900	770	761	350
Ελαιόλαδο	422	335	210	235	225	210
Σταφίδα	56	45	46	45	43	43
Κρασί	402	390	387	336	310	250
Λεμόνια	85	46,5	47	30	33	45
Πορτοκάλια	911	880	930	727	700	620
Μήλα	262	262	240	230	250	230
Ροδάκινα	698	760	693	654	610	580
Κρέας αιγοπρβ	111	113	108	109	102	100
Κρέας βόειο	62	57	56	59	61	59
Γάλα αγελαδινό	750	717	706	684	672	665
Γάλα αιγοπρβ.	690	687	645	684	703	720
Μέλι	16	8	12	16	13	12
Σύνολο	12.231	10.004	10.497	9.688	9.035	8.639
Μεταβολή (%)		-18,21	4,90	-7,70	-6,70	-4,38

Πηγή: Έρευνα ΠΑΣΕΓΕΣ

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα βασικά μεγέθη του αγροτικού τομέα της Ελλάδας σε σύγκριση με την ΕΕ-27. Στο σύνολό του ο πρωτογενής τομέας το 2012 απασχόλησε 507.000 άτομα, πλήθος που αντιπροσωπεύει το 12,4% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας. Η αξία της παραγωγής του γεωργικού κλάδου, σε τρέχουσες τιμές, το 2012 ήταν περίπου 10,8 δις ευρώ, ενώ η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του, σε βασικές τιμές, βρισκόταν στο χαμηλό επίπεδο των 5 δις ευρώ, μέγεθος που αναλογεί στο 4% στο σύνολο της οικονομίας. Η αξία των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων - περιλαμβανομένων των τροφίμων και των ποτών, βρισκόταν σε υψηλό σημείο, καλύπτοντας το 13,6% της συνολικής αξίας των εισαγωγών, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται αρνητικό ισοζύγιο στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων της χώρας, με έλλειμμα το οποίο κατά το 2011 προσεγγίζει το επίπεδο των 2 δις ευρώ περίπου.

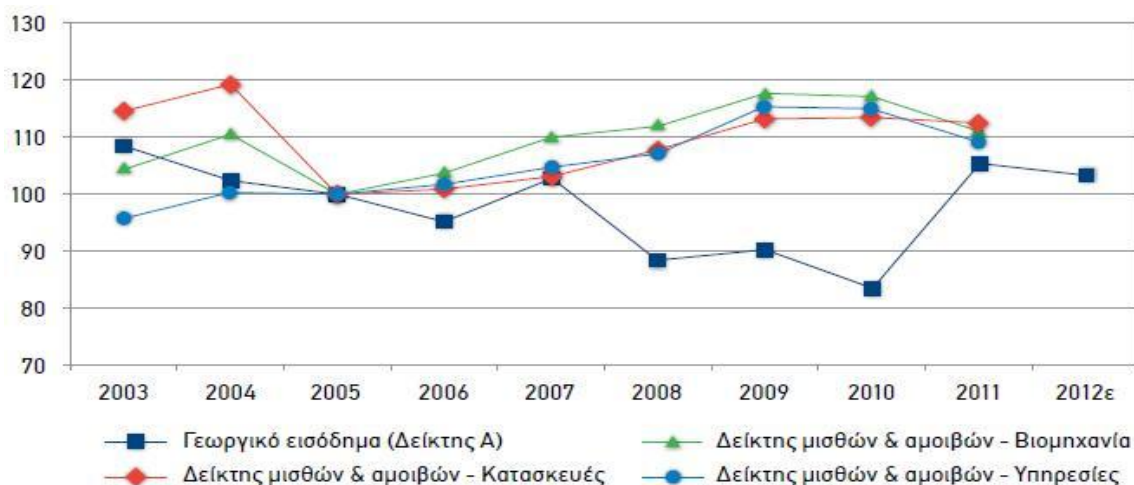
Πίνακας 23: Βασικά μεγέθη αγροτικού τομέα ΕΕ-27, Ελλάδα (2012)

Μεγέθη	ΕΕ-27	Ελλάδα
Έκταση κυρίως αγροτικών περιοχών (% της συνολικής, το 2008)	57,6	82,0
Πληθυσμός κυρίως αγροτικών περιοχών (% του συνολικού, το 2008)	23,6	43,0
Χρησιμοποιούμενη γεωργική γη (σε 1000 εκτάρια, το 2011)	171 603,0	3 478,0
Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων (σε 1000, το 2011)	11 757,0	717,0
Έκταση ανά εκμετάλλευση (σε εκτάρια, το 2011)	14,6	4,9
Σύνολο εργατικού δυναμικού εκμεταλλεύσεων (σε 1000, το 2010)	24 889,0	1 133,0
Απασχόληση κυρίως αγροτικών περιοχών (% της συνολικής, το 2008)	21,7	41,0
Αριθμός απασχολούμενων πρωτογενούς τομέα (σε 1000, το 2011)	10 761,0	507,0
Ποσοστό απασχόλησης πρωτογενούς τομέα στο σύνολο (% το 2011)	5,0	12,4
Αξία προϊόντος γεωργικού τομέα, σε τρέχουσες τιμές (δισ. €, το 2012)	405,6	10,8
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, σε βασικές τιμές (δισ. €, το 2012)	159,4	5,1
ΑΠΑ κυρίως αγροτικών περιοχών (% της συνολικής, το 2008)	17,2	34,0
Ποσοστό γεωργίας στο ΑΕΠ (% το 2011)	1,2	2,5
Ποσοστό ΑΠΑ πρωτογενούς τομέα στην οικονομία (% το 2011)	2,3	4,0
Μερίδιο εισαγωγών αγροτικών προϊόντων στο σύνολο (% το 2011)	5,8	13,6
Μερίδιο εξαγωγών αγροτικών προϊόντων στο σύνολο (% το 2011)	6,8	17,5
Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων (σε δισ. €, το 2011)	6 579,6	-1,9

Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 7/2013

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος σε σύγκριση με μισθούς και αμοιβές στον τομέα της βιομηχανίας, των υπηρεσιών και των κατασκευών, από το 2003 μέχρι το 2012. Σύμφωνα με το Διάγραμμα είναι εμφανές ότι το εισόδημα από την γεωργία είναι σαφώς μικρότερο σε σύγκριση με τους άλλους τομείς.

Διάγραμμα 49: Εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος συγκρινόμενου με μισθούς και αμοιβές άλλων τομέων της οικονομίας

Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 7/2013

3.2 Ο Τομέας Μεταποίησης

Τα τελευταία χρόνια όλο και ιδίως μετά την οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2009, όλο και συχνότερα ακούγεται η φράση «δεν παράγουμε τίποτα», η παραγωγή όμως είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη, ένας από τους κατ' εξοχήν παραγωγικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας είναι ο τομέας της μεταποίησης. Αυτό που αποδεικνύεται από τις διάφορες μελέτες και τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, είναι ότι εν μέσω δημοσιονομικής προσαρμογής και αναζήτησης ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης, ο ελληνικός μεταποιητικός τομέας παρουσιάζει συνεχείς μειώσεις, χαρακτηριστική είναι και η μείωση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής ο οποίος από το 2010 που ήταν 84,4% το 2013 μειώθηκε στο 72,5% (Πίνακας 24).

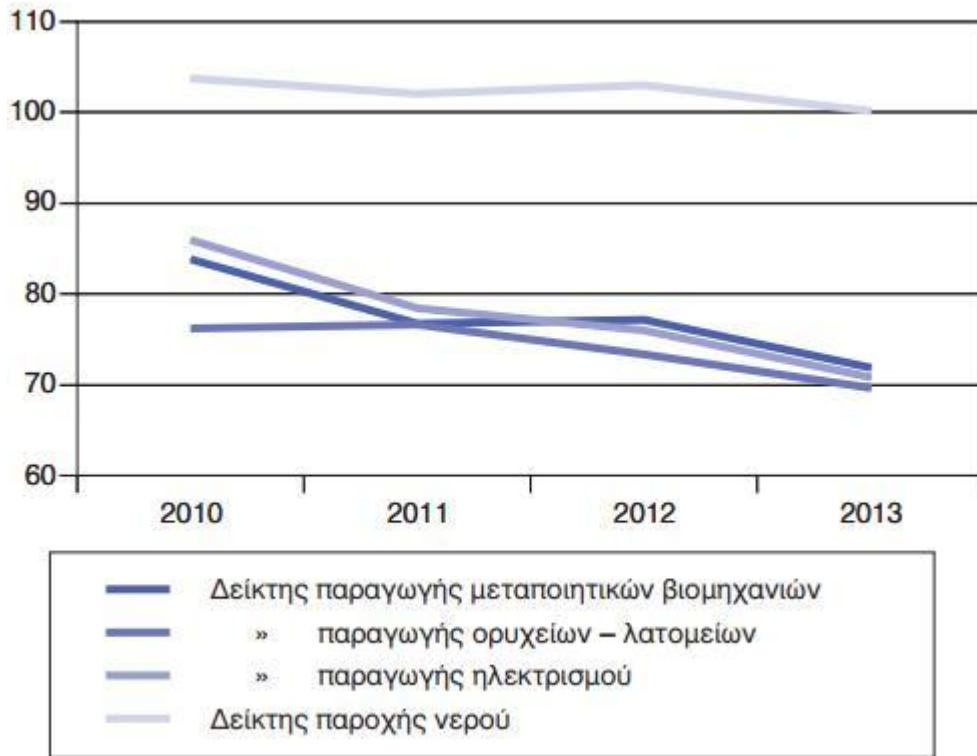
**Πίνακας 24: Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής
(2005=100,0)**

Κλάδοι	2010	2011	2012	2013*
Γενικός δείκτης	84,4	77,9	75,2	72,5
Ορυχεία – λατομεία	76,2	76,7	77,2	69,6
Μεταποιητικές βιομηχανίες	83,8	76,6	73,4	71,9
Τρόφιμα	96,7	95,8	92,5	87,9
Ποτά	96,3	87,4	80,1	78,4
Καπνός	74,6	82,4	75,1	77,1
Κλωστούφαντουργικές ύλες	41,9	32,7	26,2	22,3
Είδη ένδυσης	48,3	36,1	33,6	32,2
Δέρματα – είδη υπόδησης	50,0	42,2	28,8	28,5
Ξύλο και φελλός	60,4	75,5	53,2	40,0
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	94,1	85,7	76,4	78,3
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προ-εγγεγραμμένων μέσων	75,7	57,2	45,3	40,8
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	110,8	94,7	117,7	122,9
Χημικά προϊόντα	84,7	81,0	71,1	72,6
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα	153,5	152,9	145,0	164,4
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	85,4	78,8	71,5	72,6
Μη μεταλλικά ορυκτά	59,4	38,2	32,2	31,6
Βασικά μέταλλα	92,6	98,5	92,4	87,2
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	79,7	76,2	68,3	59,3
Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	30,6	23,4	21,8	28,6
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	79,1	70,4	66,1	57,8
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	64,9	59,7	52,9	54,0
Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημρυμουλκούμενα	71,6	49,8	42,9	41,9
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	54,8	37,0	21,5	19,3
Επιπλα	62,9	49,0	34,3	28,1
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	64,5	55,9	48,8	46,3
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	58,0	57,2	48,9	41,6
Ηλεκτρισμός	86,0	78,4	76,0	70,8
Παροχή νερού	103,7	102,0	103,0	100,1

* = Προσωρινά στοιχεία.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014

**Διάγραμμα 50: Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής
(2005=100,0)**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014

Ο μεταποιητικός τομέας είναι ένα από τους σημαντικότερους τομείς οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδας, σύμφωνα με στοιχεία του 2006 τα οποία παρατίθενται στο επόμενο πίνακα, είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας της Ελλάδας με κριτήριο τον κύκλο εργασιών, δεδομένου ότι ο τζίρος των μεταποιητικών επιχειρήσεων κυμαίνεται στα 70 δις. € και καλύπτει το 22,5% του συνολικού κύκλου εργασιών. Σύμφωνα με τον ως άνω πίνακα ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των βιομηχανικών κλάδων παρουσίασε μείωση του δείκτη της βιομηχανικής παραγωγής, δύο βιομηχανική κλάδοι ήταν αυτοί οι οποίοι παρουσίασαν αύξηση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, και συγκεκριμένα ο κλάδος «Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα», του οποίου ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής το 2010 ήταν 110,8 και το 2013 έφτασε στο 122,9. Ο δεύτερος κλάδος της βιομηχανίας που παρουσίασε αύξηση το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα είναι αυτός των «Βασικών φαρμακευτικών προϊόντων σκευασμάτων», ο εν λόγω βιομηχανικός κλάδος παρουσίασε και την μεγαλύτερη αύξηση, το 2009 ο δείκτης βιομηχανικής

παραγωγής ήταν στο 153,5 ενώ το 2013 έφτασε στο 164,4, στην αύξηση αυτή συνέβαλα και τα μέτρα που προωθήθηκαν από την κυβέρνηση σχετικά με τις τιμές των γενόσημων φαρμάκων.

Δεδομένης της αύξησης που παρουσίασαν αυτή οι δύο κλάδοι της ελληνικής βιομηχανίας εν μέσω οικονομικής κρίσης, θα ήταν σωστό να δοθούν από την κυβέρνηση περισσότερα κίνητρα για την περαιτέρω ανάπτυξη τους. Τα κίνητρα αυτά θα μπορούσαν να είναι με την μορφή νέων μορφών επενδύσεων κεφαλαίων σε αυτούς του δύο τομείς, έτσι ώστε να υπάρξει μεγαλύτερη ανάπτυξη των συγκεκριμένων τομέων και αύξηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των παραγόμενων από αυτούς τους κλάδους προϊόντων.

Πίνακας 25: Κύκλος εργασιών κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας (εκατ. €)

Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας	2002		2003		2004		2005		2006	
	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ
Χονδρικό και λιανικό - εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων	99.758	41,41%	107.784	42,89%	119.802	43,12%	117.982	42,47%	131.599	41,86%
Μεταποιητικές Βιομηχανίες	53.234	22,10%	56.908	22,64%	62.729	22,58%	61.418	22,11%	70.871	22,55%
Μεταφορές, Αποθήκευση και επικοινωνίες	18.655	7,74%	19.261	7,66%	21.928	7,89%	20.290	7,30%	23.961	7,62%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	15.638	6,49%	13.697	5,45%	14.771	5,32%	16.866	6,07%	22.216	7,07%
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες	11.182	4,64%	12.742	5,07%	14.054	5,06%	14.465	5,21%	15.662	4,98%
Κατασκευές	13.786	5,72%	14.501	5,77%	15.484	5,57%	15.648	5,63%	14.536	4,62%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα	6.187	2,57%	7.053	2,81%	8.528	3,07%	8.687	3,13%	10.365	3,30%
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	8.054	3,34%	8.259	3,29%	8.918	3,21%	9.424	3,39%	10.005	3,18%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	7.747	3,22%	5.249	2,09%	5.589	2,01%	6.113	2,20%	7.669	2,44%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	1.656	0,69%	1.739	0,69%	2.019	0,73%	2.261	0,81%	2.195	0,70%
Ορυχεία και λατομεία	757	0,31%	695	0,28%	753	0,27%	828	0,30%	1.888	0,60%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	677	0,28%	722	0,29%	771	0,28%	907	0,33%	1.009	0,32%
Αλιεία	540	0,22%	597	0,24%	666	0,24%	569	0,20%	784	0,25%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	650	0,27%	472	0,19%	523	0,19%	562	0,20%	611	0,19%
Άγνωστος Κλάδος	2.049	0,85%	1.285	0,51%	862	0,31%	1.312	0,47%	554	0,18%
Εκπαίδευση	315	0,13%	342	0,14%	436	0,16%	489	0,18%	420	0,13%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	1	0,00%	1	0,00%	1	0,00%	1	0,00%	1	0,00%
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό και μη διαφοροποιημένες παραγωγικές δραστηριότητες νοικοκυριών για ίδια χρήση	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	0,00%	0	0,00%
ΣΥΝΟΛΟ	240.885	100,00%	251.310	100,00%	277.835	100,00%	277.824	100,00%	314.349	100,00%

Πηγή: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2011

Επίσης ο τομέας της μεταποίησης είναι ο πέμπτος μεγαλύτερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας, με κριτήριο τον αριθμό των επιχειρήσεων, ο οποίος σύμφωνα με τα στοιχεία του 2006 που παρατίθενται στον επόμενο πίνακα, αποτελείται από 91.733 επιχειρήσεις οι οποίες κατέχουν το 9,89% του συνόλου των

επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Ο μεγαλύτερος τομέας οικονομικής δραστηριότητας, με κριτήριο τον αριθμό των επιχειρήσεων, είναι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο- επισκευή αυτοκινήτων με ποσοστό συμμετοχής το 2006 33,98%, δεύτερος είναι ο κλάδος της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι στο 15,54%, τρίτος είναι ο κλάδος των κατασκευών με ποσοστό 12,50%, τέταρτος είναι ο κλάδος των Ξενοδοχείων και των Εστιατορίων με ποσοστό 11,30% για το 2006.

Όμως από την ανάλυση των δεδομένων του Πίνακα 12 για τον κύκλο εργασιών και του Πίνακα 13 για τον αριθμό των επιχειρήσεων, διαπιστώνεται ότι παρόλο που στον τομέα της μεταποίησης υπάρχει μια σχετική σταθερότητα του ποσοστού του κύκλου εργασιών στο συνολικό κύκλο εργασιών για την περίοδο 2002-2006, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ 22,1% με 22,6%, σημειώνεται μια συνεχής μείωση του ποσοστού συμμετοχής του αριθμού των μεταποιητικών επιχειρήσεων επί του συνόλου των επιχειρήσεων, δηλαδή από 97.011 που ήταν το 2002 σε 91.733 για το 2006. Με την έναρξη της οικονομικής κρίσης ο αριθμός των μεταποιητικών επιχειρήσεων παρουσίασε επιπλέον μείωση, σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία παρουσίασε η ΕΛΣΤΑΤ το 2014 και παρατίθενται στον Πίνακα 14, ο αριθμός των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης το 2009 ήταν 83.565 ενώ το 2011 μειώθηκε στις 74.066.

Πίνακας 26: Αριθμός επιχειρήσεων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας	2002		2003		2004		2005		2006	
	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ	Απόλυτος αριθμός	Ποσοστό συμμ
Χονδρικό και λιανικό - εμπόριο επισκευή αυτοκινήτων	307.324	34,95%	311.984	34,92%	313.553	34,74%	309.543	34,46%	315.253	33,98%
Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικές Δραστηριότητες	112.336	12,77%	119.318	13,36%	126.182	13,98%	132.412	14,74%	144.209	15,54%
Κατασκευές	98.926	11,25%	103.943	11,63%	109.217	12,10%	108.167	12,04%	115.936	12,50%
Ξενοδοχεία και εσπιατόρια	103.971	11,82%	104.708	11,72%	103.730	11,49%	103.344	11,51%	104.886	11,30%
Μεταποιητικές Βιομηχανίες	97.011	11,03%	96.875	10,84%	96.252	10,66%	91.479	10,18%	91.733	9,89%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα	42.814	4,87%	44.341	4,96%	45.713	5,06%	46.527	5,18%	48.882	5,27%
Μεταφορές, Αποθήκευση και επικοινωνίες	46.959	5,34%	48.269	5,40%	48.993	5,43%	47.851	5,33%	48.052	5,18%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	18.124	2,06%	19.388	2,17%	18.491	2,05%	19.526	2,17%	22.454	2,42%
Άγνωστος Κλάδος	35.274	4,01%	27.159	3,04%	22.404	2,48%	20.958	2,33%	16.061	1,73%
Εκπαίδευση	4.817	0,55%	5.080	0,57%	5.258	0,58%	5.291	0,59%	5.649	0,61%
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	3.408	0,39%	3.503	0,39%	3.572	0,40%	3.842	0,43%	4.609	0,50%
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	3.640	0,41%	3.731	0,42%	3.882	0,43%	3.883	0,43%	4.015	0,43%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	846	0,10%	994	0,11%	1.215	0,13%	1.299	0,14%	1.725	0,19%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	1.128	0,13%	1.266	0,14%	1.299	0,14%	1.346	0,15%	1.650	0,18%
Αλιεία	1.598	0,18%	1.620	0,18%	1.655	0,18%	1.567	0,17%	1.577	0,17%
Ορυχεία και λατομεία	1.141	0,13%	1.155	0,13%	1.165	0,13%	1.121	0,12%	1.125	0,12%
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό και μη διαφοροποιημένες παραγωγικές δραστηριότητες νοικοκυριών για ίδια χρήση	43	0,00%	32	0,00%	33	0,00%	33	0,00%	25	0,00%
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	17	0,00%	18	0,00%	17	0,00%	15	0,00%	11	0,00%
ΣΥΝΟΛΟ	879.377	100,0%	893.384	100,0%	902.631	100,0%	898.204	100,0%	927.852	100,0%

Πηγή: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2011

Πίνακας 27: Στοιχεία διάρθρωσης επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης

Ποσά: εκατ. ευρώ

	2009	2010	2011
Αριθμός επιχειρήσεων	83.565	79.338	74.066
Σύνολο απασχολουμένων	400.934	379.269	338.735
Μισθωτοί και ημερομίσθιοι	318.100	301.699	268.042
Αμοιβές απασχολουμένων	6.921	6.644	5.889
Ακαθάριστη αξία παραγωγής	48.601	52.081	50.314
Σύνολο αναλώσεων	30.371	34.970	35.848
Προστιθέμενη αξία	18.230	17.111	14.446
Πωλήσεις παραχθέντων προϊόντων	44.943	47.650	46.349
Σύνολο επενδύσεων	3.131	2.810	1.824
Κόστος εργασίας	8.903	8.548	7.534

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2014

Πίνακας 28: Ποσοστά μείωσης των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης 2009-2011

	Μείωση (εκατ. ευρώ)	Ποσοστό Μείωσης
Αριθμός επιχειρήσεων	-9.499	-0,11%
Σύνολο απασχολούμενων	-62.199	-0,15%
Μισθωτοί και Ημερομίσθιοι	-50.058	-0,15%
Αμοιβές Απασχολουμένων	-1.032	-0,14%
Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής	1.713	0,03%
Σύνολο αναλώσεων	5.477	0,18%
Προστιθέμενη αξία	-3.784	-0,20%
Πωλήσεις παραχθέντων προϊόντων	1.406	0,03%
Σύνολο επενδύσεων	-1.307	-0,41%
Κόστος Εργασίας	-1.369	-0,15%

Σύμφωνα με τον ως άνω πίνακα ο αριθμός των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης μειώθηκε κατά 0,11% από το 2009 έως το 2011. Την ίδια χρονική περίοδο κατά 0,15% μειώθηκε το σύνολο των απασχολούμενων, ο αριθμός των μισθωτών και των ημερομίσθιων, αλλά και το κόστος εργασίας. Οι αμοιβές των απασχολούμενων μειώθηκαν κατά 0,14%, ενώ η προστιθέμενη αξία κατά 0,20%. Την μεγαλύτερη μείωση παρουσίασε το σύνολο των επενδύσεων στο τομέα της μεταποίησης από το 2009 έως το 2011 με ποσοστό – 0,41%, ενώ αύξηση κατά 0,03% παρουσίασε η ακαθάριστη αξία παραγωγής και οι πωλήσεις παραχθέντων προϊόντων.

Πίνακας 29: Ποσοστά Απασχόλησης στην Βιομηχανία 2008- 2011

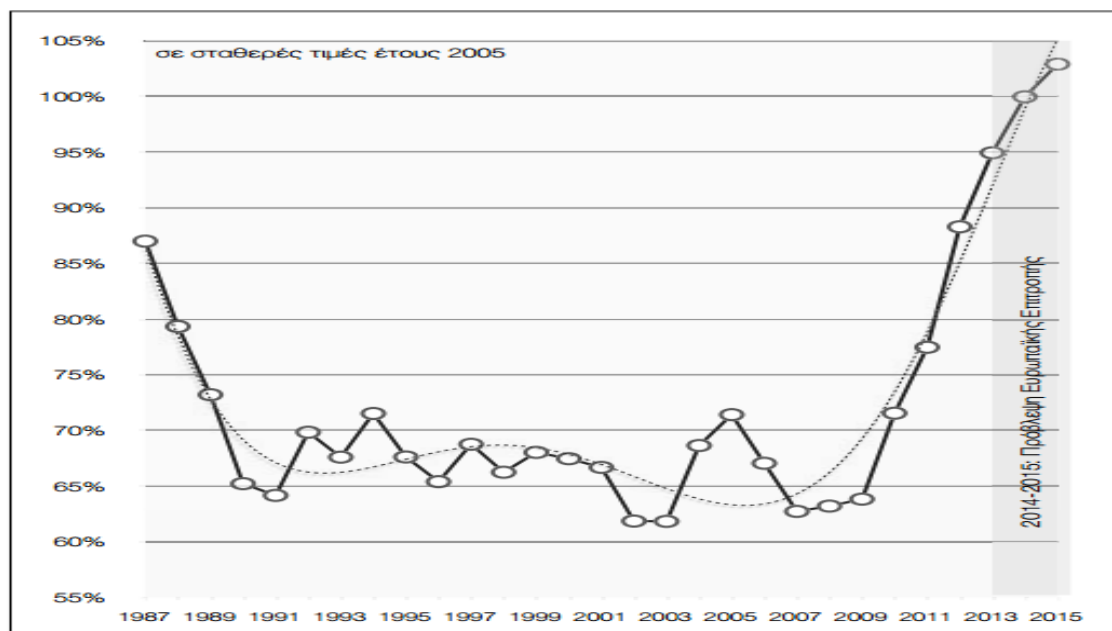
	2008	2009	2010	2011	2008-2011
Απασχολούμενοι στην βιομηχανία	538.785	516.002	483.145	416.989	- 121.796
Ετήσια μεταβολή (%)	- 3,6	- 4,2	- 6,4	- 13,7	-8,2%
Ποσοστό (%) επί του συνόλου των απασχολούμενων	11,8	11,4	10,9	10,0	

Πηγή: INEE-ΓΣΕΕ, 10/2011

Σύμφωνα με τα δεδομένα του ως άνω πίνακα υπήρξε δραματική μείωση των απασχολούμενων στον τομέα της βιομηχανίας από το 2008 έως το 2011. Η μείωση αυτή οφείλεται στην έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, η οποία είχε ως συνέπεια το κλείσιμο ή την μετεγκατάσταση πολλών βιομηχανικών μονάδων σε άλλες χώρες, με τις περισσότερες βιομηχανικές μονάδες να μετακομίζουν στην Βουλγαρία, λόγω χαμηλότερης φορολογίας.

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο λόγος των εξαγωγών/εισαγωγών για αγαθά και υπηρεσίες από το 1987 έως και το 2013.

Διάγραμμα 51: Λόγος εξαγωγών/εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (1987-2013 και πρόβλεψη 2014-2015)

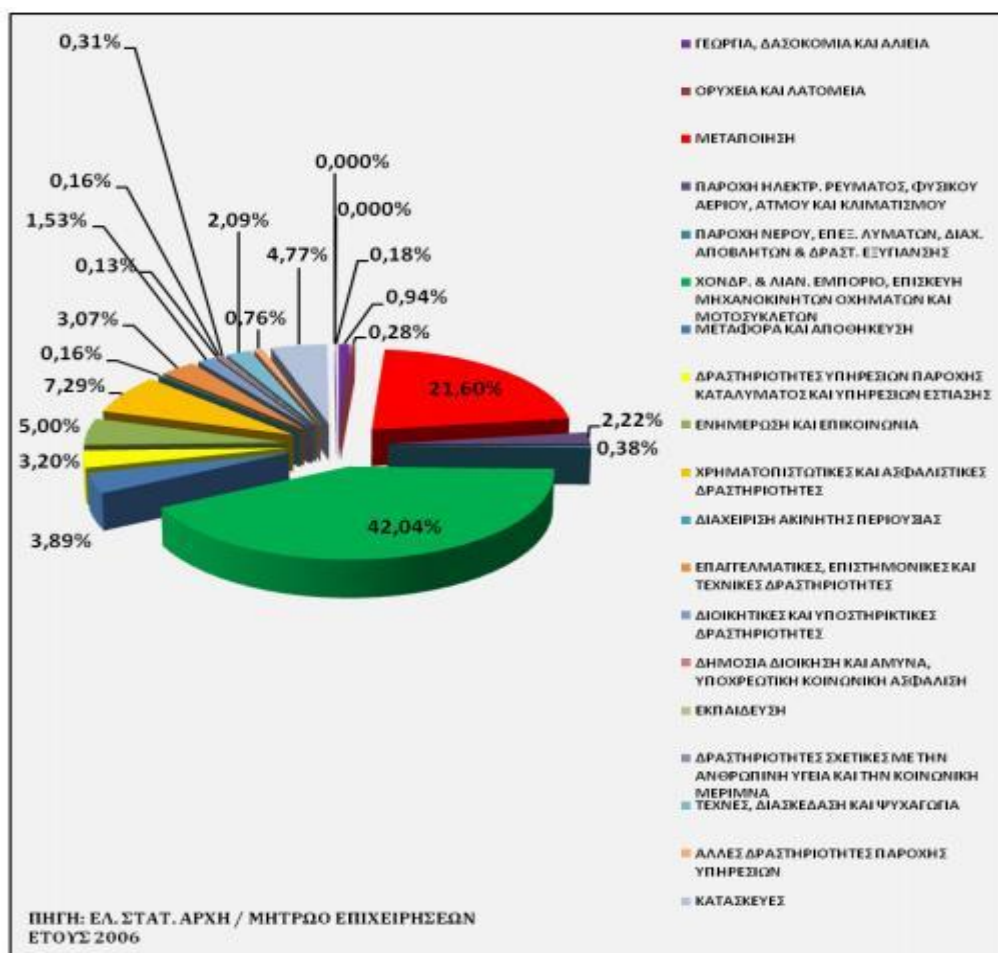
Πηγή: INEE-ΓΣΕΕ, 2014

Οι εξαγωγές δεν παρουσίασαν κάποιο ιδιαίτερο δυναμισμό, όμως ο δείκτης εξαγωγικών επιδόσεων ο οποίος δημοσιεύεται από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (και ισοδυναμεί με το μερίδιο των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών στις αγορές προορισμού των εξαγωγών) παρουσίασε σοβαρή επιδείνωση κατά την περίοδο της κρίσης, με μόνη διαφορά την εμφάνιση μικρής βελτίωσης το 2013, η οποία οφειλόταν σε καλύτερες εξωτερικές συνθήκες. Μεγάλη μείωση παρουσίασαν οι εισαγωγές, η οποία οφείλεται στην ραγδαία μείωση της εγχώριας ζήτησης για καταναλωτικά και επενδυτικά αγαθά.

3.3 Ο Τομέας Εμπορίου

Ο τομέας του εμπορίου στηρίζει καθοριστικά τόσο την ελληνική οικονομία όσο και την απασχόληση. Όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα** που ακολουθεί, ο κύκλος εργασιών των εμπορικών επιχειρήσεων κατέχει το 42,04% του συνολικού κύκλου εργασιών, ενώ ο τομέας της μεταποίησης κατέχει το 21,6.

**Διάγραμμα 52: Ποσοστιαία Κλαδική Οικονομική Δραστηριότητα
(κύκλος εργασιών)**

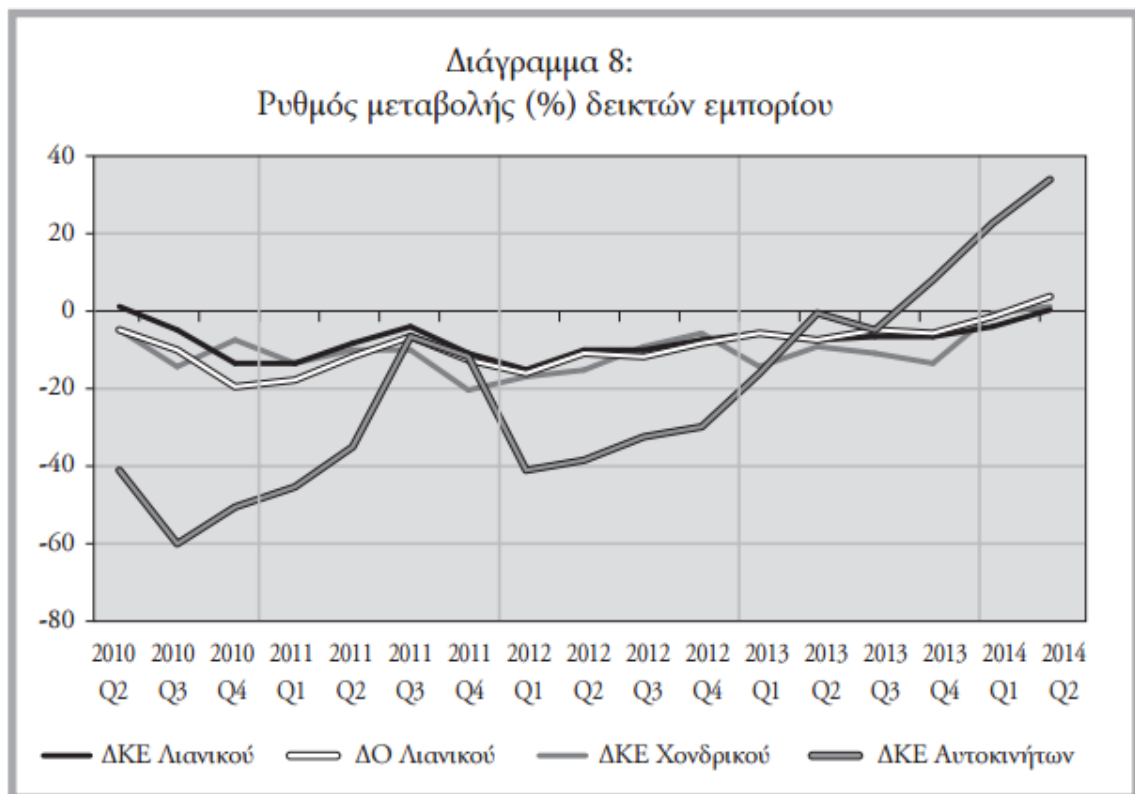

(Μονομήφια ανάλυση κατά ΣΤΑΚΟΔ-08 με βάση τον αριθμό των επιχειρήσεων(επεξεργασία: Εθνικό Παρατηρητήριο ΜΜΕ/ 2008))

Πηγή: Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 3/2014

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο ρυθμός μεταβολής των δεικτών του εμπορίου. Σύμφωνα με το ΙΝ.ΕΜ.Υ.- ΕΣΣΕ, «θετική είναι η εικόνα στο εμπόριο καθώς οι Δείκτες και των τριών υποκλάδων του παρουσίασαν αύξηση το δεύτερο τρίμηνο του 2014 όταν το προηγούμενο μόλις τρίμηνο ανοδικά είχε κινηθεί μόνο εκείνος των Αυτοκινήτων. Ειδικότερα, η ανάκαμψη του λιανικού εμπορίου φαίνεται να επιταχύνεται από τον Ιούνιο και έπειτα, τόσο σε όρους κύκλου εργασιών (ΔΚΕ) όσο και σε όγκου (ΔΟ). Στο χονδρικό εμπόριο, η πτώση του δείκτη επιβραδύνεται απότομα το πρώτο τρίμηνο του έτους και κατόπιν μεγεθύνεται. Στα αυτοκίνητα, ο ΔΚΕ κινήθηκε ανοδικά με σημαντικά επιταχυνόμενο ρυθμό για τρίτο συνεχές τρίμηνο, υποστηριζόμενος κυρίως από πωλήσεις εταιρικών και έως 1.600 κ.ε. οχημάτων, ενώ σημαντική είναι η στροφή που καταγράφεται στα πετρελαιοκίνητα».

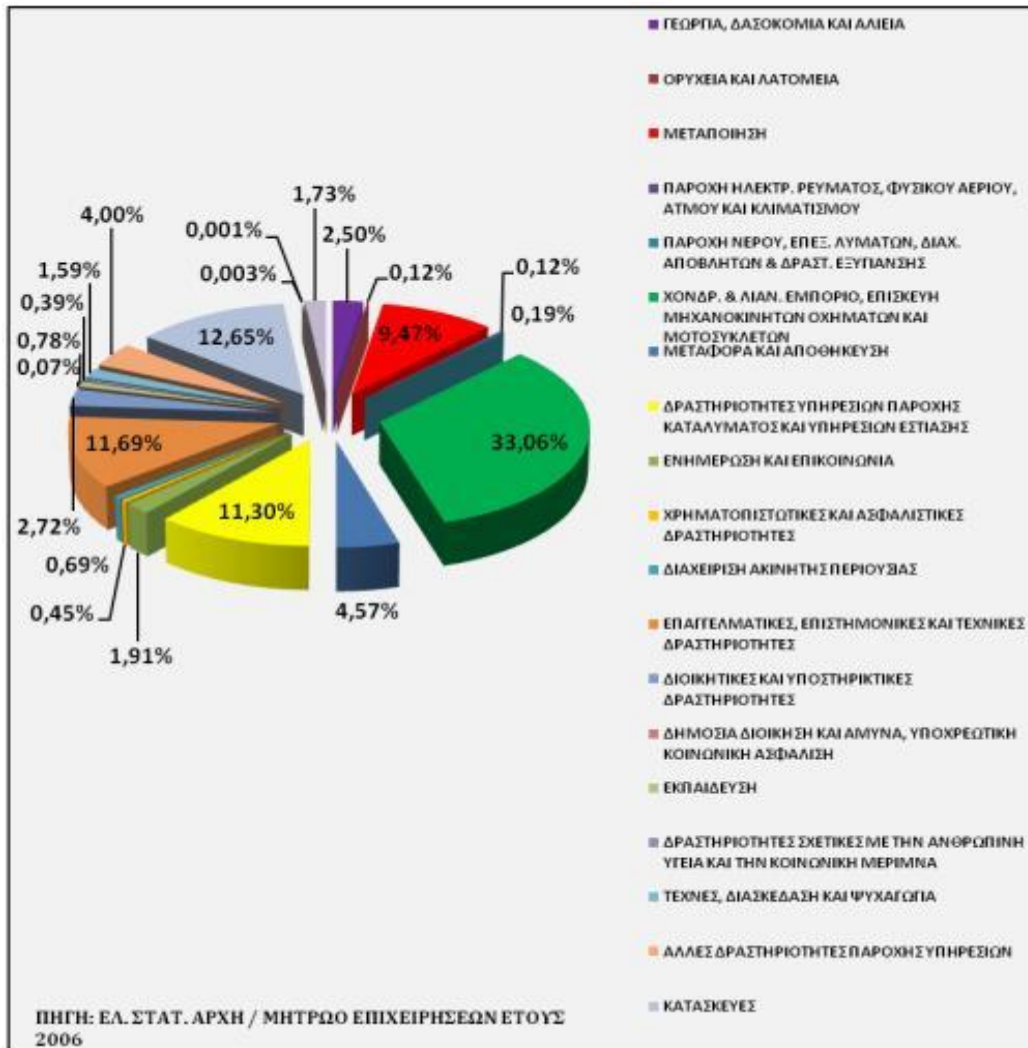
Διάγραμμα 53: Ρυθμός μεταβολής (%) δεικτών εμπορίου

Πηγή: ΙΝ.ΕΜ.Υ.- ΕΣΣΕ

Οι εμπορικές επιχειρήσεις κατέχουν περίπου το 33% του συνόλου των επιχειρήσεων και οι μεταποιητικές επιχειρήσεις το 9,5%, σύμφωνα με τα στοιχεία του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Αθηνών.

**Διάγραμμα 54: Ποσοστιαία Κλαδική Οικονομική Δραστηριότητα
(αριθμός επιχειρήσεων)**

Πηγή: Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 3/2014

Χρονολογικά από το 2000 έως και το 2005 ο αριθμός των επιχειρήσεων στο εμπόριο παρουσίασε μια ραγδαία ανάπτυξη, όπου κατά το 2005 έφτασε έως τις 313.000 επιχειρήσεις. Όμως από το μετά από αυτό το σημείο ξεκίνησε η πτωτική πορεία (Διάγραμμα 55), το 2011 ο αριθμός των επιχειρήσεων έφτασε στα επίπεδα του 2000 και διαμορφώθηκε στις 260.000 επιχειρήσεις. Τα πρώτα σημάδια της κρίσης στην ελληνική οικονομία άρχισαν ουσιαστικά να παρουσιάζονται από το 2006 οπότε και ξεκίνησε η καταγραφή του κλεισίματος μικρών επιχειρήσεων. Σημειωτέον ότι ιδιαίτερη επιτάχυνση της μείωσης του αριθμού των επιχειρήσεων σημειώθηκε από το 2011, έτος κατά το οποίο η Ελλάδα διένυε τον τρίτο χρόνο οικονομικής ύφεσης, όπου και καταγράφεται πολύ σημαντική συρρίκνωση του ΑΕΠ στο - 7,1%.

Διάγραμμα 55: Εξέλιξη του αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου, 2000-2011

Πηγή: INEMY ΕΣΣΕ, 2014

Στο διάστημα 2000- 2007 υπήρξαν οι μεγαλύτερες αυξήσεις όσον αφορά των αριθμό των επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου, με τις σημαντικότερες αριθμητικά αυξήσεις να σημειώνονται το 2002 και το 2004, με ποσοστά 8,4% και 6,2% αντίστοιχα (Πίνακας 30). Στην αύξηση αυτή συνέβαλε η είσοδος της Ελλάδας στο ευρώ, οι Ολυμπιακοί Αγώνες καθώς και το γενικότερο κλίμα ευφορίας που επικρατούσε εκείνη την περίοδο σχετικά με την ανάπτυξη και την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας, γεγονός το οποίο προκάλεσε την αύξηση της ζήτησης.

Πίνακας 30: Εξέλιξη του απόλυτου αριθμού επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου, 2000-2011, και ποσοστιαίες μεταβολές

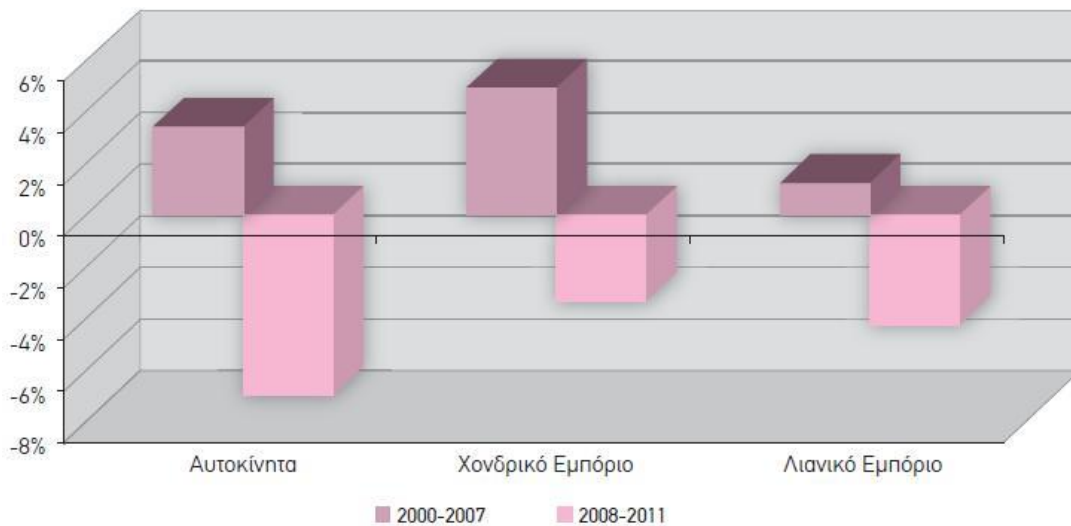
Έτος	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Απόλυτος αριθμός	261.779	258.133	279.709	287.606	305.376	312.936	308.567	305.724	297.450	291.536	286.101	260.638
Ποσοστιαία μεταβολή	-	-1,4%	8,4%	2,8%	6,2%	2,5%	-1,4%	-0,9%	-2,7%	-2,0%	-1,9%	-8,9%
Σωρευτική μεταβολή				+16,8%					- 12,4%			

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Επιχειρήσεων Χονδρικού-Λιανικού Εμπορίου, Πωλήσεων και Επισκευών Αυτοκινήτων και Δικύκλων και Λιανικής Πώλησης Καυσίμων (διάφορα έτη) – Επεξεργασία στοιχείων INEMY της ΕΣΣΕ

Πηγή: INEMY ΕΣΣΕ, 2014

Όπως επιβεβαιώνεται και με τα δεδομένα του ως άνω πίνακα, από το 2002 μέχρι και το 2005 υπάρχει συνεχόμενη αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων, η αύξηση αυτή ξεκινάει να μεταβάλλεται από το 2006, αρχικά παρουσιάζοντας μικρά ποσοστά μείωσης με κορύφωση το 2011 που το ποσοστό φτάνει το 8,9%. Στο Διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (%) του αριθμού των επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου και κατά επιμέρους κλάδο, για την προ κρίσης περίοδο (2000-2007) και για την περίοδο εν μέσω κρίσης (2008-2011).

Διάγραμμα 56: Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (%) του αριθμού των επιχειρήσεων στο σύνολο του εμπορίου και κατά επιμέρους κλάδο, 2000-2007 και 2008-2011

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Διαρθρωτική Έρευνα Επιχειρήσεων Χονδρικού-Λιανικού Εμπορίου, Πωλήσεων και Επισκευών Αυτοκινήτων και Δικύκλων και Λιανικής Πώλησης Καυσίμων (διάφορα έτη) – Επεξεργασία στοιχείων INEMY της ΕΣΣΕ
 Εξαιτίας μεταβολών στη Στατιστική Ταξινόμηση των Οικονομικών Δραστηριοτήτων (ΣΤΑΚΟΔ) το 2008, τα στοιχεία για τους επιμέρους κλάδους έχουν υποστεί επεξεργασία ώστε να καταστούν συγκρίσιμα διαχρονικά.

Πηγή: INEMY ΕΣΣΕ, 2014

Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών (IN.EM.Y.- ΕΣΣΕ,2014, σελ. 229), «ο υποκλάδος των αυτοκινήτων παρουσιάζει αξιοσημείωτο μέσο ρυθμό ενίσχυσης την περίοδο της οικονομικής μεγέθυνσης 2000-2007 (3,4%), ενώ το διάστημα 2008-2011 ο ρυθμός γίνεται έντονα αρνητικός (-7,0%). Επιπρόσθετα, ως υποτονικός (1,2%) μπορεί να χαρακτηριστεί ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πλήθους των επιχειρήσεων στο λιανικό μέχρι το 2007, γεγονός που προκαλεί έκπληξη αφού το συγκεκριμένο διάστημα η ελληνική οικονομία παρουσίαζε υψηλή ανάπτυξη

και η πιστωτική πολιτική του ελληνικού τραπεζικού συστήματος ήταν χαλαρή, ευνοώντας τη ζήτηση. Η εκδήλωση της οικονομικής κρίσης το 2008 επηρεάζει δυσμενώς τις επιχειρήσεις λιανικού, οι οποίες μειώνουν την παρουσία τους στον κλάδο με υψηλό μέσο ρυθμό (-4,3%).

Ως εκ τούτου το κλείσιμο των εμπορικών καταστημάτων λιανικού το διάστημα 2008-2011 όχι μόνο αντισταθμίζει τον αριθμό των νεοδημιουργηθεισών επιχειρήσεων της περιόδου 2000-2008 αλλά τις υπερκερά. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι το πλήθος των επιχειρήσεων του υποκλάδου συρρικνώνεται ήδη από το 2007, νωρίτερα δηλαδή από την εκδήλωση της κρίσης, υποσημαίνοντας τις προκλήσεις τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει το λιανικό εμπόριο. Οι εξελίξεις αυτές συντελούν στη ριζική μεταβολή της αναλογίας επιχειρήσεων λιανικού προς επιχειρήσεις χονδρικού. Ειδικότερα, το 2000 μία επιχείρηση χονδρικού εξυπηρετεί 3,5 επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου, ενώ το 2011 το αντίστοιχο μέγεθος έχει πλέον διαμορφωθεί σε μόλις 2,5 επιχειρήσεις, υποδηλώνοντας συρρίκνωση της πελατειακής του βάσης, τουλάχιστον σε εγχώριο επίπεδο.»

3.4 Ο Τομέας Υπηρεσιών

Σύμφωνα με τους Ευσταθόπουλο και Ιωακείμογλου (2004, σελ.27), «ο όρος «υπηρεσίες» αναφέρεται σε ένα ευρύ σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων που δεν συνδέονται άμεσα με την παραγωγή υλικών αγαθών, την εξορυκτική ή την αγροτική δραστηριότητα. Σύμφωνα με την έκθεση του ΟΟΣΑ, οι υπηρεσίες συμβάλλουν στην παραγωγή αξίας υπό την μορφή συμβουλών, διευθυντικών ικανοτήτων, δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, κατάρτισης, μεσολάβησης κτλ.»

Ο Πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει ένα κατάλογο με τις υπηρεσίες, από όπου και διαφαίνεται η ετερογένεια που επικρατεί στον τριτογενή τομέα (τομέας υπηρεσιών). Η ετερογένεια αυτή, σύμφωνα με τους Ευσταθόπουλο και Ιωακείμογλου (2004, σελ.27), «εκφράζεται από την συνύπαρξη δραστηριοτήτων προσανατολισμένων άλλοτε προς την τελική και άλλοτε προς την ενδιάμεση κατανάλωση, την αντίθεση μεταξύ υψηλής και χαμηλής παραγωγικότητας της εργασίας, την συνύπαρξη κλάδων με έντονο τεχνολογικό περιεχόμενο και ειδικευμένο προσωπικό (λογισμικό, υπολογιστές, υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις) με κλάδους χαμηλού επιπέδου γνώσεων, δεξιοτήτων και περιορισμένης τεχνολογικής βάσης».

Πίνακας 31: Κατάλογος Υπηρεσιών

Κλάδοι	Δραστηριότητες σε σχέση με...
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο	Πώληση αγαθών
Μεταφορά και αποθήκευση	Διανομή αγαθών
Επικοινωνία	Αναζήτηση και διάδοση γραπτών, ηχητικών ή οπτικών πληροφοριών
Τράπεζες και ασφάλειες	Μεσολάβηση χρηματικών συναλλαγών, διαχείριση επιχειρηματικού κινδύνου
Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες, ενοικίαση και πώληση	Προσωρινή ή οριστική μεταβίβαση ακινήτων
Επιστημονικά, τεχνικά και ελεύθερα επαγγέλματα	Παροχή υπηρεσιών τεχνολογίας, βασισμένες στις επαγγελματικές ειδικότητες (νομικές, λογιστικές, οικονομοτεχνικές υπηρεσίες, διαφήμιση κλπ)
Διαχείριση επιχειρήσεων	Διαχείριση επιχειρήσεων
Διοικητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υποστήριξης	Ταξιδιωτικά γραφεία, γραφεία παροχής προσωπικού, γραφεία ενοικίασης διοικητικού προσωπικού
Εκπαίδευση - Παιδεία	Υπηρεσίες εκπαίδευσης και κατάρτισης
Πρόνοια και κοινωνικές παροχές	Παροχές υγείας και κοινωνική πρόνοια
Τέχνες και θεάματα	Υπηρεσίες ψυχαγωγίας
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	Υπηρεσίες στέγασης, φιλοξενίας και εστίασης
Δημόσια διοίκηση	Κυβέρνηση, διοίκηση οργανισμών, δημόσια έργα κλπ
Λοιπά	Προσωπικές υπηρεσίες, δραστηριότητες επισκευής και συντήρησης, επαγγελματικές υπηρεσίες, θρησκευτικοί λειτουργοί

Πηγή: Ευσταθόπουλος- Ιωακείμογλου, 2004

Και στην συνέχεια παρατίθενται οι πληροφορίες σχετικά με τον δείκτη δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών από το 2009 έως το 2013.

Πίνακας 32: Δείκτης δραστηριότητας για τις υπηρεσίες 2009-2013

	2010	2011	2012	2013
Χονδρικό Εμπόριο	-5,9	-13,5	-12,2	-11,5
Λιανικό Εμπόριο	-1,1	-7,2	-11,0	-8,6
Χερσαίες Μεταφορές	-18,1	-1,7	-3,3	-4,3
Θαλάσσιες και Αεροπορικές Μεταφορές	-8,5	-2,7	-15,3	-7,4
Ξενοδοχεία – Εστιατόρια	-8,2	-7,4	-17,2	4,8
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες	-9,3	-2,9	-11,2	28,4

Πηγή: INEE-ΓΣΕΕ, 2014

Σχετικά με τους δείκτες του κύκλου εργασιών στον τομέα των υπηρεσιών, οι πλειοψηφία κινείται αρνητικά, με εξαίρεση μια μικρή βελτίωση η οποία παρουσιάστηκε μετά το 2012. Θετική κίνηση υπάρχει στους κλάδους που σχετίζονται με τον τουρισμό (υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης, ταξιδιωτικά πρακτορεία και αεροπορικές μεταφορές), αυτή η θετική κίνηση οφείλεται στην ιδιαίτερα αυξημένη τουριστική κίνηση, όμως λόγω της μειωμένης εγχώριας ζήτησης οι υπόλοιποι κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών παρουσιάζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους κατά τα τελευταία χρόνια.

Κατά την περίοδο 2001- 2010 η συμμετοχή του τριτογενούς τομέα επί του συνόλου της ελληνικής οικονομίας κυμαίνεται κατά μέσο όρο στο 75,84%, κάτι το οποίο τον καθιστά ως τον σημαντικότερο τομέα της ελληνικής οικονομίας. Η εξέλιξη του τομέα των υπηρεσιών είναι αντίστροφη από την εξέλιξη του βιομηχανικού τομέα, δεδομένου ότι σημειώθηκε μια συνεχής άνοδος της συμμετοχής του τομέα των υπηρεσιών στην διαμόρφωση του Α.Ε.Π. της χώρας, με μόνη εξαίρεση το 2006 όπου ήταν υψηλότερη η συμμετοχή του κλάδου της βιομηχανίας, από τότε υπήρξε συνεχής ενίσχυση του τριτογενούς τομέα για την ελληνική οικονομία, με μια μικρή υποχώρηση που σημειώθηκε κατά το 2009.

Κυρίαρχοι κλάδοι του τριτογενούς τομέα αποτελούν ο κλάδος του εμπορίου λιανικού και χονδρικού, και η επισκευή οχημάτων και μοτοσικλετών. Από το 2010 και μετά η σημασία του εμπορίου παρουσίασε πτωτικές τάσεις ιδίως κατά το 2010, έτος που ξεκίνησαν να καταγράφονται οι πρώτες πτωτικές τάσεις. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης «ο τομέας των Μεταφορών και Αποθήκευσης συνεισφέρει στη συνολική παραγωγή της χώρας κατά 6,9% και αποτελεί το 9,1% του τομέα των υπηρεσιών παρουσιάζοντας όμως αξιόλογες διακυμάνσεις την τελευταία δεκαετία. Στα Καταλύματα και την Εστίαση αντιστοιχεί περίπου το 7% της συνολικής οικονομίας ενώ στον τομέα η συνεισφορά τους κυμαίνεται στο 8,4% περίπου, παρουσιάζοντας όμως και αυτός αξιόλογες διακυμάνσεις. Τέλος, οι Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές Δραστηριότητες είναι υπεύθυνες για το 3,45% της συνολικής οικονομίας κατά μέσο όρο, ενώ στον τομέα των υπηρεσιών συμμετέχουν με ποσοστό 4,5%.»

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται η συνεισφορά του κάθε κλάδου και τομέα στην οικονομία για την χρονική περίοδο 2001- 2010.

Πίνακας 33:

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) κατά κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας σε εκατ. € και % συμμετοχή

Δραστηριότητα/ Έτος	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΧΟΝΔΡΙΚΟ & ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ & ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	19.326	22.462	27.436	29.254	28.860	23.735	27.050	30.086	28.875	24.736
Συμμετοχή Εμπορίου και επισκευών στο σύνολο της οικονομίας	15,50%	16,73%	18,53%	18,04%	16,93%	13,14%	14,36%	15,36%	14,44%	12,41%
Σύνολο τριτογενούς τομέα	90.002	100.275	111.479	122.374	129.300	134.771	143.278	153.793	155.178	155.635
Συμμετοχή Εμπορίου και Επισκευών στον 3ογενή	21,47%	22,40%	24,61%	23,91%	22,32%	17,61%	18,88%	19,56%	18,61%	15,89%
ΜΕΤΑΦΟΡΑ & ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	7.226	6.662	8.046	10.428	12.125	14.636	15.837	17.125	13.436	14.394
Συμμετοχή μεταφοράς και αποθήκευσης στη συνολική οικονομία	5,80%	4,96%	5,43%	6,43%	7,11%	8,10%	8,41%	8,75%	6,72%	7,22%
Συμμετοχή μεταφοράς και αποθήκευσης στον 3ογενή	8,03%	6,64%	7,22%	8,52%	9,38%	10,86%	11,05%	11,14%	8,66%	9,25%
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	8.687	10.949	9.687	10.549	11.555	9.476	10.254	11.211	10.639	13.388
Συμμετοχή καταλυμάτων και εστίασης στη συνολική οικονομία	6,97%	4,96%	5,43%	6,43%	7,11%	8,10%	8,41%	8,75%	6,72%	7,22%
Συμμετοχή καταλυμάτων και εστίασης στον 3ογενή	9,65%	10,92%	8,69%	8,62%	8,94%	7,03%	7,16%	7,29%	6,86%	8,60%
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	4.131	4.700	4.085	4.029	3.724	7.169	8.071	8.175	8.357	7.173
Συμμετοχή επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων στη συνολική οικονομία	3,31%	3,50%	2,76%	2,48%	2,18%	3,97%	4,28%	4,17%	4,18%	3,60%
Συμμετοχή επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων στον 3ογενή	4,59%	4,69%	3,66%	3,29%	2,88%	5,32%	5,63%	5,32%	5,39%	4,61%
ΣΥΝΟΛΟ Οικονομίας	124.678	134.280	148.071	162.127	170.474	180.658	188.394	195.824	199.977	199.265

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης

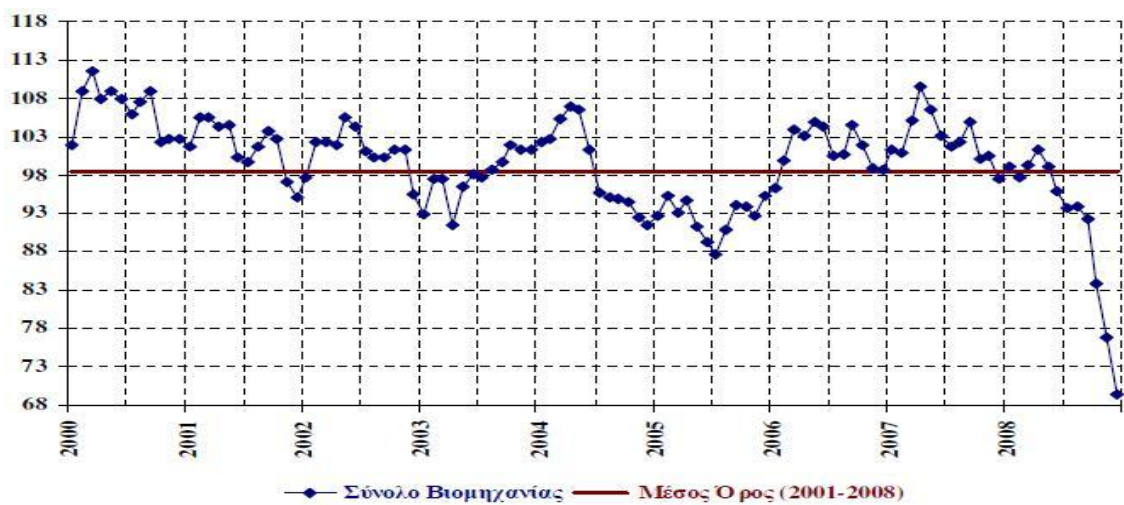
3.5 Εξέλιξη Τομέων Μεταποίησης, Εμπορίου και Υπηρεσιών

Όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 57 που ακολουθεί ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στην βιομηχανία παρουσίαζε αυξομειώσεις από το 2005 μέχρι και το 2009. Χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι τον Δεκέμβριο του 2008 ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στην Βιομηχανία συνέχισε την καθοδική του πορεία και διαμορφώθηκε στις 69,4 μονάδες από 76,8 που ήταν τον Νοέμβριο, η

επίδοση αυτή υπήρξε ιστορικά ένα από το χαμηλότερο ρεκόρ του δείκτη μέχρι εκείνη την περίοδο.

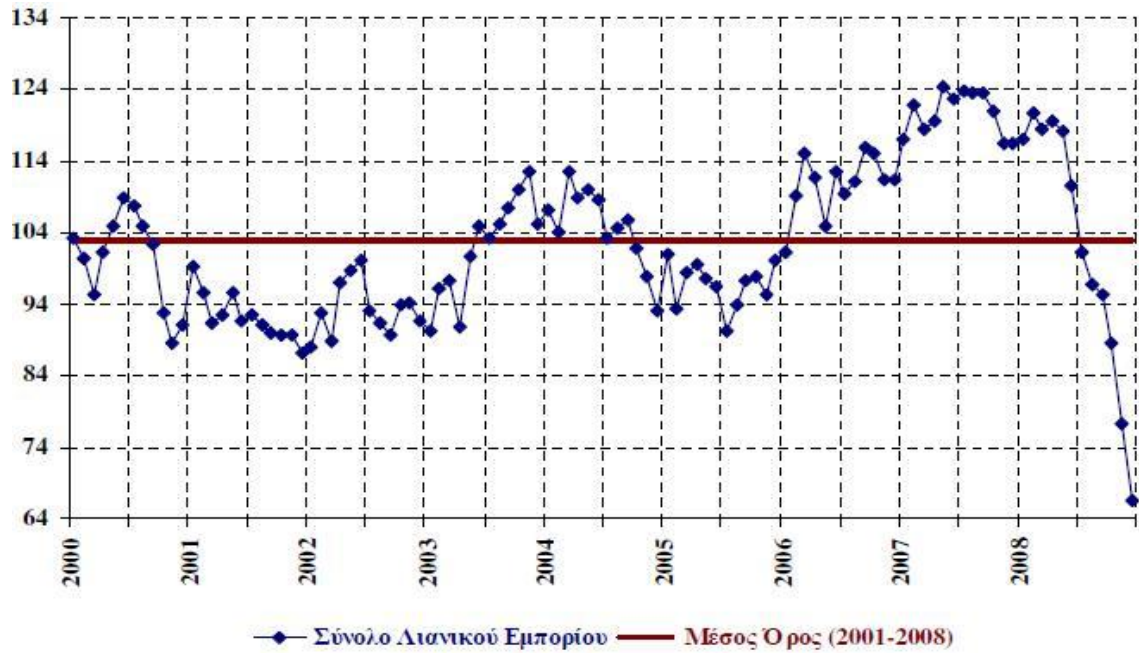
Επιδείνωση επίσης παρουσιάστηκε και στον τομέα του λιανικού εμπορίου (Διάγραμμα 57) με πτώση των επιχειρηματικών προσδοκιών, ενώ ο σχετικός δείκτης υποχώρησε κατά 11 μονάδες και τον Δεκέμβριο του 2008 διαμορφώθηκε σε ιστορικά χαμηλό επίπεδο των τελευταίων 17 χρόνων στις 66,5 μονάδες.

**Διάγραμμα 57: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία 2000-2008
(1996-2006=100)**

Πηγή: ΙΟΒΕ, 12/2008

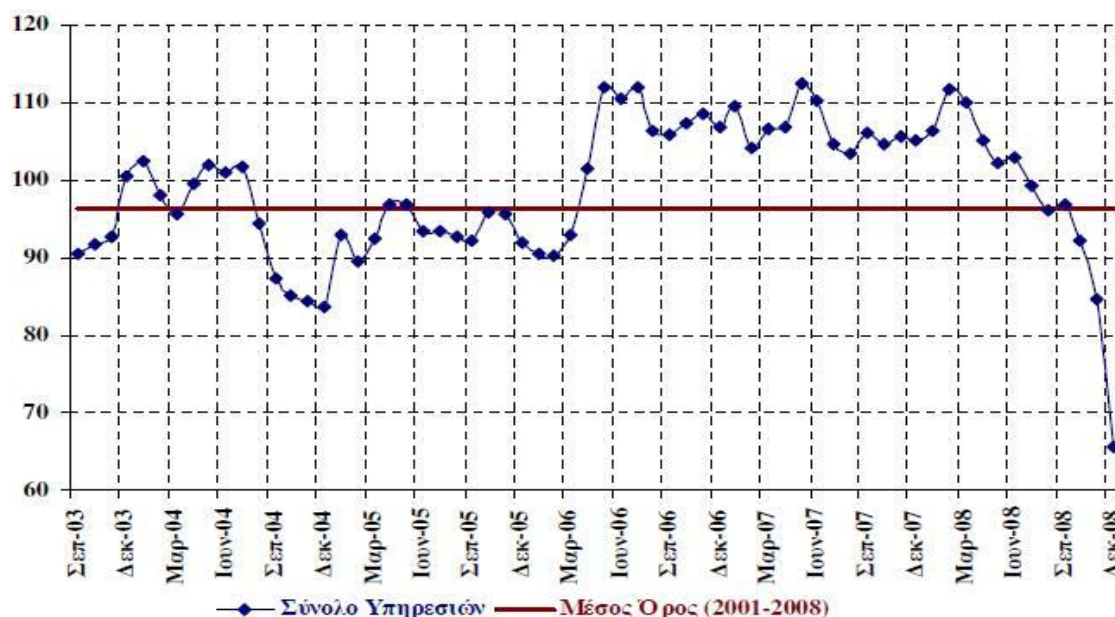
**Διάγραμμα 58: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο
2000-2008 (1996-2006=100)**

Πηγή: IOBE, 12/2008

Υποχώρηση εμφάνισε και ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στον τομέα των υπηρεσιών (Διάγραμμα 59), ο οποίος κατέγραψε την χαμηλότερη τιμή κατά την περίοδο 2001-2008, τον Δεκέμβριο του 2008 στις 65,7 μονάδες. Οι μειώσεις στο εμπόριο, στην βιομηχανία αλλά και στις υπηρεσίες σχετίζονταν με την μείωση της ζήτησης που επικρατούσε την δεδομένη χρονική περίοδο στην ελληνική οικονομία.

**Διάγραμμα 59: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Υπηρεσίες
2000-2008 (1996-2006=100)**

Πηγή: ΙΟΒΕ, 12/2008

Στον πίνακα 34 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι βραχυχρόνιοι δείκτες οικονομικής συγκυρίας της Ελλάδας σε σύγκριση με της ΕΕ-27, επίσης ο ίδιος Πίνακας περιέχει την πορεία των δεικτών οικονομικής συγκυρίας για την βιομηχανία, τις κατασκευές, το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, για την περίοδο 2001-2010.

Όπως παρατηρείται σε όλους τους επιμέρους τομείς σημειώνεται ραγδαία επιδείνωση των τιμών των δεικτών. Το 2010 μετά την υπογραφή του Μνημονίου οι επιχειρηματικές προσδοκίες παρέμειναν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, με εξαίρεση κάποιες μικρές διακυμάνσεις. Οι μεγαλύτερες μειώσεις καταγράφηκαν στον κλάδο του λιανικού εμπορίου και των κατασκευών, οριακή βελτίωση σημειώθηκε στον κλάδο της βιομηχανίας, ενώ στις υπηρεσίες οι προσδοκίες παρέμειναν στα ίδια επίπεδα τους τελευταίους μήνες του 2010.

Το 2010 η βιομηχανία παρέμεινε ο τομέας που είχε επηρεαστεί λιγότερο σε σύγκριση με τους υπόλοιπους, από την οικονομική κρίση, επιδεικνύοντας σταθερότητα. Σε αντίθεση με το λιανικό εμπόριο το οποίο υπέστη σημαντική φθορά κατά το 2010 και σε σύγκριση με τους υπόλοιπους τομείς επηρεάστηκε έντονα από την οικονομική κρίση και τις συνέπειες της.

Πίνακας 34: Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας Ελλάδα ΕΕ-27, 2001-10

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ³ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,7	89,0	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,9	70,6	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
Ιαν-09	70,3	69,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	68,2	63,1	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	68,0	60,4	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	71,1	63,0	68,9	63,0	64,5	66,7	-51
Μάιος-09	74,3	65,3	71,0	52,8	80,7	73,2	-50
Ιούν-09	77,1	72,3	76,0	69,0	90,4	75,3	-45
Ιούλ-09	80,5	70,7	73,8	67,4	91,4	73,7	-49
Αυγ-09	85,4	72,3	75,5	61,4	88,5	75,8	-45
Σεπτ-09	87,0	75,7	80,4	67,6	91,4	68,4	-39
Οκτ-09	90,0	81,8	79,4	71,6	99,0	72,4	-27
Νοεμ-09	91,5	77,7	74,8	72,4	91,1	71,8	-38
Δεκ-09	95,0	75,9	71,0	68,1	81,0	70,6	-44
Ιαν-10	97,2	76,1	75,8	64,1	75,3	67,2	-47
Φεβ-10	97,6	72,4	72,6	48,5	71,6	63,1	-51
Μαρτ-10	99,8	69,6	75,3	39,6	54,5	61,7	-58
Απρίλ-10	101,9	69,1	80,6	44,6	64,0	64,1	-61
Μάιος-10	100,0	61,9	74,9	44,0	64,3	56,8	-67
Ιούν-10	100,3	63,8	75,3	51,1	53,3	63,1	-67
Ιούλ-10	102,1	66,3	75,8	46,1	50,8	64,1	-67
Αυγ-10	102,7	67,9	76,9	48,0	53,2	67,0	-61
Σεπτ-10	103,6	66,6	78,4	35,5	53,4	66,7	-67
Οκτ-10	103,9	67,3	78,5	59,7	58,2	67,4	-72
Νοεμ-10	105,2	67,0	74,6	56,1	55,3	60,3	-69

Πηγή: IOBE 4/2010

Στον πίνακα 22 παρατίθενται τα στοιχεία των βραχυχρόνιων δεικτών οικονομικής συγκυρίας της Ελλάδας σε σύγκριση με της ΕΕ-27, επίσης ο ίδιος Πίνακας περιέχει την πορεία των δεικτών οικονομικής συγκυρίας για την βιομηχανία, τις κατασκευές, το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, για την περίοδο 2002-2014.

Όπως παρατηρείται από τον Δεκέμβριο του 2013 έχει αρχίσει να παρουσιάζεται μια μικρή βελτίωση των επιμέρους οικονομικών δεικτών. Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στην βιομηχανία το τέταρτο τρίμηνο του 2014 διαμορφώθηκε στις 94,9, υψηλότερα σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2013 που είχε διαμορφωθεί στις 85,4 μονάδες. Ο αντίστοιχος δείκτης για το λιανικό εμπόριο ανήλθε στις 95,6 το τέταρτο τρίμηνο του 2014, αρκετά υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2013 κατά το οποίο είχε διαμορφωθεί στις 73,8 μονάδες. Στις υπηρεσίες ο μέσος δείκτης

επιχειρηματικών προσδοκιών για το τέταρτο τρίμηνο του 2014 σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο του ίδιου έτους κινήθηκε πτωτικά στις 88,8 μονάδες, από 94,1 μονάδες, όμως σε σύγκριση με την αντίστοιχη χρονική περίοδο του 2013 παρουσίασε αύξηση κατά 18 μονάδες.

Πίνακας 35: Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας Ελλάδα ΕΕ-27, 2002-14

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
Ιαν-13	91,3	86,1	83,7	38,5	62,6	58,9	-71,9
Φεβ-13	91,8	87,3	84,4	55,0	60,3	62,3	-71,4
Μαρ-13	91,6	88,5	87,1	47,1	64,2	60,4	-71,2
Απρ-13	89,9	89,5	90,3	61,5	65,4	61,9	-71,8
Μάι-13	91,0	94,2	92,6	65,7	79,5	69,3	-63,4
Ιουν-13	92,8	94,0	88,8	69,5	73,9	79,2	-66,5
Ιουλ-13	95,3	92,1	86,2	72,3	72,4	76,1	-70,9
Αυγ-13	98,4	89,7	88,0	75,9	72,9	76,0	-76,6
Σεπ-13	100,9	93,6	96,1	89,7	69,4	75,9	-72,2
Οκτ-13	101,9	91,7	88,4	73,6	71,2	77,6	-66,2
Νοε-13	102,4	91,6	84,6	74,4	74,6	73,6	-66,7
Δεκ-13	103,8	91,4	83,4	56,9	75,5	73,2	-63,3
Ιαν-14	104,8	92,6	84,7	75,2	79,9	77,3	-64,5
Φεβ-14	105,0	94,8	89,9	80,4	82,4	79,3	-65,2
Μαρ-14	105,3	97,5	95,5	83,2	79,5	79,8	-59,7
Απρ-14	106,3	95,4	91,9	81,3	80,1	83,0	-55,0
Μάι-14	106,5	99,1	95,1	80,9	86,2	84,2	-52,5
Ιουν-14	106,4	103,7	99,9	84,2	94,4	94,2	-49,8
Ιουλ-14	105,8	103,0	98,9	84,1	96,8	94,5	-48,1
Αυγ-14	104,6	102,0	99,1	83,7	98,8	96,9	-54,2
Σεπ-14	103,6	99,3	95,3	72,4	84,8	90,80	-55,8
Οκτ-14	104,2	102,2	97,4	89,4	93,9	89,8	-50,9
Νοε-14	104,1	102,7	96,9	69,6	100,3	91,3	-49,9
Δεκ-14	104,2	98,9	90,6	93,7	92,6	85,3	-53,9

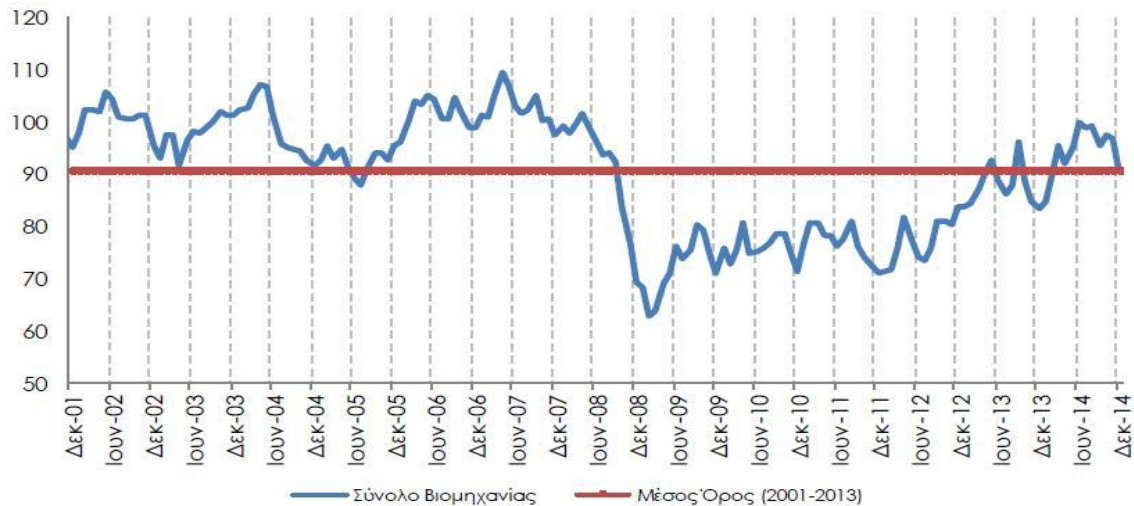
Πηγή: IOBE 4/2014

Τον Δεκέμβριο του 2014 οι δείκτες οικονομικών προσδοκιών στην βιομηχανία διαμορφώθηκαν στις -3,6 και στις -5,2 μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής δεν είχαν σημαντική μεταβολή, ενώ οι εκτιμήσεις σχετικά με τα επίπεδα παραγγελιών και της ζήτησης κατέγραψαν μικρή αποδυνάμωση.

Για την ελληνική βιομηχανία τον Δεκέμβριο του 2014, τόσο οι προβλέψεις για την βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής όσο και οι εκτιμήσεις για το επίπεδο

παραγγελιών και της ζήτησης επιδεινώθηκαν, ενώ ο δείκτης αποθεμάτων υποδήλωνε χαμηλότερη ρευστοποίηση.

**Διάγραμμα 60: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη Βιομηχανία 2001-14
(1996-2006=100)**

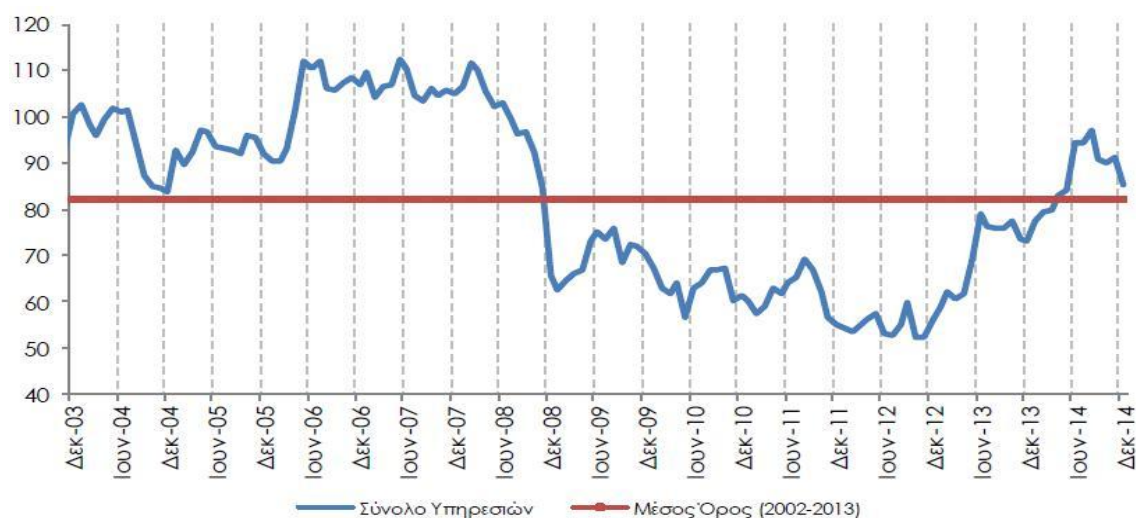
Πηγή: IOBE, 12/2014

Οι σχετικοί δείκτες για το λιανικό εμπόριο, το Δεκέμβριο του 2014, διαμορφώθηκαν στις -0,4 μονάδες στην ΕΕ και στις - 5,3 μονάδες στην Ευρωζώνη. Ενώ βελτιώθηκαν οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα επιχειρηματική δραστηριότητα, περισσότερο στην ΕΕ. Ανοδικά κινήθηκε ο δείκτης των προβλέψεων σχετικά με τις πωλήσεις, λιγότερο για την Ευρωζώνη και εντονότερα για την ΕΕ.

Στην Ελλάδα υπήρξε αποδυνάμωση των εκτιμήσεων για το λιανικό εμπόριο, και των προβλέψεων για τις βραχυπρόθεσμες πωλήσεις, με το ισοζύγιο των αποθεμάτων να κινείται ανοδικά (Διάγραμμα 62).

Στον τομέα των υπηρεσιών, ο δείκτης προσδοκιών τον Δεκέμβριο του 2014, διαμορφώθηκε στις +8,5% και +5,6% μονάδες αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη. Οι εκτιμήσεις σχετικά με την τρέχουσα δραστηριότητα τους είχαν ήπια βελτίωση και στις δύο ζώνες, ενώ οι εκτιμήσεις σχετικά με την τρέχουσα ζήτηση, καθώς και οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για την βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της ζήτησης ενισχύθηκαν ελαφρά μόνο στην Ευρωζώνη. Στην Ελλάδα την ίδια χρονική περίοδο, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητα τους κινήθηκαν πτωτικά, όπως και οι προβλέψεις σχετικά με τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της ζήτησης.

**Διάγραμμα 61: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες 2001-14
(1996-2006=100)**

Πηγή: ΙΟΒΕ, 12/2014

Στην Ελλάδα οι προβλέψεις για την βιομηχανική παραγωγή τον Απρίλιο του 2015 επιδεινώθηκαν, με το ισοζύγιο στις εκτιμήσεις για τα αποθέματα να αυξάνεται οριακά και τις εκτιμήσεις για τις αρνητικές παραγγελίες και την ζήτηση να παρουσιάζουν ελαφριά άμβλυση. Στον τομέα των υπηρεσιών οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα αλλά περισσότερο για την βραχυπρόθεσμη ζήτηση βελτιώθηκαν, σε αντίθεση με τις εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων οι οποίες ήταν ελαφρώς δυσμενέστερες. Στον τομέα του λιανικού εμπορίου σημειώθηκαν αρνητικές εκτιμήσεις για τις τρέχουσες πωλήσεις και για την βραχυπρόθεσμη εξέλιξη τους, ενώ παράλληλα αναχαιτίζεται η ρευστοποίηση των αποθεμάτων.

**Διάγραμμα 62: Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο 2001-14
(1996-2006=100)**

Πηγή: ΙΟΒΕ, 12/2014

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έγινε σαφές μέσα από τα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν κατά την διεξαγωγή της παρούσας εργασίας, η ελληνική οικονομία για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα το οποίο ξεκινούσε από το 2000 περίπου και διήρκησε μέχρι και σχεδόν τα τέλη του 2007, παρουσίασε αυξημένους ρυθμούς ανάπτυξης, ακόμα και όταν το 2007 είχε ξεκινήσει η παγκόσμια κρίση η ελληνική οικονομία και οι επιμέρους τομείς της μεταποίησης, του πρωτογενούς τομέα, του εμπορίου και των υπηρεσιών, δεν επηρεάστηκαν ιδιαίτερα.

Όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα παραγωγής από το 2005 έως το 2013 παρουσιάστηκε μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας της τάξεως των 346,4 εκατ. Ευρώ, ενώ κατά την ίδια χρονική περίοδο οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες εξίσου αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα λόγω της οικονομικής κρίσης, (Ισπανία, Ιταλία και Κύπρος) παρουσίασαν αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας του πρωτογενούς τομέα. Να σημειωθεί ότι το 2011 και το 2012 σημειώθηκε αύξηση των εξαγωγών στον αγροτικό κλάδο της τάξεως του 16,4%.

Το 2013 παρατηρήθηκε αύξηση του ποσοστού του οικογενειακού εργατικού σε σύγκριση με το 2009, από 36,4% σε 41,9%, ενώ παράλληλα το ποσοστό των εποχικών και των λοιπών εργατών μειώθηκε το 2013 σε σύγκριση με το 2009. Στην αλλαγή των ποσοστών αυτών η συμβολή της οικονομικής κρίσης που έπληξε την χώρα ήταν καθοριστική.

Η βιομηχανία και οι επιμέρους κλάδοι της παρουσίασαν μεγάλες μειώσεις στον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, κυρίως από το 2009 και μετά, όμως δύο βιομηχανικοί κλάδοι σε αντίθεση με τους υπόλοιπους παρουσίασαν αύξηση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, ο κλάδος «Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα», του οποίου ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής το 2010 ήταν 110,8 ενώ το 2013 αυξήθηκε στο 122,9, και ο δεύτερος κλάδος των «Βασικών φαρμακευτικών προϊόντων σκευασμάτων» ο οποίος παρουσίασε την μεγαλύτερη αύξηση, συγκεκριμένα το 2009 ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής ήταν στο 153,5 ενώ το 2013 έφτασε στο 164,4.

Λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση στον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής που παρουσίασαν οι συγκεκριμένοι κλάδοι της ελληνικής βιομηχανίας εν μέσω οικονομικής κρίσης, το κράτος θα μπορούσε ενδεχομένως να παρέχει περισσότερα

κίνητρα για την περαιτέρω ανάπτυξη τους, υπό την μορφή νέων μορφών επενδύσεων κεφαλαίων, το οποίο ως αποτέλεσμα θα είχε την μεγαλύτερη ανάπτυξη τους και παράλληλα την αύξηση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των παραγόμενων από αυτούς τους κλάδους προϊόντων.

Ο τομέας του εμπορίου υπήρξε ένας από τους τομείς της ελληνικής οικονομίας ο οποίος είχε πολλές απώλειες από την έναρξη της οικονομικής κρίσης και μετέπειτα, μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων έκλεισε μη μπορώντας οι εν λόγω επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν πλέον στις νέες συνθήκες της αγοράς οι οποίες χαρακτηρίζονται από την μείωση της ζήτησης και παράλληλα από την αύξηση της φορολογίας.

Η εικόνα αυτή άρχισε να μεταβάλλεται από το δεύτερο τρίμηνο του 2014 και μετά όταν οι δείκτες των τριών υποκλάδων του εμπορίου παρουσίασαν αύξηση. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε ανάκαμψη του λιανικού εμπορίου τόσο σε όρους κύκλου εργασιών όσο και σε όγκου. Ενώ στο χονδρικό εμπόριο υπήρξε μεγέθυνση του αντίστοιχου δείκτη μετά το πρώτο τρίμηνο του 2014.

Στον τομέα των υπηρεσιών οι δείκτες του κύκλου εργασιών κινήθηκαν αρνητικά ιδίως από το 2009 και μετά, με εξαίρεση μια μικρή βελτίωση η οποία παρουσιάστηκε μετά το 2012 σε κλάδους οι οποίοι σχετίζονται με τον τουρισμό (υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης, ταξιδιωτικά πρακτορεία και αεροπορικές μεταφορές), η βελτίωση αυτή οφείλεται στην ιδιαίτερα αυξημένη τουριστική κίνηση, όμως λόγω της μειωμένης εγχώριας ζήτησης οι υπόλοιποι κλάδοι του τομέα των υπηρεσιών παρουσιάζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους κατά τα τελευταία χρόνια.

Χρονικά, η πτώση των επιμέρους οικονομικών δεικτών και η ύφεση στην ελληνική οικονομία ξεκίνησε από το 2008, ενώ η ελληνική οικονομία στην πορεία των χρόνων που ακολούθησαν παρουσίαζε συνεχώς πτωτικές τάσεις. Το 2010 με την υπογραφή του πρώτου Μνημονίου, αλλά και στην συνέχεια με το δεύτερο, τα μέτρα λιτότητας και η δημοσιονομική προσαρμογή στην οποία είχε υποβληθεί η Ελλάδα, δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, πράγμα που σημαίνει ότι δεν σημειώθηκε βελτίωση στην ανάπτυξη της χώρας ούτε αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Τον Δεκέμβριο του 2013 η ελληνική οικονομία έφτασε σ' ένα σημείο τριπλής ισορροπίας: με σταθερό πληθωρισμό, ισοσκελισμένο εξωτερικό εμπόριο αγαθών και

υπηρεσιών και σχεδόν μηδενικό έλλειμμα. Του οποίου όμως η επίτευξη έγινε μετά από την εφαρμογή πολύ σκληρών μέτρων λιτότητας και αυξημένης φορολογίας.

Ένας από τους σημαντικότερους λόγους από τους οποίους η Ελλάδα οδηγήθηκε στο σημερινό αδιέξοδο είναι το γεγονός ότι ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας υπερέβη στην Ελλάδα τον μέσο όρο της ΕΕ-27, η συνολική παραγωγικότητα των συντελεστών παρέμεινε χαμηλή, πράγμα που σημαίνει ότι βρισκόταν πολύ χαμηλά η παραγωγικότητα του κεφαλαίου, λόγω υστέρησης σε τεχνολογικό και σε οργανωτικό επίπεδο. Τα δεδομένα σήμερα όσον αφορά την παραγωγικότητα έχουν αλλάξει, και σε αυτό έχει συμβάλει η ραγδαία αύξηση της ανεργίας από 7,3% που ήταν το 2008 στο 26,6% το 2014 και επιπλέον η μετανάστευση των εργαζομένων προς χώρες οι οποίες προσφέρουν καλύτερες οικονομικές απολαβές και καλύτερες συνθήκες εργασίας, πλέον η παραγωγικότητα των εργαζομένων σε σχέση με τον αριθμό τους έχει μειωθεί.

Για να υπάρξει αλλαγή και ανατροπή του εν λόγω σκηνικού που εκτελείται κατά τα τελευταία χρόνια θα πρέπει να υπάρξει καταπολέμηση της ανεργίας, χωρίς όμως να υπάρξει αύξηση του κεφαλήν εργατικού κόστους ανά μονάδα προϊόντος, εν ολίγοις το ΑΕΠ θα πρέπει να επιστρέψει στα επίπεδα του 2008, χωρίς αύξηση των μισθών των εργαζομένων. Όμως κάτι τέτοιο δεν θα μπορούσε να συμβεί δεδομένου ότι η μείωση του ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στη πτώση της κατανάλωσης, και επίσης δεν μπορεί να υπάρξει αύξηση των μισθών έτσι ώστε να υπάρξει αύξηση της παραγωγικότητας γιατί κάτι τέτοιο θα μείωνε την ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Μια ιδανική λύση του προβλήματος στην παρούσα φάση θα ήταν ενδεχομένως οι μεγάλες επενδύσεις στους εξαγωγικούς κλάδους της οικονομίας, ενώ ταυτοχρόνως θα γινόταν επενδύσεις στους κλάδους οι οποίοι θα συνέβαλαν στην μείωση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από τις εισαγωγές. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του ΑΕΠ και παράλληλα την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητας κ.τ.λ.

Σύμφωνα με τον πρώην υπουργό οικονομικών Γ. Βαρουφάκη, για να μπορέσει να βγει η χώρα από την μεγάλη ύφεση στην οποία έχει βυθιστεί τα τελευταία χρόνια θα πρέπει, η κρίση να αναχαιτιστεί και στα τέσσερα επίπεδα (τραπεζική κρίση, κρίση δημόσιου χρέους, επενδυτική κρίση, ανθρωπιστική κρίση). Υποστηρίζει ότι γενικά η επίλυση της κρίσης του ευρώ, για να είναι ρεαλιστική και εφαρμόσιμη, οφείλει να

προσδιορίζει τους στόχους, τους πολιτικούς και θεσμικούς περιορισμούς εντός των οποίων είναι αναγκασμένη και η Ελλάδα να κινείται, και τέλος θα πρέπει να γίνει σαφής καθορισμός των μέτρων επίτευξης των στόχων αυτών.

Όμως πέρα τούτον θα πρέπει να υπάρξει και μια βαθύτερη λύση για την οικονομία, η βαθιά οικονομική ύφεση των τελευταίων χρόνων έφερε στην επιφάνεια και άλλα προβλήματα τα οποία δεν σχετίζονται μόνο με την ελληνική οικονομία, αλλά και με την γενική οικονομία της ευρωζώνης. Υπάρχουν ορισμένες ανισορροπίες και «αρχιτεκτονικές» ατέλειες, αλλά και ελλείψεις στον σχεδιασμό του ευρώ, για τις οποίες θα πρέπει να βρεθούν βιώσιμες και ρεαλιστικές λύσεις εντός της Ευρωζώνης.

Για να μπορέσουν να ρυθμιστούν οι διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές ή έστω να υπάρξει αντιστάθμιση των πιέσεων τους, θα πρέπει να υπάρξει μια ενδυναμωμένη Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνεργασία με τις υπόλοιπες παγκόσμιες δυνάμεις. Αλλά για να υπάρξει μια ενδυναμωμένη Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να υπάρχει ένα ισχυρό ευρώ. Επομένως το ευρώ είναι η υλική και οικονομική βάση για τη πολιτική αυτονομία, έναντι των αγορών.

Συνεπώς απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενίσχυση της οικονομικής ενοποίησης, έτσι ώστε να εναρμονίζεται με την νομισματική. Για να διατηρηθεί η νομισματική Ένωση, δεν αρκεί μόνο ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη, απαιτείται μια οικονομική πολιτική, καθώς επίσης και επίσης διόρθωση των ασυμμετριών τις οποίες γεννά η νομισματική πολιτική.

Απαραίτητη προϋπόθεση μιας ολοκληρωμένης οικονομικής πολιτικής, είναι η ενιαία διαχείριση και της πολιτικής κατάρτισης του προϋπολογισμού του κάθε κράτους μέλους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καραμούζης Ν.- Χαρδούβελης Γκ., 2011, "Από την Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας", Εκδόσεις Λιβάνη Αθήνα
2. Λαπαβίτσας Κ.- Καλτενμπρούνερ Α.- Λίντο Ντ.- Μίτσελ Τζ.- Παϊνσέιρα Χ. Π.- Πάουελ Τζ.- Πίρες Ε.- Στένφορς Α.- Τέλες Ν., 2010, "2010 Κρίση Ευρωζώνης", Εκδόσεις ΝΟΒΟΛΙ Αθήνα
3. Κανελλοπούλου – Μαλούχου Ν., Μεταξάς Α. & Παπαδοπούλου Λ., 2014, "Δημοσιονομική Κρίση και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Σ.- Κοκκίδης Σ.- Σπανέλλης Λ., "Τα Βασικά Χαρακτηριστικά του Ελληνικού Πρωτογενούς Τομέα"
http://www.minagric.gr/greek/agro_pol/Spanellis/Characteristics_Alexiadis_Sep2007.pdf
2. Αργεΐτης Γ.- Δαφέρμος Γ.-Νικολαΐδη Μ., 12/2011, "Κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα: Αιτίες και προοπτικές", ΙΝΕΕ ΓΣΕΕ
<http://ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2014/08/report4.pdf>
3. Βαρουφάκης Γ.- Μισσού Β., 2012, "ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ Οι ρίζες της σημερινής κρίσης στο μεταπολεμικό σχεδιασμό της παγκόσμιας οικονομίας", Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ
http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/03/ekp_yliko_oik_pol1.pdf
4. Βεντούρης Ν.-Βασιλειάδης Μ.- Βλάχου Π.- Τσακανίκας Α., 2012, "ΜΕΛΕΤΗ: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ", Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών
http://www.iobe.gr/docs/research/RES_05_F_02052012REP_GR.pdf
5. Γιαννακοπούλου Φ., 23/4/2015, "Οικογενειακή υπόθεση η ελληνική γεωργία", agronews

<http://www.agronews.gr/business/meletes/arthro/128027/oikogeneiaki-upothesi-i-elliniki-georgia/>

6. Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας- ΕΣΕΕ, "Τριμηνιαίο Δελτίο Μακροοικονομικοί Δείκτες για Ελλάδα και Ε.Ε."

<http://www.esee.gr/Portals/0/EasyDNNNewsDocuments/168/Triminiaio-makro-2%20.pdf>

7. ΕΛΣΤΑΤ, 20/4/2015, "Έρευνα Διάρθρωσης Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων, Έτους 2013"

<http://www.agronews.gr/files/1/anakoinoseis/%CE%88%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%20%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%B5%CE%BA%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CF%8D%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD%20%CF%84%CE%BF%CF%85%202013.pdf>

8. ΕΛΣΤΑΤ, 2014, "Η Ελλάδα με αριθμούς"

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/General/ELLAS_IN_NUMBERS_GR.pdf

9. ΕΛΣΤΑΤ, 30/3/2007, "Περιφερειακοί Λογαριασμοί 2003-2005"

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ver-1/ESYE/BUCKET/A0703/PressReleases/A0703_SEL48_DT_AN_00_2005_01_P_GR.pdf

10. ΕΛΣΤΑΤ, 31/3/2008, "Περιφερειακοί Λογαριασμοί 2004-2006"

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ver-1/ESYE/BUCKET/A0703/PressReleases/A0703_SEL48_DT_AN_00_2006_01_P_GR.pdf

11. ΕΛΣΤΑΤ, 30/3/2009, "Περιφερειακοί Λογαριασμοί 2005-2007"

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ver-1/ESYE/BUCKET/A0703/PressReleases/A0703_SEL48_DT_AN_00_2007_01_P_GR.pdf

12. Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 1/2015, "Τριμηνιαίο Ενημερωτικό Δελτίο Επαγγελματικής Δραστηριότητας"

http://www.eea.gr/system/uploads/asset/data/7285/TRIMINAIIO_DELTIO_EEA_IANOY_ARIOS_2015.pdf

13. Επαγγελματικό Επιμελητήριο Αθηνών, 3/2014, "Τριμηνιαίο Ενημερωτικό Δελτίο Επαγγελματικής Δραστηριότητας"

http://www.eea.gr/system/uploads/asset/data/4644/TRIMHNIATIO_DELTIO_MARTIOS_2014.pdf

14. Ευσταθόπουλος Γ.- Ιωακείμογλου Η., 2004, "Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ, Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΕΡΓΑΣΙΑ", Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/MELETH_19.pdf

15. Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, 18/9/2014, "ΕΛΣΤΑΤ: Στο 26,6% η ανεργία στην Ελλάδα στο β' τρίμηνο του 2014", Ηλεκτρονική Έκδοση

<http://www.tanea.gr/news/economy/article/5160474/sto-26-6-h-anergia-sthn-ellada-sto-b-trimhno-toy-2014/>

16. Εφημερίδα Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 20/2/2014, "Πλεόνασμα για πρώτη φορά από το 1948 στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών", Ηλεκτρονική Έκδοση

<http://www.kathimerini.gr/754579/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/pleonasma-gia-prwth-fora-apo-to-1948-sto-isozygio-trexoyswn-synallagwn>

17. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,4/2015, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_01042015_REP_GR.pdf

18. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,1/2015, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_01012015_REP_GR.pdf

19. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2014, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_12012015_REP_GR.pdf

20. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2013, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_13012014_REP_GR.pdf

21. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2012, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/CLM_01122012REP_GR.pdf

22. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2011, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"

http://www.iobe.gr/docs/situation/CLM_01122011REP_GR.pdf

23. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2010, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"
http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_01122010_REP_GR.pdf
24. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2009, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"
http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_01122009_REP_GR.pdf
25. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών,12/2008, "Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας"
http://www.iobe.gr/docs/situation/BCS_01122008_REP_GR.pdf
26. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/14"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_14_REP_GR.pdf
27. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/13"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_13_REP_GR.pdf
28. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/12"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_12_REP_GR.pdf
29. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/11"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_11_REP_GR.pdf
30. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/10"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_10_REP_GR.pdf
31. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/09"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_09_REP_GR.pdf
32. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 4/08"
http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q4_08_REP_GR.pdf
33. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών- IOBE, 1/2015, "Η Ελληνική Οικονομία 3/07"

http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q3_07_REP_GR.pdf

34. ΙΝ.ΕΜ.Υ.- ΕΣΕΕ, "Συνοπτικό Τριμηνιαίο Δελτίο Μακροοικονομικών Δεικτών για Ελλάδα και Ε.Ε. ", Τεύχος ΧΙ

http://www.inemy.gr/Portals/0/EasyDNNNewsDocuments/441/Makro_11.pdf

35. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2014, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2014"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/09/EKTESH_16-27082014.pdf

36. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2013, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2013"

<http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/ekthesh-15email.pdf>

37. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2012, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2012"

<http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH%2014.pdf>

38. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2011, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2011"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH_13.pdf

39. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2011, "Πράσινη Οικονομία, Κοινωνική Συνοχή και Απασχόληση"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/GreenEconomy_FinalReport.pdf

40. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2010, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2010"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH_12.pdf

41. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2009, "Οι Εργασιακές Σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα Ετήσια Έκθεση 2009"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_11.pdf

42. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2008, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2008"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_10.pdf

43. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2007, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2007"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESI_9.pdf

44. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2006, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2006"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH_8.pdf

45. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2005, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2005"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH_7.pdf

46. Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2004, "Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2004"

http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/EKTHESH_61.pdf

47. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών- ΕΣΕΕ, 2014, "Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2014"

<http://www.inemy.gr/%CE%95%CE%BA%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/TabId/159/ArtMID/760/ArticleID/428/%CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-2014.aspx>

48. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών- ΕΣΕΕ, 2013, "Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2013"

<http://www.inemy.gr/%CE%95%CE%BA%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/TabId/159/ArtMID/760/ArticleID/292/%CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-2013.aspx>

49. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών- ΕΣΕΕ, 2012, "Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2012"

<http://www.inemy.gr/%CE%95%CE%BA%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/TabId/159/ArtMID/760/ArticleID/50/%CE%95%CF%84%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%B1-%CE%88%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-2012-.aspx>

50. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών- ΕΣΕΕ, 2011, "Ετήσια Έκθεση Ελληνικού Εμπορίου 2011",
<http://naftemporiki.gr.s3.amazonaws.com/docs/2011/12/05/esee.pdf>
51. Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων ΓΣΕΒΕΕ, 2011, "Μελέτη του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Τομέας της μεταποίησης"
<http://www.gsevee.gr/attachments/article/129/metapoiisi.pdf>
52. Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων ΓΣΕΒΕΕ, 2013, "Μελέτη του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Η πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση: Πρόσφατες εξελίξεις σε Ευρώπη και Ελλάδα"
http://www.imegsevee.gr/attachments/article/692/prosvasi_mme_xrimatodotisi.pdf
53. Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων ΓΣΕΒΕΕ, "Μελέτη Ανταγωνισμός στο Πλαίσιο της Ελληνικής Αγοράς και Επιπτώσεις στη Λειτουργία και τη Βιωσιμότητα Μικρών Επιχειρήσεων"
http://www.imegsevee.gr/attachments/article/561/meleti_antagonismou.pdf
54. Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών ΙΝ.ΕΜ.Υ.- ΕΣΕΕ,2014, "Τα βασικά μεγέθη των εμπορικών επιχειρήσεων του εμπορίου κατά την περίοδο 2000-2011"
http://www.inemy.gr/Portals/0/EasyDNNNewsDocuments/428/04A_KefEIDIKO_2014.pdf
55. Ινστιτούτο Εργασίας, 10/2011, "ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ"
http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/ESOTERIKO_187.pdf
56. Ινστιτούτο Εργασίας, 2011, "Κόστος εργασίας, περιθώρια κέρδους και ανταγωνιστικότητα στην Ελλάδα 1995-2009"
<http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/Final%20ULC%20and%20competitiveness%20Gr.pdf>
57. Ιστοσελίδα Wikipedia,2015, "Η Οικονομία της Ελλάδας"
http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82
58. Ιστοσελίδα Eurostat, 2015, "Agricultural gross value added at producer prices and subsidies, 2005 and 2011–13.png"

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Agricultural_gross_value_added_at_producer_prices_and_subsidies_2005_and_2011%E2%80%9313.png

59. Ιστοσελίδα Eurostat, 2015, "File:Output value of the agricultural industry at producer prices, 2005 and 2011–13.png"

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Output_value_of_the_agricultural_industry_at_producer_prices_2005_and_2011%E2%80%9313.png

60. Ιστοσελίδα Analyst, 27/3/2015, "Η σημασία της παραγωγικότητας"

<http://www.analyst.gr/2015/03/27/i-simasia-tis-paragogikotitas/>

61. Καδίτη Ε.- Νίτση Ε., 2010, "Ο Αγροτικός Τομέας στην Ελλάδα", Κέντρο Προγραμματισμού & Οικονομικών Ερευνών- ΚΕΠΕ

http://www.kepe.gr/images/ektheseis/report60_gr.pdf

62. Κέντρο Προγραμματισμού & Οικονομικών Ερευνών- ΚΕΠΕ, 4/2015, "Ελληνική Οικονομία Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων"

http://www.kepe.gr/images/ellhnikh_oikonomia/ellhnikh_oikonomia_teychos_16.pdf

63. Κορρές Γ.- Κόκκινου Α.- Τσομπάνογλου Γ., "Ελληνική Οικονομία: Δομή- Διάρθρωση, Δημόσιο Χρέος και Προοπτικές Ανάπτυξης"

http://www.prd.uth.gr/sites/GS_RSAI/CONFERENCE_MAY2011_SITE/PAPERS_MAY2011_PDF_CD/KORRES_G_TSOBANOGLOU_G_KOKKINOY_E_29.pdf

64. Κοτταρίδη Κ.- Γιακούλας Δ., 6/2013, "Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα: Οι Επιπτώσεις της Κρίσης και ο Ρόλος των Θεσμών"

http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2013/06/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF_5_%CE%9A%CE%BF%CF%84%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B7_%CE%93%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B1%CF%821.pdf

65. ΠΑΣΕΓΕΣ, 7/2013, "Πρόσφατες Εξελίξεις στην Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος"

<https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.paseges.gr%2Fresource-api%2Fpaseges%2FcontentObject%2FProfates-Exelixeis-sthn-Agrotikh-Oikonomia-ths->

[Ellados-loylios-](#)

[2013%2Fcontent%3FcontentDispositionType%3Dattachment&ei=RWVXVbDkGcqpsgHmqIDYcG&usg=AFQjCNFPjS3Cy2mFo-](#)

[aXOTMNmo7k30pewg&sig2=7GB6qvTwiHT1iUVIK6IEVQ&bvm=bv.93564037,d.bGg](#)

66. Τράπεζα της Ελλάδος, 2008-2013, "Το χρονικό της Μεγάλης Κρίσης"

<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20X%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20M%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20K%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

67. Χαρδούβελης Γκ., 2/2011, "Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης", Eurobank Rezearch

<http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/economymarketsFEB2011.pdf>

68. Χύμης Α., "Η κρίση ως ευκαιρία του αγροτικού τομέα: μαθήματα από την Νέα Ζηλανδία"

http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/25_hymis_ersagr13.pdf

69. ALPHA BANK, 19/6/2015, "Εβδομαδιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων"

<http://www.alpha.gr/files/infoanalyses/weekly19062015.pdf>

70. Eurobank, 13/8/2014, "Η συρρίκνωση του πραγματικού ΑΕΠ κατά μόνο 0,2% σηματοδοτεί την έναρξη μιας μακροχρόνιας πορείας προς πραγματική σύγκλιση και ανάκαμψη", Τεύχος 87

http://www.tovima.gr/files/1/2014/08/13/7days_13_8_14.pdf

71. Eurostat, 25/8/2014, "Trade balance with other Member State, 2002 and 2013 (EUR 1 000 million) "

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Trade_balance_with_other_Member_State,_2002_and_2013_\(EUR_1_000_million\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Trade_balance_with_other_Member_State,_2002_and_2013_(EUR_1_000_million).png)

72. Eurostat, 8/7/2015, "HICP all-items, annual average inflation rates, 2004–14 (%)"

[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:HICP_all-items,_annual_average_inflation_rates,_2004%E2%80%9314_\(%25\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:HICP_all-items,_annual_average_inflation_rates,_2004%E2%80%9314_(%25)_YB15.png)

73. Eurostat, 2/3/2015, "Total general government revenue"

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00021&language=en&toolbox=type>

74. Eurostat, 2/3/2015, "Total general government expenditure"

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tec00023&language=en&toolbox=type>

75. The Conversation, 22/6/2015, "Greece woes show how the politics of debt failed Europe"

<http://theconversation.com/greece-woes-show-how-the-politics-of-debt-failed-europe-42787>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**Πίνακας 36: Οι σημαντικότερες αποφάσεις ευρωπαϊκών οργάνων
(Συνόδου Κορυφής ευρωζώνης, Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Συμβουλίου Υπουργών)
για το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην ΕΕ και για την ελληνική οικονομία,
2008-2009**

12.10 και 15-16.10.2008	<p>Άτυπη Σύνοδος Κορυφής των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ Έγκριση του “Συντονισμένου σχεδίου δράσης για τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη ζώνη του ευρώ”.</p> <p>Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υιοθέτηση του ανωτέρω σχεδίου</p>
7.11.2008	<p>Άτυπη Σύνοδος Κορυφής των κρατών-μελών της ΕΕ Διατύπωση κοινών αρχών για τη μεταρρύθμιση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, ενόψει της Συνόδου της Ομάδας G20 στις 15 Νοεμβρίου.</p>
10.3.2009	<p>ECOFIN Γνώμη του Συμβουλίου για το επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας της Ελλάδος, σύμφωνα με την οποία η χώρα καλείται να ενισχύσει την πορεία δημοσιονομικής εξυγίανσης το 2009, να βελτιώσει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και να υιοθετήσει δέσμη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.</p>
19-20.3.2009	<p>Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συμφωνία ότι βάση για την καλύτερη ρύθμιση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος θα αποτελέσει η έκθεση της Ομάδας υπό την προεδρία του Jacques de Larosière.</p>
3-4.4.2009	<p>Άτυπο ECOFIN Απόφαση του Συμβουλίου για την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος στην Ελλάδα και σύσταση για τη διόρθωσή του υπερβολικού ελλείμματος το αργότερο έως το 2010.</p>
18-19.6.2009	<p>Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συμφωνία για τη δημιουργία ενός “Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου” και τη συγκρότηση “Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας”.</p>
23.9.2009	<p>Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δημοσίευση νομοθετικών προτάσεων για τη θέσπιση του “Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου” (μακροπροληπτική</p>

	εποπτεία) και του “Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας” (μικροπροληπτική εποπτεία), προκειμένου να εγκριθούν και να ισχύσουν το 2010.
20.10.2009	ECOFIN Υιοθέτηση “οδικού χάρτη” για την ενίσχυση της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
10.11.2009	ECOFIN Συμπεράσματα του Συμβουλίου σύμφωνα με τα οποία η ελληνική κυβέρνηση καλείται να λάβει επείγοντως μέτρα για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ελληνικά στατιστικά στοιχεία, μετά τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στα δεδομένα για τα δημοσιονομικά μεγέθη. Καλείται επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προτείνει τα κατάλληλα μέτρα.
2.12.2009	ECOFIN Απόφαση του Συμβουλίου με την οποία διαπιστώνεται ότι δεν έχει αναληφθεί από την Ελλάδα αποτελεσματική δράση για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος σε εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου του Απριλίου του 2009.
11-12.12.2009	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπογράμμιση της σημασίας του ότι τέθηκε σε ισχύ από 1ης Δεκεμβρίου η Συνθήκη της Λισσαβώνας. Έμφαση στην εφαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και στη σημασία των αποφάσεων του ECOFIN της 2ας Δεκεμβρίου (για τη δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδος και άλλων κρατών-μελών).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος